

TOYOTA

ALWAYS A
BETTER WAY

ÚJ COROLLA HATCHBACK

MEGELŐZI KORÁT

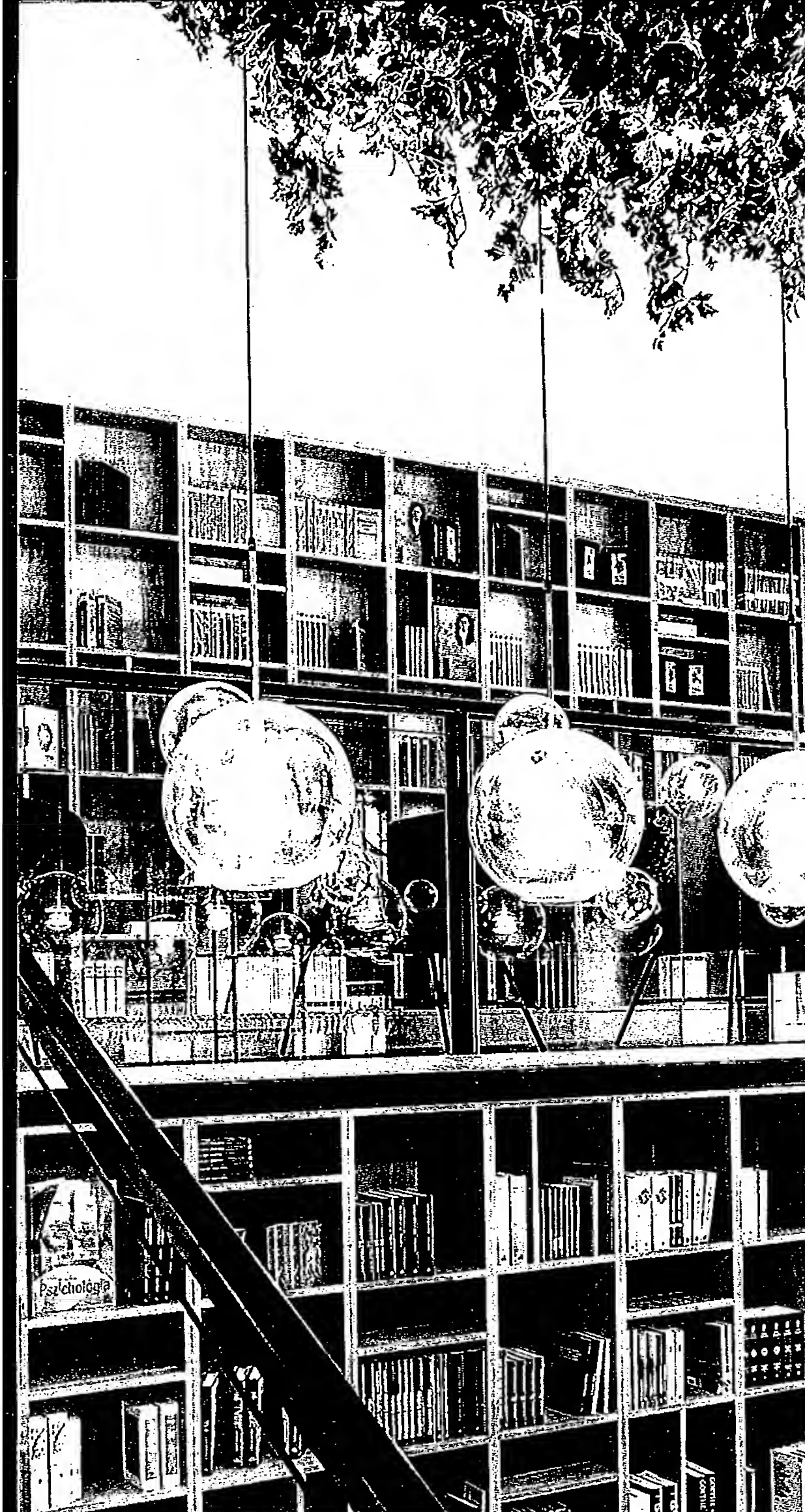
Most először forradalmi hibrid-hajtással tér vissza a Toyota Corolla Hatchback. Fürge és kompakt, sportos karakterű megjelenésével figyelmet követel. Csak egy módon tapasztalhatja meg, hogy az új Corolla Hatchback megelőzi korát.

Benzines változatban havi 39 000 Ft, 4,9% THM
illetve hibrid kivitelben havi 45 000 Ft, 4,9% THM.

A képen látható gépkocsi illusztráció. A Toyota Corolla Hatchback kombinált WLTP üzemanyag-fogyasztása 5,0-7,3 l/100 km, kombinált WLTP CO₂-kibocsátása 116-165 g/km.
*Ajánlatunk 2019. április 27-től visszavonásig megkötött szerződésekre érvényes. A finanszírozási ajánlat alapja a Toyota Pénzügyi Zrt. forint alapú, változó kamatozású (referencia kamatláb 1 hónapos BUBOR), maradványértékes zártvégű pénzügyi lízing kalkulációja, ami teljes körű casco biztosítás megkötése és teljes futamidő alatti fenntartása esetén érvényes. Érték-Ör Program minimum önerő: 20%, futamidő: 36-60 hónap, minimum finanszírozott összeg: 2.000.000 Ft, minimum maradványérték: 15%. Új Corolla HB 1.2 Active - Bruttó ár: 5.900.000 Ft, Finanszírozott összeg: 3.446.000 Ft, Maradványérték: 1.770.000 Ft, Futamidő: 60 hónap, THM: 4,9%, havi lízingdíj: 39.000 Ft. Új Corolla HB 1.8 Hybrid Active - Bruttó ár: 7.090.000 Ft, Finanszírozott összeg: 4.042.000 Ft, Maradványérték: 2.127.000 Ft, Futamidő: 60 hónap, THM: 4,9%, havi lízingdíj: 45.000 Ft. Referencia THM: 4,9% (3 millió Ft finanszírozott összeg és 60 hónap futamidő esetén). Hitelbiztosítéki nyilvántartásba történő bejegyzés ügyfél által, az első fizetési ütem időpontjában fizetendő összege: 7.000 Ft. A THM meghatározása az aktuális feltételek, illetve hatályos jogszabályok figyelembevételével történik, a feltételek változása esetén mértéke módosulhat. A THM mutató nem tükrözi a finanszírozás kamatkockázatát. A casco biztosítás díja előre nem ismert, így azt a THM nem tartalmazza. A hirdetés nem minősül konkrét ajánlattételnek, annak célja a figyelemfelkeltés, a Toyota Pénzügyi Zrt. a kondíciók változtatásának jogát fenntartja. A Toyota Pénzügyi Zrt. mindenkor hatályos Általános Szerződési Feltételei, Üzletszabályzata, és Hirdetménye elérhetőek a toyotahitel.hu oldalon. A tájékoztatás nem teljeskörű, további feltételekért és részletekért keresse fel a toyotahitel.hu oldalt vagy Toyota Márkakereskedését.

Heves Béla

művei már kaphatók a

Babérliptet

könyvesboltban

1073 Budapest, Kertész utca 29.

TÁMOGATTA A MEDIO KIADÓ ÉS A
TIARA HOLDING VAGYONKEZELŐ ZRT.

Igazodási pont

F Mester Ákos azok egyike, akik a szavakkal bámulatosan pontosan bánnak: azokat nem cifrázzák, nem szédítik összetekert mondatokba. Nem beszél mellé, világosan fogalmaz mindenkor, és mivel tudja, hogy mit akar mondani, ezért pontosan azt mondja, nem mást. A gondolatai egyértelműek, kétséget nem hagynak, s ha kételyei voltak, vannak is, azok annak a polgárnak a kételyei, aki féltőn gondolkodik a jövőről, a jövőnkéről.

Hiszen voltaképp mégiscsak erről volna szó: közös jövőnkéről, amely így-úgy alakul, reményfoslányaikat hordják erre, hordják amarra, mégis: vannak kikristályosodott pontok, mint voltak egykoron a rendszerváltás előtt és annak idején is. Ezek egyike ő és az általa szerkesztett rádióműsor volt. A 168 Óra, amely szándéka szerint a valóságot csempészte be mindennapjainkba, a tisztánlátás képességét biztosította a homályos időkben, és az így nyert hitelesség okán az igazodás biztonságát a zavarosakban.

Mert zavaros idők voltak akkoriban, amelyben kellettek az igazodási pontok: magára maradtan, közösség híján az ember hajlamos az elvadulásra. A rendszerváltás közösségélménye azonban gyorsan odalett, s abban a színes kavalkádban, amelyben fölszikkasztak a sokáig elfojtott ősi ellentétek, kellettek azok, akik arról beszéltek, amiről szólni kellett: a lényegről. Kellettek azok, akik mindig tudták, miről van szó, akik valóban az események ütőerén tartották a kezüket, s szikár, megfontolt, pontos szavaikkal esélyt adtak az eligazodásra. Mester Ákos és csapata, az akkori legjobbak, ezt adták nekünk. A legtöbbet, mit adhattak.

Nincs az a hatalom, legyen bármilyen türelmes is, amelynek ez tetszene. Ha pedig a hatalom türelmetlenséggel és idegességgel, nemzetidomító göggel társul, akkor könnyen eljut odáig, hogy a

A 168 Óra, amely szándéka szerint a valóságot csempészte be mindennapjainkba, a tisztán látás képességét biztosította a homályos időkben, és az így nyert hitelesség okán az igazodás biztonságát a zavarosakban.

valóságáttatást ellenségnek tekintse, mert nem az ő valóságát látja, legyűrendőnek, meghódítandónak, kipenderítendőnek, a saját otthonából is kiűzendőnek. Mester Ákos így maradt mikrofon nélkül, így vették el az otthonát – s vele azt az otthonosságot, amelyet a hangja hallatán éreztek oly sokan.

A szellem azonban utat tör magának. Mester Ákos új otthona e hetilap lett, dolgát töretlenül végezte, egyfajta, csak a legnagyobbakat jellemző kértelhetetlenséggel: az általa szerkesztett újság vált igazodási ponttá, s a hangzó interjúiban megszokott pontos nyelvhasználat cikkein is átsütött. Sosem írt mást, mint amit gondolt.

Ez valahogy olyan természetesnek tűnik, pedig, kiváltképp manapság, egyáltalán nem az. Hiszen – ahogy a Pulitzer-díj átadásán fogalmazott – ma látszat-sajtószabadság uralkodik. S valóban, e hivatás, amelynek ő az egyik legnagyobb művelője, végveszélybe került. Épp megpróbálják kisajátítani azok, akik a propagandát tartják hírközlésnek, a léha szolgálatot pedig szakmai követelménynek.

Holott az újságírás a valóság iránti alázat. Ezt az alázatot semmi nem pótolja, és átsüt mindenben. Mester Ákos élete erről az alázatról, az el nem vehető hitelességről, a pontos szavairól szól, valamint arról, hogy az ember sose adja meg magát, mert a fölemelt kéz méltatlan hozzá. Ez árulkodik abból is, amit Mester Ákos most, a Pulitzer-díj átadásakor mondott: „A miniszterelnök úr már azt is mondta, hogy a viták ideje lejárt, ezzel mintha azt üzenne volna a népnek, hogy kuss legyen. Én abban reménykedek, hogy a nép hamarosan visszaüzen.” / Tóth Ákos

(Tavaly márciusban Pulitzer-díjat kapott életművéért Mester Ákos, a 168 Óra alapítója, egykori főszerkesztője, a magyar sajtó egyik legnagyobb alakja.)

TARTALOM

Igazodási pont 3

Két férfi 5

30 6

Az első évfolyam első száma 1989. május 9-én jelent meg, ötvenezer példányban. A próbaszámból ugyanennyi fogyott. Kicsit hitetlenkedve mondtuk magunknak: „elkapkodták”. / **Bölcs István**

Nem tudhatom, meddig lehetek még a 168 Óra vendége 10

Orbán Viktor és Mester Ákos beszélgetése

Ruhacsere 15

Vállalom, amit tettem 16

Vida Ferenc harmincegy évvel később is bűnösnek tartotta Nagy Imrét

„Az az ítélet fedi az én akkori jogi álláspontomat, és az akkori jogi álláspontom miatt nem kell szégyenkezniem.” / **Borenich Péter**

Ha kifogy a tinta 21

Fel, fel, rabjaim! 22

A legendás ember 24

Balázs 25

Zárt ajtók mögött 26

Az első magyar politikai oknyomozó riport

„Ő volt a magyar újságírásban az az amerikai típusú politika-nyomozó riport, amely az 1994-es MSZP-SZDSZ koalíciós tárgyalásokról szólt. Huszonkét napig készült.” / **Frei Tamás**

A Horn 30

Rég nem látott szavaim 31

Fogolyként a szennyves háborúban 32

Kérsz egy csokit? 36

Hány mondat fér el egy kövön? 37

A szárszói 38

A hangár 39

Családod életére? 43

Hablaty, hamuka, hazugság 44

Németh Szilárd már tudja, hogy hívják az atomfertőzött nyulat

A süllyedő sziget 48

A magyar falunak már a politika sem udvarol, idősödő népességét mindenki magára hagyta. Az egyetlen út a menekülés lenne. A fiatalok futnak is külföldre rajban, de mi legyen azokkal, akik ehhez is esélyetek és öregek? / **Buják Attila**

Reményrajz 52

Az Igazgyöngy-modell

Durándai Schwarzeneggerek 56

Az ebéd majd felmelegít 59

Gyűlöletes szavak 60

Európa szarkája 61

Repülős Gizi élettörténete

„Életemben nem ültem gépen. Ugyanis rettegek a repüléstől. Mint a Supercsapat című filmben az a nagy, erős néger. Nem ismeri? Mit néz maga a tévében?” / **Nagy József**

Csuka 66

Uncle George 67

A komáromi várvédő egyenes ági névrokona, ünnepelt sztár és körözött bűnöző, életrevaló halálraítélt, szörösszívű kapitalista és ingyenkonyhaművész, trójai nőfaló és példás családapa. / **Jolsvai András**

Szánkóőr 68

Ötmillió

alkotmányos költség, előre 69

Voldemort Nagyúrtól a rejtélyes L.-ig vezethetnek egy uniós pénzcsoportot kísérlet fideszes szálai

A Moszkva téren kezdődött 74

MotorButting79 74

Menedék 75

Teri néni 75

Tettamanti Béla rajza 76

Félig kívülről 77

Az apám nője 78

Jancsó magánhíradója 80

„Megkérdeztem Aczél Györgytől, ki döntötte el, hogy ez már a szocializmus. Maga mit hülyeskedik velem?, mondta.” / **Karácsony Ágnes**

Ezt is írja a többihez 84

Meglepő és mulatságos 85

A fater a klubban 86

Na, hogy járt megint a faterom. Immár überelhetetlen kitüntető címe pont úgy érkezett, mint a Kossuth-díja, amelyet ugyancsak rendesen megszolgált már, le is mondott róla, amikor mégis megkapta. / **Sztankay Ádám**

Jutalomjáték 90

A táborok boldogsága 91

Hozleiter Fanny keringője 92

Nem tűzöm ki a fehér zászlót 94

Korda György: A kártyázás segít fejben tartani a dalokat

Képes versek 98

Két férfi

Ketten a múltból. Meghatározó személyiségek, így, az innenből visszatérve, múltmeghatározók, akik ennél fogva tehát nagyon is a jelenünkhöz kötődnek, hiszen a határok egy idő után mindig összemosódnak, egymásba csúsznak, föloldódnak. Igen, mintha csak tegnap lett volna, ami akkor volt, s mintha a jelenben szólna egyikük érces, mondandójának mértékadó tempóval súlyt teremtő, a másiknak meg kissé recsegőbb, tépelődőbb hangja. Egyikük mintha elmosolyodna, a tekintete elréved, a másik figyel. Ez a folyamatos figyelem, valamint ez az elrévedő, tépelődő, a dolgok mélyét föltárni szándékozó tekintet védjegye. Egyikük elegáns, szikár, szigorú értékrendje, a másik állandó, de soha nem ítélező figyelme és kíváncsisága – két stílus, két hang, két személyiség olvad föl egyetlen hivatásban. A hivatás és az elhivatottság e két, stílus-teremtő karaktere egyetlen képen. Egyikük a közelmúltban meghalt, a másik pedig kivonult a szakmából, s távozásukkal mintha megroppant volna a hivatás maga is. Mintha már a karaktere is

más lenne. Mintha már nem az a hivatás lenne, hanem valami más. Mintha már nem is lenne. Mintha kicsúszott volna a lába alól a talaj. Mintha megszédülne, mindent összekeverve leittasodna, kötekedne és elkocsmásodna. A végén még a bicska is előkerül. Kitántorog a sarokra, ott nyúszíti a holdat, az egyetlen világos pontot a mindent elnyelő sötétségben. Már nincsenek világos pontok, nincsenek valódi stílus-teremtők, nincsenek múltmeghatározók sem, akik a jelenünkhöz kötődve folyamatosan emlékeztetnének arra, hogy honnan indultunk, s lám, nélkülük hová jutottunk. Íme, két férfi, a legnagyobbak közül való, s csak kereshetjük, hogy hol rontottuk el, hol és mikor, mert lám, itt vagyunk mi, íme, por és hamu vagyunk. / **Tóth Ákos**

168 Óra-jubileum

Főszerkesztő / Tóth Ákos / Szerkesztő / Pungor András / Képszerkesztő / Simon Márk / Művészeti vezető / Niczkó Zsuzsanna / Címlap / Kozák Gábor / Szerkesztőség / 1037 Budapest, Bokor utca 1-3-5. / Telefon: (36-1) 335-1481 / (36-1) 335-1482 / Fax: (36-1) 335-1484 / (36-1) 335-1485 / Fax: (36-1) 335-1486 / E-mail: kiado@168ora.hu / Lapigazgató / Martini Tamás / Felelős kiadó / Neuman Péter / Terjeszti / a Magyar Lapterjesztő Zrt. és az alternatív terjesztők. / Nyomtatás / IPRESS Center Central Europe Zrt. / 2600 Vác, Nádas utca 8. / Felelős vezető / Borbás Gábor vezérigazgató / ISSN 08648581

L – Mennyi?
– Harminc.
– Mi harminc?
– Mi mennyi?

Hát a 168 Óra című újság életkora. Harminc esztendő. Az első évfolyam első száma 1989. május 9-én jelent meg, ötvenezer példányban. A próbaszámból ugyanennyi fogyott. Kicsit hitetlenkedve mondtuk magunknak: „elkapkodták”. A negyedik héttől aztán százezret rendeltünk. A keresleti csúcs Nagy Imre temetésének a hetében volt. 1989. június 11-én 160 ezer példányban jelentünk meg.

Igaz, ennek az újságnak a címét százezrek ismerték már megjelenése előtt. Hiszen ezen a néven létezett a 168 Óra című rádióműsor, az egyik ő, amelyet 1971-től minden szombaton négy és fél hat között hallgathattak az érdeklődők. Ez a közéleti magazin preformálta a közönséget 18 évig, és egy kulturális hetilap, vasárnap tizenegy és tizenkettő között, a hajdani Gondolat–Jel öt évig.

Az ezekben elhangzó interjúk, riportok utánközlése céljából jött létre harminc évvel ezelőtt a 168 Óra című közéleti hetilap. Megjelenése szenzációnak bizonyult. Az egyenirányított, állami tápon tartott, épp csak eszmélkedő, ekkor még lefedetlen lappiacon, amelynek olvasói ki voltak éhezve a „nem pártos”, polifón sajtóra, példányszáma az egekbe szökött.

A 168 Óra kiugró sikere nyomán más lapok is elindultak hasonló, utánközlő profillal. Azonban sem a televízió, sem a rádió más műsoraira építő vállalkozások nem bizonyultak tartósan életképesnek.

A politikai fordulatnak is talán legrangosabb dokumentátora volt a 168 Óra, amit az is jelzett, hogy Helmut Kohl és Németh Miklós közös, exkluzív nyilatkozatot adott nekünk. A teljesítmény szakmai elismertségét mutatja, hogy 1991-ben, a magyar Pulitzer-emlékdíj kiosztásának premierjén elsőnek a 168 Óra szerkesztősége nyerte el ezt a kitüntetést.

Ez az újság nem jöhetett volna létre Mester Ákos nélkül, aki kitalálta, szerkesztette és működtette a lapot. Ő volt a rádiós magazin felelős szerkesztője. A Gondolat–Jel pedig magam voltam.

Az 1986-os sajtótörvény nevesítette a sajtószabadságot, amennyiben a közlés „nem ütközik a Magyar Népköztársaság alkotmányos rendjével”. S hogy ütközik-e vagy sem, nem a szerkesztői, nem a kiadói lelkiismeret, koncepció döntötte el, hanem a kormány Tájékoztatási Hivatala, illetve a párt agit-prop osztálya, a barátságos nevű, de szigorú és csökött APO. Az ütközés tényét vagy gyanúját a szónyeg szélén magyarázták el illetékes illetéktelenek a delikvensnek. S hogy ne forduljon ki a világ a magyémántengelyéből, ne legyen a nyilvánosság préda, akárki nem alapíthatott lapot. Csak bombabiztos állami szerv vagy konform társadalmi szervezet, egyesület adhatott ki ilyet 1989 tavaszáig. Amikortól már nem kellett engedélyeztetni az új lapot, hanem elég volt regisztráltatni a megjelenést. Aztán meg is szűnt a Táj. Hiv. És hamarjában 127 új lap indult.

Mások között megjelent a Beszélő, a Fidesz-közi Magyar Narancs (két-hetente), az MDF-es Magyar Fórum, a Reform, a Kapu, a Kacska, a Demokrata, a Ring stb. Eltűnt viszont az Új Tükör, az Ország-Világ, a Film, Színház, Muzsika. A hetilappiac abszolút favoritjai a nagy múltú klasszikusok voltak: az utolérhetetlen HVG, valamint a tekintélyes Élet és Irodalom.

Vége lett a szamizdat korszakának is, hiszen már meg lehetett jelenni.

Igaz, vagy 150-160 befulladt újságért nem kondult lélekharang, ezek főleg üzemi lapok voltak, igencsak korlátos nyilvánossággal.

Láthatóan különleges idők készülődtek. Igény támadt az eszmecserékre, mindenki el akarta mondani a magáét. Reflektáltabb lett a nyilvánosság. A 168 Óra című közéleti hetilap első évfolyamában egymás mellett fejtette nézeteit Németh Miklós és Kis János, Pozsgay és Demszky, Für Lajos és Berend T. Iván, Várszegi Asztrik és Berecz János, Habsburg Ottó és Heller Ágnes és Horn Gyula, Szabad György, Kövér László, Csurka, Köny, Orbán, Magyar, Torgyán, Tőkés, Szűrös, Szájer, Wittner Mária és a többiek. Ekkoriban még a politikusok is következetesen arra használták az újjászületett nyilvánosságot, amire valójában való. Később minden másra is.

Nekünk, rádiósoknak meg kellett tanulnunk írott lapot csinálni. Betűre váltani a hangot. Használni az írott sajtóban szükséges publicisztikus stílust, tisztelni a terjedelmet, magyarul: „lyukra írni”. Címet adni, fotóról dönteni, tördelési kérdésekben állást foglalni. Új rovatokat kitalálni, közönségkapcsolatot építeni. A sajtóhibákkal megküzdeni. Nem mindig sikerült. Egyik reklámszlogenünk e mozgalmas hónapokban így hangzott: 168 Óra – támpont a zűrzavarban. Ám egyszer lemaradt az ékezet a kulcsszóról, s ez számunkra is váratlanul kitágította a kifejezés értelmezési körét, lehetőségeit.

Élveztük a címadás feladatait. A szakmában legendás Valahol a tengeren most ölik a kapitányt abszurdja minket is megtermékenyített. Egyik címsorunk így szólt: Nem sztrájkol az ócsai kém. Hogy aztán ki volt ez a címoldalon emlegetett vicinális spion, s ha nem sztrájkolt, vajon miért nem – ez már az örök titkok közé tartozik.

Nagyon népszerű volt éveken át a Kérünk egy képaláírást! akciónk. Olyannyira, hogy induló esztendőnk utolsó számának címlapjára is egy ilyen, nem épp szokásos protokollfotó került, abból az alkalomból, hogy Németh Miklós meglátogatta az elképedt Mrs. Thatchert Londonban.

Nagy siker volt a szokatlanul terjedelmes, akár többoldalas Levélhullás rovat is. Olvasóink íásaiban ugyanazt a felszabadult megszólalási és befogadási készséget láttuk, mint a közélet hivatalos megszólalóinak szavaiban. Igaz, ez a „háztáji” hozott mindent: dicséretet, szidást, ötletet, együttérzést. Még Japánból is kaptunk lapot, Kiotóból, a rendszerváltó Magyarországot

**Megjelenése
szenzációnak
bizonyult.
Az egyenirányított,
állami tápon
tartott, épp csak
eszmélkedő, ekkor
még lefedetlen
lappiacon,
amelynek olvasói
ki voltak éhezve
a „nem pártos”,
polifón sajtóra,
példányszáma
az egekbe szökött.**

biztosította rokonszenvéről Shoi Tatano: „Csak ügyesen, szorgalmasan, Magyarországi!”

Igyekeztünk.

Kajánkodtunk is korunkon és lehetőségeinken. Hirdettük a lapban: Ön is támogathatja nyugati rokonát, ha megrendeli neki forintért a – 168 Órát. Hisz ha idetalált a posta, akkor oda is eltalálhat, nem?

1989 a meglepetések éve volt. Becsukódtak kapuk és kinyíltak mások. Meghalt Kádár. Ugyanaz nap Nagy Imrét rehabilitálták. Egy hónap múltán pedig megtalálták „Petőfit” a távoli Barguzinban.

A rámenős, ásató kazánkirály, Morvai, aki aztán a kiscigányok között tűnt fel („azt hittem, Csurkának és Torgyánnak igaza van”), azt állította, hogy valahol letartóztatták a nagy halottat, és hogy „vannak itt Petőfi-ellenes elvtársak”, akik nem akarják belátni. Ezért írt levelet munkatársunk a hazát/nyelvet váltott költőnknek Dorogj Pityófi címmel, jelezve, mit várhat itthon. „Akárhogy fordul, a dzsidát azért hozd magaddal!”

Az általános fellélegzés időszakában ritkaság volt az olyan megcsökött nyilatkozat, amelyet megengedett magának Antoniewicz Roland, a kommunista Magyar–Lengyel Országjáró Diákszövetség elnöke, állítólagos örmény herceg. Szerinte Nagy Imrét igazságosan ítélték el. Ez a politikai analfabéta adta ki aztán a haszontalan, visszhangtalanul maradt jelszót is: Vissza az illegálisba! Sok követője nem támadt.

Megtaláltuk a vérbíró, aki a Nagy Imre-perben a halálos ítéleteket hozta. „Nagyon sok embert ítéltem halálra” – mondta Vida Ferenc, és azt hangoztatta, hogy a törvény szerint és helyesen járt el. Nemigen értettek vele egyet.

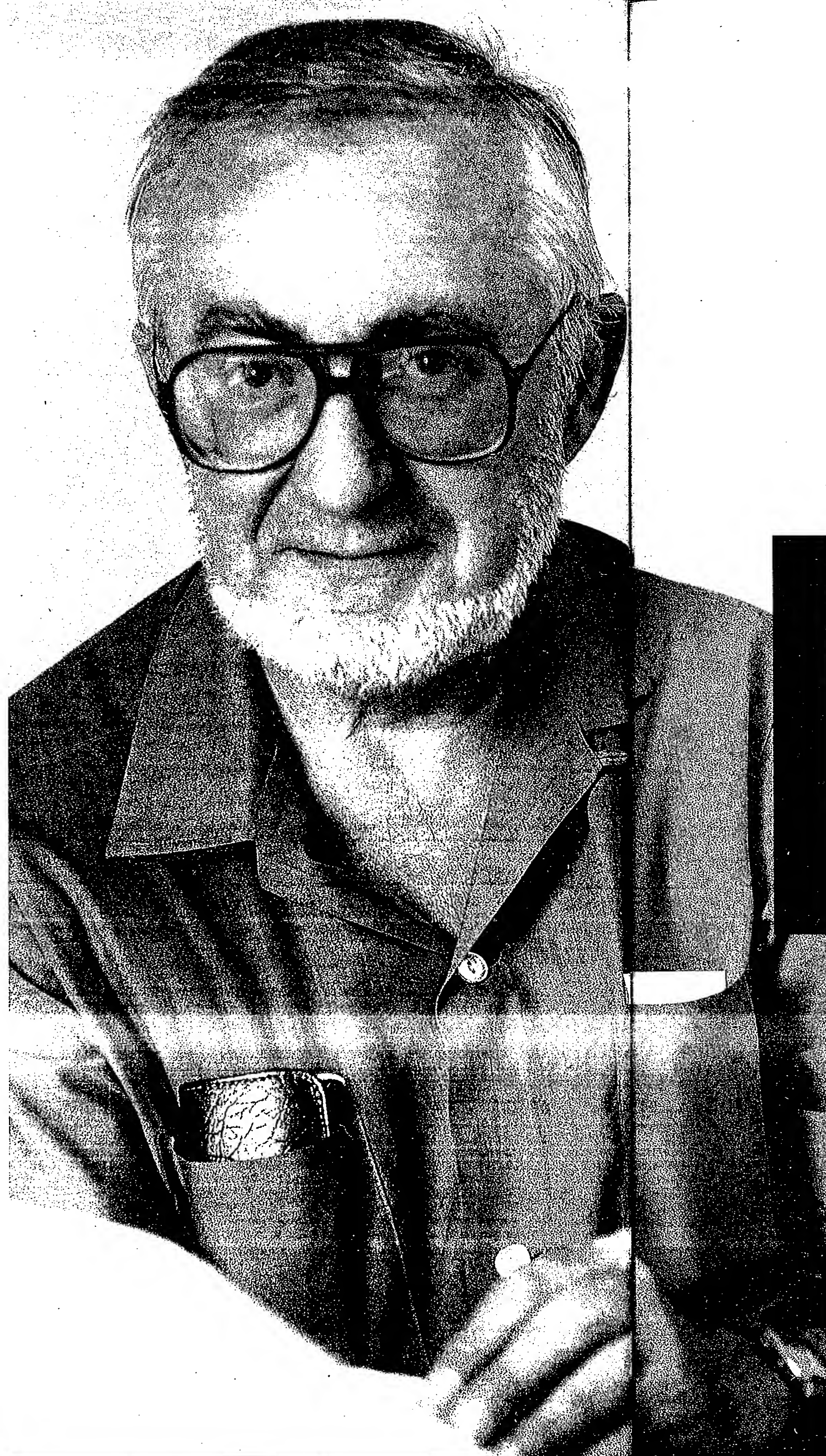
Kivételes szereplő volt Krassó György is. Így mutatta be magát: „horizontál-vasesztérgályos, ételhordó segédmunkás, bélyegválogató, oklevéles közigazdász, fordító, újságíró, rádiótudósító, pártalapító vagyok” (Magyar Október Párt).

A liberális Orbán Viktor ekkor arról tépelődött: valamiképpen meg kell találnunk a módját annak, hogy kiléphessünk a KGST-ből és a Varsói Szerződésből. Mégpedig békésen, semlegesként.

Nagy tanácstalanságokba is belebotlottunk ekkoriban. Egy minisztériumi illetékes odanyilatkozott, hogy fideszes ne menjen Moszkvába egyetemre. Hogy melyiket féltette a másiktól, nem volt világos.

Választottunk magunknak szépségkirálynőt, tragédia lett a vége. Talán nem minden recept alkalmas a honosításra.

A kiscigányok hibátlan politikai érzékkel felkértek köztársasági elnöknek egy királyfit, Habs-

burg Ottót. Szerencsére nem csapott le az ajánlatra.

Amúgy meg lázasan pártosodtunk. Az egypártrendszer monotoníája után a hirtelen sokszínűség szinte rikított. Megalakult a Pofosz, a Szent Korona Társaság, a Szolidaritás Szakszervezet. Országos lett a Szeta, színre lépett az Új Márciusi Front, a Magyar Függetlenségi Párt, a Magyar Néppárt, a Magyar Kereszténydemokrata Párt, a Kereszténydemokrata Néppárt, a Recski Szövetség, a BIT, a Magyar Cigányok Pártja, a Magyar Október Párt, a Magyarországi Zöld Párt, a Szabadság Párt, a Münnich Ferenc Társaság, a Vállalkozók Pártja. Ismét szervezkedtek a kiscigányok (mindjárt duplán), a szocdemek. Növelte súlyát az MDF, az SZDSZ, a Fidesz.

Még Japánból is kaptunk lapot, Kiotóból, a rendszerváltó Magyarországot biztosította rokonszenvéről Shoi Tatano: „Csak ügyesen, szorgalmasan, Magyarország!”

Igazi gyűjtőpártnak volt tekinthető a népfrontnyi kapacitású Nemzeti Keresztény Demokrata Munkáspárt. Ide aztán mindenki beférhetett. Vagy így, vagy úgy...

A pártszaporító lendületet nem csak a felszabadító változások hozták. Hanem a lehetőség, hogy a pártok finanszírozása érdekében pénzekhez lehetett jutni. Mégpedig a párttagok számának arányában. Így aztán hirtelen minden szervezet tele lett titkos tagokkal. (Ahol a titok véget ért, ott kezdődött volna a sajtószabadság.) A támogatók nevét nem lehetett nyilvánossá tenni, hiszen egyesek – úgy mondták – tartottak a visszarendeződéstől. Erre hivatkozva a névsorokat, ha voltak, dugdosták, a taglétszámok bemondásra híztak, akkor is, ha teljesen valószínűtlen volt az adat, az igény. Negyvenvalahány tülekedő párt igényelte a magáét a kincstártól. Egy év múlva, az első szabad választáson közülük csak tizenketten indultak majd a voksokért.

A politikai tapasztalatszerzés mellett akaratlanul is belebotlottunk korunk groteszkjeibe is. Így például felfedezhettünk egy „zártkörű nyilvánosházat”. Szembesültünk azzal, hogy tréfásék azt kérdeik: ha valóban kivonul a szovjet hadsereg, visszakapjuk-e az óráinkat? Vagy hogy az MDF tele van ügynökökkel – állította lapunknak Csurka. Pislogás nélkül. Végül is dramaturg volt a tanult mestersége. Színházi gyakorlattal.

Ez volt az a rendszerváltató esztendő, amelyben Esterházy Péter azon csodálkozott, hogy ebben az országban tízmillió színkuruc él, labancból viszont nem akad egy szál sem.

Ez volt az az esztendő, amelyik egy korszak biztos végét s egy új korszak bizonytalan kezdetét jelentette. Összeomlott az NDK, Csehszlovákia, Románia... (Amelyről azt mondtuk a rádióban 1989. december 19-én: neki „elég egy délután”. Két nap múlva a Kárpátok géniusza menekülni kényszerült.)

Címlapra is került az az aggódó latolgatás is, hogy mi lenne velünk, ha Gorbacsovot elütné egy autó. Moszkvai főtítkárt még ekkora bizalom és remény nálunk nem övezett.

Itthon pedig elkezdődött az elit vedlése. Ki-ki megpróbált az új kihívásokhoz idomulni. A pártgarázs bezárt. Grósz is átszállt villamosra. Be kellett jelenteni a vadászfegyvereket, akkor is, ha KGB-s ajándék volt, mint az irgalmatlan veszprémi Pap János ex-belügyminiszter gravírozott puskája, társ Szemecsasznijától. Két év múlva ezt tölti meg, ennek a csövét emeli a száájához Pap.

Az újkezdések ideje volt ez az év. A majdani kormány majdani miniszterelnök-jelöltje korábban orvostörténelemmel foglalkozott, muzeológiai, könyvtár szakot végzett, családi gyökerek húzták a politikához. Egy vidéki prókátorból, a közlekedési ügyek specialistájának tartottak, esztendőre belügyminiszter lett. A Rózsadomb piknikus, nagyhangú, önismádozó fiskálisából előbb képviselő és népvezér, majd egyre lejjebb csúszó, boltoló, bohóckodó köztársaságielnök-jelölt, majd „pancserpuccs” tárgya. Történezből honvédelmi államtitkár, vendéglátóipari göréből titkosszolgálatokat felügyelő főhivatalnok és így tovább.

Nem véletlen, hogy ennyi amatőr tevékenységét látva csakhamar ismét a vágy tárgyává lesz a szakértő kormány. Micsoda Kánaán lehetne itt, ha még értenénk is hozzá! / **Bölcs István**

Nem tudhatom, meddig lehetek még a 168 Óra vendége

Orbán Viktor és Mester Ákos beszélgetése

Fodor Gábor visszavonulása, Molnár Péter alelnök lemondása, illetve ezeknek a gesztusoknak a háttere 1993-ban számos találgatásra adott okot, sokan feltették a kérdést: irányt vált-e, vagy marad a régi – mindenek ellenére – az a Fidesz, amely a közvélemény-kutatók szerint az emberek rokonszenvét leginkább magáénak érezhette? Élezte a helyzetet Boross Péter belügyminiszternek a Die Welt számára adott s utólag többféleképp értelmezett nyilatkozata is, amely szerint nem kizárt egy esetleges MDF–Fidesz-koalíció 1994-ben. Orbán Viktor akkor egyszer a 168 Óra vendége volt. Azóta nem járt a szerkesztőségben. Nem rajtunk múlt.

Elnök úr, könnyebb vagy nehezebb lesz most önöknek Fodor Gábor és Molnár Péter nélkül?

Talán nehezebb. Azért, mert úgy látszik, elmarad vagy legalábbis lanyhul egy kibontakozófélben lévő vita. Hiszen az országos választmányi ülésén Fodor Gábor meghirdetett egy másik politikai irányvonalat ahhoz képest, amelyet a Fidesz áprilisi kongresszusán elfogadtunk. Arra számítottam, hogy most kezdődik igazából az érdemi vita. Mert eddig a Fodor–Orbán-ellentétet inkább csak stílusokban, értékekben – tehát a politika nyelvén nehezen megfogható és a közvélemény számára nehezen érthető kategóriákban – lehetett megélni. Most azonban, úgy látom, egy elég komoly vitától eselünk. Vagy legalábbis nem lesz olyan nagy az érdeklődés, mint lehetett volna. És a vita tisztázó hatása sem lesz olyan

Fotó: 168 ÓRA-ARCHÍV / BEGE NÓRA

Függetlenül attól, hogy a médiában mi történik, hogy az számunkra föltehetően kedvezőtlen változás-e, azért egy párt semmilyen körülmények között nem adhatja föl azt, hogy kommunikáljon a választópolgáraival. Úgyhogy ezután is meg fogjuk találni ennek a módját.

mértékű Fodor Gábor nélkül, mintha a pártban maradt volna, és tegyük fel, platformot alakít.

Ugyanakkor azt hiszem, nem olyan könnyű nélkülözni azt a szellemiséget, melyet Fodor Gábor képviselt: a szelidséget, azt a képletes értelemben is rokonszenves fésületlenséget, azt a mosolygós toleranciát, ami őt jellemzi.

Egyetlen alkalmas ember elvesztése vagy kilépése sem kedvező egyetlen pártnak sem. Tehát az, hogy Fodor Gábor elhagyott bennünket, elhagyta a Fideszt, mindenképp nehézségeket okoz. Azt azonban nem mondanám, hogy bármilyen érték is távozik vele, hiszen egy-egy, párton belül fontos értéket nem egyik vagy másik személy testesít meg. Nem hiszem, hogy Szájer József kevésbé őrizné ezeket az értékeket, vagy akár Deutsch Tamás. És biztosan sorolhatnék még más, alkutukban Fodor Gáborhoz közel álló embereket is. De hát nem személyfüggő dolog az, hogy egy párton belül milyen értékek vannak.

Lehetséges, hogy ez így van, elnök úr, de azért ismeretes, hogy elkezdődtek bizonyos kombinációk. Egy rádióvitában például az egyik liberális újságíró olyasmit mondott, hogy Fodor távozása valójában egybevág az ön elképzeléseivel. Gondolom, ön ezt azonnal cáfolni fogja, de a közvélemény nemcsak a cáfolatára kíváncsi, hanem az érveire is.

Nem fogom cáfolni, mint ahogy megerősíteni sem, legjobban, ha az ember képtelen dolgokról nem beszél. És ezt a hibát nem akarom most elkövetni. Én arra számítottam a miskolci országos választmányi gyűlés után, hogy Fodor Gábor – hiszen azért harmincszázaléknyi támogatást kapott – platformot alakít. Azt hittem, hogy ennek az eredménye, mint minden normális demokratikus pártban, egy platform lesz. S aztán ez a platform próbálja elérni azt, hogy a programviták révén kisebbségből többséggé váljék. Nem ez történt, és ez talán meglepő mindenki számára.

Pedig önt ritkán szokta meglepni a politikai közélet bármilyen új fejleménye. Ez viszont ráadásul az ön saját pártjában történt. Gondolom, nem vitás, hogy ezzel a Fidesz nem szavazatokat nyer, hanem szavazatokat veszít. S ha arra gondolok, hogy ez a párt az utolsó három-négy hónapban feltétlenül veszített népszerűségéből, talán jogosan kérdezem: ez a folyamat ön szerint hol áll meg, ha megáll?

Nem tudom, hol áll meg, de az esés nem egyenes vonalú. Tehát vannak hónapok, amikor stagnálás tapasztalható. A legutóbbi két hónap például ilyen volt. És időnként vannak kisebb fölfelé kapaszkodások is. De nyilvánvaló:

ahogyan éleződik a választási verseny, úgy jönnek nyomunkba a mögöttünk lévők. Úgy látom, voltaképpen a szocialista párttal birkózunk az első helyért. Ilyen körülmények között bárkinek az elvesztése, akit a közvélemény tehetségesnek ismer és a pártnak hasznára van, az mindenképp rontja az esélyeinket. Ugyanakkor azonban nem hiszem, hogy ez hosszabb távon jelentős visszaesést hozna magával, bár egy pártot az arculatáért is szeretnek az emberek. De szerintem a Fidesz népszerűsége – szemben sok kombinációval – elsősorban politikai álláspontjának, programjának köszönhető. Egy ember távozása egy párt programját azért nem kurtítja meg.

Barátjának tekinti-e továbbra is Fodor Gábort és Molnár Pétert?

Fodor Gáborral köztudomásúlag mindig jó személyes kapcsolatom volt. Mindenfajta legendákat lehet hallani, hogy egy kollégiumi szobából jöttünk, a családok is összejártak és így tovább. Ez a legutóbbi időig valóban így volt, és nincs ok arra, hogy ez megváltozzék. Személyes sérelmet egyikünk sem okozott a másiknak, tehát mindkettőnkől és a Fidesz vezérkarától is elvárható, hogy ezt a szakítást, vagyis Gábor kilépését ne kövessék személyeskedő viták.

Említette, hogy nagy riválisuk a szocialista párt. Mivel magyarázza, hogy azok, akik elpártolnak a Fidesztől, nem a másik liberális párthoz húzódnak, hanem inkább a szocialista párthoz?

Leginkább azzal lehet magyarázni az ilyen bonyolult jelenséget, hogy a választópolgárok szeretik, ha ér valamit a voksuk. Tehát az, ha győztesre vagy potenciális győztesre szavazhatnak. S az elmúlt három évet áttekintve, a mai magyar erőviszonyokat ismerve a választópolgárok úgy látják, hogy a szocialisták és mi lehetünk a befutó párt. Úgy hiszem, az erő mindig vonzza a voksokat. Annak nincs értelme, hogy a választók egy erős párttól elmenjenek egy kisebb vagy győzelemre nem esélyes párthoz. Akkor inkább átmennek a másik esélyes párt holdudvarába. Ahogyan ez most is történik.

És vajon önök a programjukat, koncepciójukat, elképzeléseiket folyamatosan a nyilvánosság elé tudják tární?

Valószínűleg. Más kérdés, hogy milyen eszközökkel. Nem tudom például, hogy meddig lehetek még a 168 Óra vendége. Nem tudom, hogy a televízió révén meddig kommunikálhatok a magyar választópolgárokkal...

Elnök úr, ha rajtam múlik, önt hamarosan ismét itt üdvözölhetjük. De lehet, hogy akkor már más fogja önt ide meghívni.

Függetlenül attól, hogy a médiában mi történik, hogy az számunkra föltehetően kedvezőtlen változás-e, azért egy párt semmilyen körülmények között nem adhatja föl azt, hogy kommunikáljon a választópolgáraival. Úgyhogy ézután is meg fogjuk találni ennek a módját. Csak éppen sokkal nehezebb lesz, mint ha normális állapotok uralkodnának az elektronikus médiumok területén. Szomorúnak látom a kialakult helyzetet, és fájjalom, hogy ilyen kérdésekkel kell foglalkozniuk nemcsak önöknek, nemcsak a politikusoknak, hanem a magyar közvéleménynek is. Különösen fájjalom a helyzetet azért, mert úgy látom, hogy a magyar közvélemény rendkívüli mértékben megosztott, és az emberek nehezen értik, hogy mi történik.

Önnek személy szerint mi a véleménye arról, ami a televízióban és a rádióban történik?

Előre látható volt, amikor a parlament nem fogadta el a médiatörvényt, hogy ez a helyzet előbb-utóbb ki fog alakulni. Rendkívül sok jel utalt már erre, az a körülmény, hogy a kormány két – minden jogi kategóriát figyelembe véve legitím módon kinevezett – alelnökre támaszkodhat a rádióban és a televízióban,

Azáltal, hogy a Fidesz világossá tette, nem baloldalra húz, hanem liberális blokkban gondolkodik, várható is volt, hogy a Fidesznek minden MSZP-szimpatizánsa inkább balra fog elmozdulni, és csak a liberalizmussal rokonszenvezők maradnak ebben a blokkban, és így mögöttünk is.

nagymértékben megkönnyíti a dolgát. Megkönnyíti azt, hogy a joggal visszaélve távol tartsa magát ettől az egész konfliktustól. És ellepleződjék, hogy valójában nem egyszerűen csak megtörténnek a dolgok, hanem ezek a történetek valakinek az érdekében állnak.

Ha ön azt mondja, hogy erről kíváncsós lenne beszélni, akkor mi akadályozza meg abban, hogy most, az élő mikrofon előtt beszéljen róla?

Leginkább az akadályoz valamelyest, hogy nem szeretem magamat ismételni, és a Fidesz nyilatkozatában már elmondtuk: a mostani folyamatok nem egyszerűen csak annak a lehetőségét veszélyeztetik, hogy az állampolgárok a saját álláspontjuk kialakításához szükséges, megbízható híreket hallhassanak, hanem most már az intézmények működőképességét is. A Fidesz számára mint politikai erő számára mindig az a kérdés, hogy a magyar választópolgárok tekinthetnek-e úgy a rádióra és a televízióra mint olyan eszközökre, amelyeknek információira alapozva meghozhatják a döntéseiket. Ha ma úgy látják a polgárok, hogy nem ilyen információkat ad a rádió és a televízió, akkor a médiumok elveszítik a hitelképességüket. Azt érzékelem, hogy az emberek leírják a rádiót meg a televíziót. Pedig arra lenne szükségünk, hogy minél több olyan pont legyen, amibe belekapaszkodhatunk. Amire hagyatkozva megérthetnénk, mi zajlik körülöttünk, az életben. De most ennek éppen az ellenkezője történik: minden pont bizonytalanná válik ezeknek az akcióknak az eredményeképpen. Ez a legnagyobb fájdalom, ez a legnagyobb politikai kár.

**Itt mindenkinek megvan a maga felelőssége, az újságíró is ugyanúgy végiggon-
dolja mindezt, mint a politikus, és csak arra a következtetésre juthat szerintem,
hogy változatlanul föl kell tenni a kérdéseket. És amíg föltehetjük a kérdéseinket,
addig a kérdéseket föl kell tenni. Például sokan kérdezik, hogy a Fidesz jobb-
ratolódásával kapcsolatos találgatás csak kényszerképzet-e...**

Szerintem ez nélkülöz minden alapot. Nincsenek olyan tények, amelyek alapján azt lehetne állítani, hogy a Fidesz jobbra tolódott. Sejdítésem szerint azért gya-
rapodott az ilyen vélekedések száma, mert a Fidesz azt az öndefiníciót adta áprili
kongresszusán, hogy nemzeti elkötelezettségű liberális, mérsékelt középpárt.
S miután a politika a szlogenek vagy nyelvi saktáblák lefoglalásának is küzdel-
me, és a jobboldal ma Magyarországon a nemzeti retorikát és a nemzeti kategó-
riát kisajátította magának, ezért amikor a Fidesz ugyanezt a szót használja, sokan
automatikusan úgy érzékelik, hogy ez jobbratolódás. De ez nincs így. Mert attól,
hogy Csurka István a magyarság szót lejáratta vagy rossz politikai célokra használ-
ja, attól mi még magyarok vagyunk. Tehát ez csupán nyelvi probléma, nem pedig
politikai tény.

**Ezt elfogadom, bár némi fenntartással. Persze megeshet, hogy egyszerre sok
ember egyféléképpen téved. De mégis van, aki úgy gondolja: valójában taktikai
jobbra húzás ez, bizonyos konzervatív választói rétegek megnyerésére.**

Ez megint olyan állítás, amely mögött nagyon nehéz érveket találni. Mert ha valaki megnézi a pártok szavazó- vagy támogatói bázisának alakulását, akkor azt látja, hogy a Fidesz, amit az MDF-től vagy volt MDF-szimpatizánsoktól elhozhatott, azt elhozta. Az MDF mögött most olyan nagyon kicsiny, nyolc-tizenegyszázaléknyi szavazóréteg áll, amelyet az atyaúristen sem tud elhozni az MDF-től. Nincs olyan politikus, aki képes lenne stratégiát kitalálni erre, mert ez már a magja az MDF-szimpatizánsok táborának. Tehát értelmetlen rólunk azt föltételezni, hogy ilyesmit akarnánk. Emögött nem

A Fidesz számára mint politikai erő számára mindig az a kérdés, hogy a magyar választópolgárok tekinthetnek-e úgy a rádióra és a televízióra mint olyan eszközökre, amelyeknek információira alapozva meghozhatják a döntéseiket.

lenne politikai észszerűség. Tetszetős teória, csak nincs mögötte értelem.

De itt van például az, a belügyminiszternek tulajdonított kijelentés, amelyet ő maga már cáfolt. Ez az MDF és a Fidesz koalíciójára utalt volna...

A kijelentés, amennyiben kínos, nem az én számomra az. És nem is a Fidesz számára. Hanem a belügyminiszter meg az MDF számára. Az a belügyminiszteri magyarázat, amely utólag napvilágot látott, inkább az MDF szavazóbázisának szolt, nem pedig a Fidesz-szimpatizánsoknak. Nem hiszem, hogy az MDF szavazóbázisa lelkesedne azért az ötletért, hogy a Fidesz-szel kell együttműködni, hiszen köztudomásúlag a Fidesz bizonyult a legkeményebb ellenzéki pártnak az elmúlt három évben...

Őn szerint akkor kinek hasznosabb az ilyen gyanúsítás: az MDF-nek vagy a Fidesznek?

Az MSZP-nek a leghasznosabb. És az sem véletlen, hogy akkor kapott lábra ez a vélemény, amikor a Fidesz az SZDSZ-szel a maga megállapodását februárban megkötötte. Azóta és áprilisi kongresszusunk óta hallom ezeket a hangokat. Az MSZP attól fél, hogy a Fidesz-SZDSZ-megállapodással olyan liberális blokk alakul ki, amely magára hagyja majd őt a baloldalon,

s elszigetelődik. Ezért minden MSZP-elemzésben olvasható az a kitétel, hogy a Fidesznek nincs helye az SZDSZ-szel egy koalícióban, mert a Fidesz valójában jobbra húz. Baloldaltól akarják ezt a címkét ránk ragasztani. De nekünk ellen kell állnunk, és nem szabad, hogy ez irányvonalunk megváltoztatására kényszerítsen bennünket. Továbbra is a liberális blokkot kell fölépítenünk.

Az önöktől elpártolók mégis azt gondolják, hogy esetleg ennek ellenére kialakul majd egy olyan koalíció, amelyben együtt lesz a Fidesz és a jelenlegi kormányzó párt.

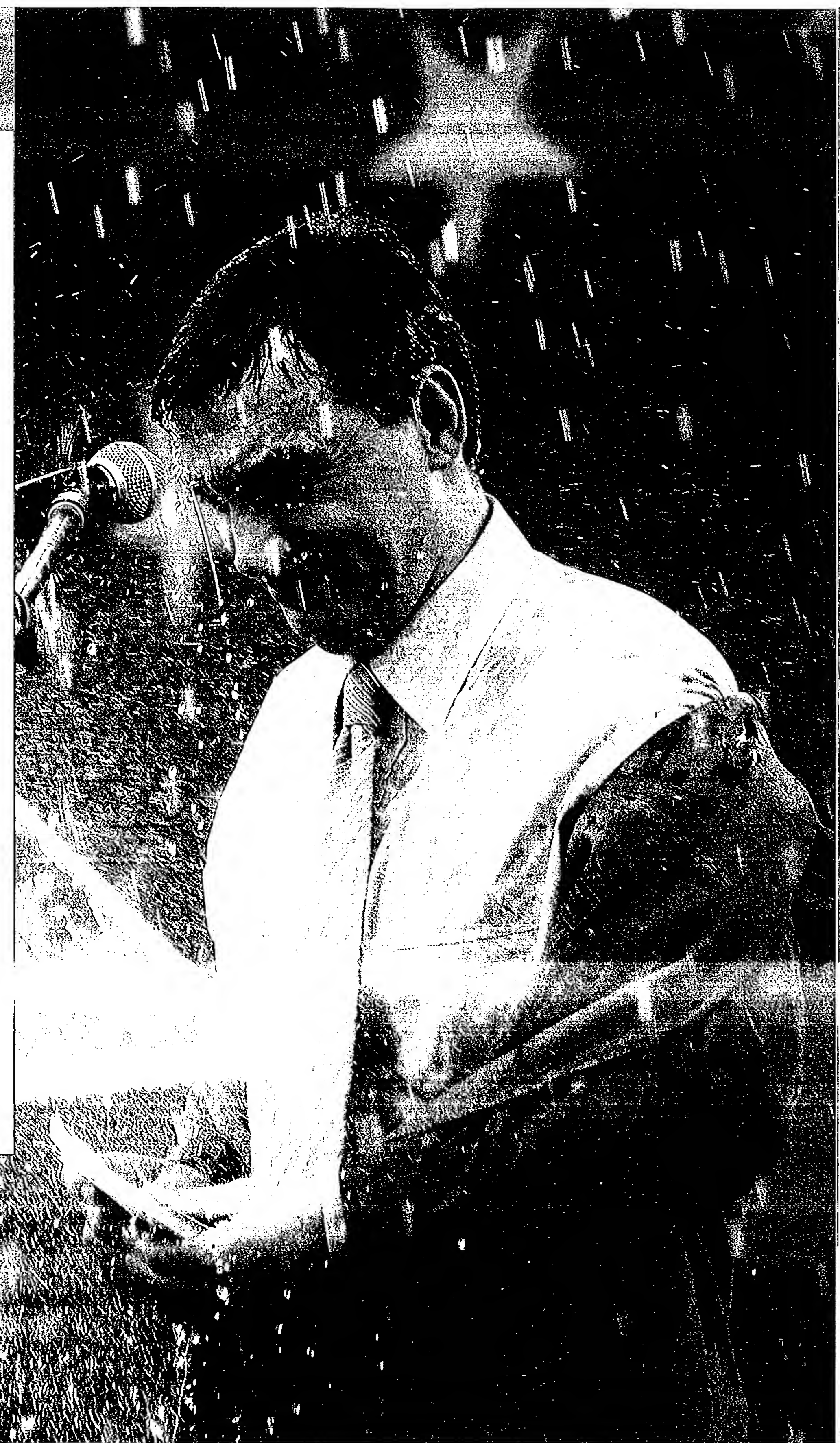
Én másképp látom a mozgásokat. Úgy látom, hogy 1990-ben és '91-ben azok a szavazók, akik alapvetően baloldali érzelműek és a szocialista párt szimpatizánsai voltak, tudták: pártjuknak nincs esélye arra, hogy a következő választáson jól szerepeljen. Most az MSZP megerősödött, és jól látható, hogy ezek a baloldali szavazók tőlünk az MSZP-hez mennek vissza. Mert nincsenek többé arra kényszerítve, hogy a Fideszt fogadják el a legkeményebb ellenzéki pártként. Ugyanakkor már nem tartanak attól, hogy elvesz a szavazatuk, hiszen az MSZP-t meg tudják támogatni közvetlenül is. Tehát a korábban a Fideszre szavazó, de valójában MSZP-szimpatizánsok szép lassan a Fidesztől átmennének a megerősödött MSZP-hez. Ez természetes átrendeződés. Azáltal, hogy a Fidesz világossá tette: nem baloldalra húz, hanem liberális blokkban gondolkodik, várható is volt, hogy a Fidesznek minden MSZP-szimpatizánsa inkább balra fog elmozdulni, és csak a liberalizmussal rokonszenvezők maradnak ebben a blokkban, és így mögöttünk is.

Azért ha lesz majd még rá mód, szívesen megkérdem erről az MDF és az MSZP valamelyik képviselőjét is. Mindenesetre a lapokban is lehetett olvasni arról, hogy a Fideszben két irányzat volt korábban: az egyik szerint már 1994-ben meg kell ragadni a hatalmat, mert fölkészültek rá. A másik irányzat szerint ráérnek egészen 1998-ig, mert akkorra készülnek föl. Most úgy tűnik, önök már '94-ben kormányzati tényezővé akarnak válni. Ezzel függ össze egy hallgató kérdése: ennyire édes a hatalom?

A kérdező biztosan nem tudja, hogy nem kormánypárti képviselő vagyok, hanem ellenzéki. Így hatalomról, különösen kormánypárti hatalomról az én esetemben és a Fidesz esetében nagyon nehéz beszélni. S ha valaki azt gondolja, hogy nagyon vonzó perspektívát nyújt a kormányzati hatalom elnyerése 1994 után, az nagyon téved. Hiszen, ha megnézi a gazdasági mutatókat, akkor jól láthatja, hogy a következő kormánykoalíciónak, amely az MDF által itt hagyott örökséget próbálja majd valamilyen módon helyrebillenteni, bizony rendkívül nagy kihívásokkal kell szembenéznie. Ezért hát igen sokat fog veszíteni a népszerűségéből. Sok politikus a politikai karrierjét, a pártok pedig a maguk politikai jövőjét teszik kockára, ha kormányzati szerepet vállalnak 1994-ben. Egyáltalán nem olyan vonzó perspektívájú ma a magyar gazdaság, hogy az ember úgy érezné, neki majd feltétlenül kormányoznia kell. A Fideszben egyébként soha nem volt két különböző irányzat. Szerintem egyetlen, erkölcsileg lehetséges és vállalható álláspont van, és pedig az: ha valaki politizál, az azzal is jár, hogy megoldásokat próbál ajánlani a választópolgároknak. Aki csak úgy tesz, mintha megoldásokat próbálna ajánlani, ám amikor eljön a pillanat, és a választópolgárok föl akarják ruházni a felelősséggel, akkor félreáll, az erkölcsileg nem jár el helyesen. Tehát egy pártnak csak akkor szabad kilépnie a küzdőtérre, ha tudja és meri vállalni a kormányzati felelősséget. Aki nem ilyen, arra nem érdemes szavazni. / **Mester Ákos**

Ruhacsere

Már akkor sejteni lehetett volna. Bő két évvel voltunk túl a nagy választási vereségen, épp két évvel az újabb nagy vereség előtt, a feleúton győzelemmel: az uniós népszavazással. Ez akkor még győzelemnek tűnt itt, ennél a sátornál is, ahol a leszakadó ég tovább dagasztotta az ünnepi sátorponyvát, hogy arról aztán egy óvatlan pillanatban a szónok nyakába zúduljon az egész – ázik a zakó, ázik a haj, ázik az előre megírt beszéd. Oda a közhelyek. Mert akkor még olyan közhelyek dívtak, mint hogy Brüsszel a barátunk, az unió a közös otthonunk, Európa nagy és erős, irány a Nyugat, ott a helyünk, soha onnan el nem mozdultunk, az EU-s pénzekből felvirágoztatjuk közös országunkat, a hazánkat, amely örömmel várja az uniós állampolgárokat, népünket, amely szelíd, nyitott és barátságos. A mi nemzetünk innovatív, a tudásra épít, a nemzeti tehetségre, amely nemcsak Öcsi bácsiban nyilvánul meg, hanem közös nagyjainkban, Tellerben, Deákban, Adyban, Horthyban, ja, bocsánat, benne nem. Elázott közhelyek, szakad a víz, de nem az ég, s mivégre most már, hogy akkor is sejteni lehetett volna, már akkor is, mindent, még ott, abban a nagyszerű pillanatban is, amikor a győzelem napján minden elázott. Ruhát kellett váltani. / **T. Á.**

Vállalom, amit tettem

Vida Ferenc harmincegy évvel később is bűnösnek tartotta Nagy Imrét

Nagy érdeklődést váltott ki az a dokumentumműsor, amely a Bartók Rádió hullámhosszán hangzott el 1989. július 19-én. Az interjúban Vida Ferenc nyugdíjas bíró először állt a nyilvánosság elé. Arról beszélt Borenich Péternek, hogy miként bízták meg a Nagy Imre-perrel, hogyan zajlott le a tárgyalás. Szóba került az is, hogy miként ítélte meg harmincegy esztendő után a hajdani döntését, Nagy Imréék tevékenységét. A különleges beszélgetést két részben közölte a 168 Óra. Az interjú rövidített változatát olvashatják.

Ön ítélte halálra Nagy Imrét, Maléter Pált, Szilágyi Józsefet és Gimes Miklóst. Most egyre többször hallani, hogy ezek koncepciós perek voltak. Mi a véleménye erről?

Nagyon jól tudom, hogy a magam rendkívül kis rutinjával néhány eljárási szabályt bizonyosan megsértettem. Meg vagyok győződve róla, hogy ha keresnek, sok hibát, hiányosságot találnak az ítéletemben. Arról is meg vagyok győződve, hogy az az ítélet fedi az én akkori jogi álláspontomat, s hogy akkori jogi álláspontom miatt nem kell szégyenkezni. Koncepciónak azt a pert tartom, amely a tényekkel ellentétben, egy politikai koncepció alapján ítélkezik. Éppen ezért azokat a tényeket veszi csak figyelembe, amelyek ezt a bizonyos politikai koncepciót alátámasztják, és mindazokat, amelyek ennek ellentmondanak, figyelmen kívül hagyja. Tiszta lelkiismerettel állítom: Nagy Imre és társai bűnperében ilyen koncepció nem volt. Nem válogattunk a tények között aszerint, hogy mi támasztja alá és mi mond ellent politikai meggyőződésünknek. Bár sem történetírást, sem ítéletet nem lehet hozni politikai meggyőződés nélkül. A mi politikai meggyőződésünk pedig akkor azonos volt azzal, ahogyan az MSZMP decemberben az ellenforradalom okait értékelte.

Van önnek jogi végzettsége? Ezt azért kérdezem, mert több olyan bíró ítélte halálra embereket 1956 után, aki nem végezte el az egyetemet.

Ami engem illet: 1934. május 15-én, a szegedi Tisza István Egyetemen a jogtudomány doktorává avattak.

Mikor jutott tudomására, hogy lesz Nagy Imre-per?

1958. február közepén. Valami jelentéktelen dologban bementem a Legfelsőbb Bíróság elnökéhez, Domokos Józsefhez. Amikor elintéztam a dolgom, és menni akartam, leültetett, és elkezdett beszélgetni velem mindenféléről. Aztán félbeszakította önmagát, és elmondta, hogy Radó Zoltán nevű kollégám tárgyalta a Nagy Imre-ügyet, és most kiderült, infarktust kapott. Ha egyáltalán életben marad, legalább fél évig képtelen lesz tovább folytatni az ügyet.

Nem is tudta, hogy Radó Zoltán már elkezdte tárgyalni a Nagy Imre-ügyet?

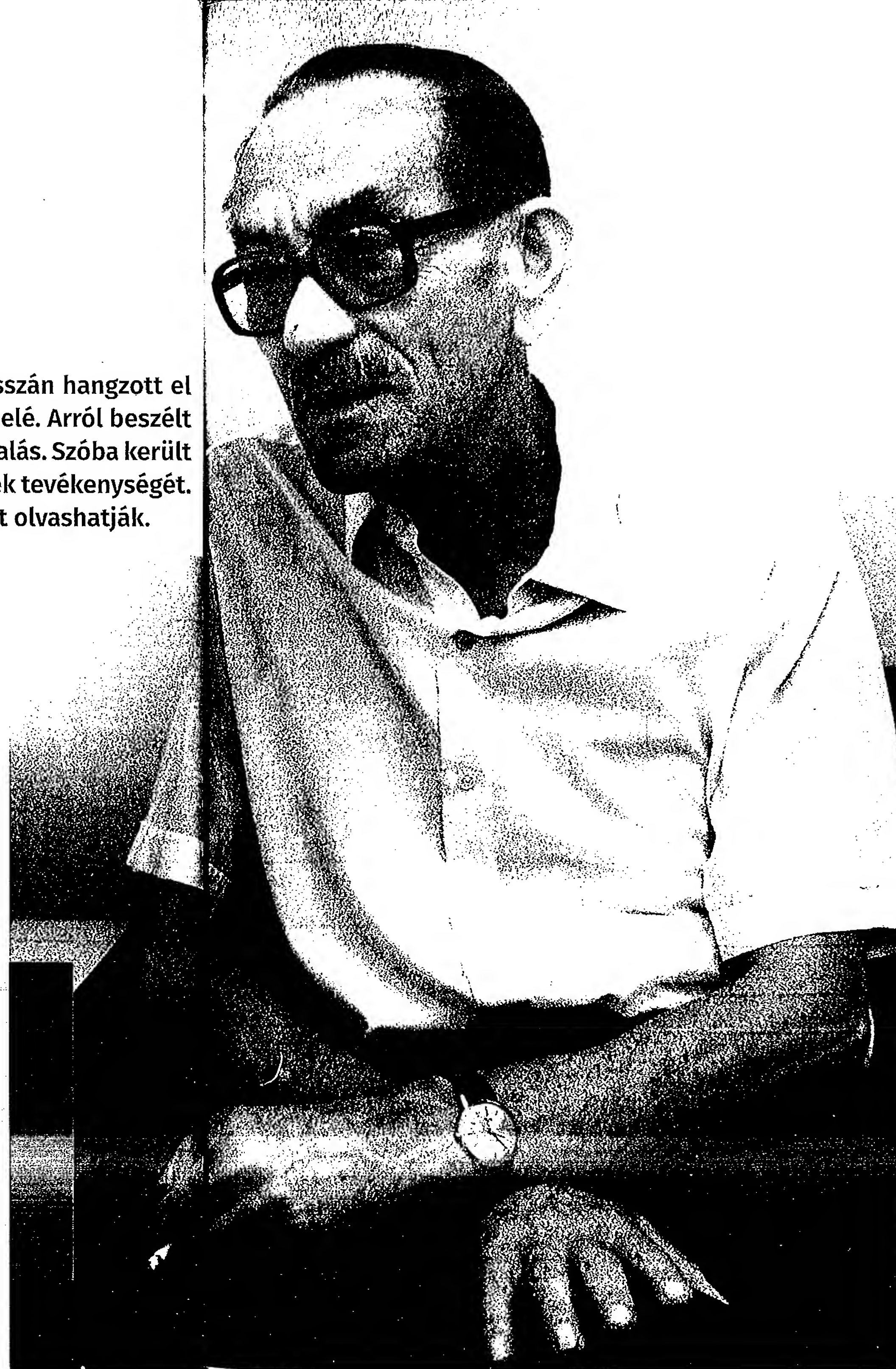
Semmilyen eligazítást nem kértem és nem kaptam senkitől. Kádár elvtárstól sem, akivel pedig énnekem egy időben jó kapcsolatom volt.

Arról, hogy rosszul lett és a mentők vitték el, tudtam, de hogy addig milyen ügyet tárgyal, fogalmam sem volt. Sőt még azt hittem, hogy Nagy Imréék nincsenek Magyarországon.

Ennyire titkosan folyt a dolog? De hiszen ön akkor a Legfelsőbb Bíróság bírója volt.

Igen. Tökéletes titkossággal folyt. Mint ahogy, azt hiszem, a kollégáim sem tudták, amikor én dolgoztam, mit csinálók.

Tehát február közepén Domokos József megkérdezte, hogy elvállalná-e...

Nem. Nem azt kérdezte, hogy elvállalnám-e. Én azt mondtam: hál' isten, rólam úgysem lehet szó.

Miért?

Nézze, lényegében én voltam a Legfelsőbb Bíróságon a legkisebb tapasztalatú bíró. Azt hittem, én fogok a legkevésbé szóba kerülni. Domokos elvtárral különben is volt egy eléggé súlyos nézeteltérésem októberben vagy novemberben, amikor a Déry-ügyet tárgyaltuk.

Fotó: 168 ÓRA-ARCHÍV / VAHL OTTÓ

Mi volt ez a nézeteltérés?

Kérem, a Déry-ügy vádirata olyan volt, amilyen abban az időben a vádiratok legtöbbször. Általános politikai szemléletből indult ki, és amikor ennek a nyomozati iratait megnéztem, láttam: rettenően hézagos, semmitmondó. Kétségtelen, hogy Dérynek a magatartása súlyosan ellenforradalmi volt. Legalábbis mi abban az időben így ítéltük meg. Amikor tanácskozni kezdtünk, kiderült: népbíráim halálra akarják ítélni, és én kisebbségben fogok maradni.

Hány tagú tanácsban tárgyalta a Déry-ügyet?

A tanács öttagú volt. Négy népbírót foglalt magában. Én voltam az ötödik tagja.

Az a négy népbíró nem végzett jogot, ugye?

Nem volt jogi végzettségük. Láttam, hogy itt nincs mese, már hárman leszavaznak. Erre a tanácskozást félbeszakítottam, bementem a Legfelsőbb Bíróság elnökéhez. Közöltem: lemondok a bírói állásomról, nem tekintem magam bírónak, ezt az ítéletet én nem hirdetem ki. Az elnök visszahívott, vitatkozott velem, majd kijelentette: garantálja, hogy Déryt egyhangúlag fogják kegyelemre ajánlani. Ezek után is azt mondtam: nem, én megyek, nem vállalom. Aztán kaptam egy telefont, hogy menjek be a pártközpontba. Bementem, és ott Marosán ötünket fogadott. A népbírák elmondták, mi a kifogásuk ellenem, én pedig azt mondtam el, hogy nem vagyok hajlandó ezt az ítéletet meghozni. Ezek után a Marosán elvtárs összeszidta a népbírákat, hogy milyen ostobák, milyen merevek, nem értenek a dolgukhoz, és hát rendbe hozta a dolgot. Olyannyira, hogy amikor leültünk tárgyalni, tizenkét évet szabtuk ki Déry Tiborra.

Térjünk vissza Domokos József szobájába. Hogyan került végül is sor arra, hogy ön kapja meg a Nagy Imre-ügyet?

Domokos József azt mondta: azért adja ide, mert én nem vagyok hajlandó kompromisszumot kötni az ítélethozatalban.

Ön akkor rögtön elvállalta?

Igen. Igen. De nem vállalásról volt szó. A Legfelsőbb Bíróság elnöke kijelöl egy bírót, és mit mondhat erre a bírónak? Elfogultságot jelenthet be, ha elfogultnak érzi magát a vádlottakkal szemben. De azt mondani: én

nem vállalom egy ügyet, mert nehéz, azt nem teheti. Ezután Domokos elvtárs közölte: majd ő elrendezi a dolgokat, szabadbá tesz, hogy az iratokat tanulmányozzam. Akkor tudtam meg, hogy Losonczy Géza meghalt a vizsgálat során.

Ezt kitől tudta meg?

Domokos elvtárs mondta meg nekem.

Mit mondott a halál okáról?

Közölte, hogy a betegsége kiújult, és nem tudtak segíteni rajta. Egyébként ezt igazolta az iratok között található orvosi lelet is.

Utólag fölmerült az is, hogy Losonczy Géza éhségsztrájkba kezdett, mesterségesen táplálták, a tüdejébe került az étel, és így fulladt meg.

Erről nem tudtam. Viszont azt közölte Domokos elvtárs: Szilágyi József is veszélyeztetett állapotban van, előfordulhat, hogy a vizsgálat során meghal. Különítem el tehát az ügyet, és tárgyaljam azt a legsürgősebben. Elkülönítettem a Szilágyi József-ügyet, és külön tárgyaltam. Meg kell mondanom: bizonyos fokig csalódtam, mert bár láttam az orvosi bizonyítványt, amely azt tanúsította, hogy súlyos beteg, de egyáltalán nem az volt a benyomásom, hogy ez igaz volna. Ellenkezőleg: kicsit becsapottnak éreztem magam.

Ugyanabban a tanácsban tárgyalta Szilágyi József ügyét, mint Nagy Imrét és a többiekét?

Ugyanabban. A népbírák között volt olyan, akitől azért félttem, mert attól tartottam, hogy elfogult lesz. Volt, akinek a családja nagy áldozatokat hozott az ellenforradalom idején: közvetlen hozzátartozója halt meg a Köztársaság téren.

Úgy érzem, ilyen ember semmiképpen nem kerülhetett volna a népbírák közé.

Kérem szépen, a népbírákat az Elnöki Tanács nevezte ki. Mindegyikük meg volt győződve arról, hogy ellenforradalom volt. Mindegyik meg volt győződve arról, hogy a párt határozata – amelyik az ellenforradalom négy okát felsorolta – az igaz politikai álláspont. Ha nem lettem volna én is meggyőződve arról, hogy a párt politikai álláspontja megalapozott, akkor nem ítéltkeztem volna.

Ezek szerint párthatározat alapján ítéltkeztek?

Ellenkezőleg. Azért volt olyan szilárd a meggyőződés-

sünk, mert az előző peranyagokban minden konkrét bizonyítást nyert, és a Nagy Imre és társainak pere tette rá a koronát.

Véget ért a tárgyalás, Szilágyi József tárgyalása, visszavonult a tanács. Ezután mi történt?

Nem volt olyan vélemény, hogy nem bűnös. Nem is volt vita a büntetés kérdéséről.

Hogy büntetni kell, vagy pedig arról, hogy halálra kell ítélni?

Hogy halálra kell ítélni. Nem volt vita.

Hogyan fogadta ő a halálos ítéletet?

Meglehetősen közönyösen.

Milyen eligazítást kapott ön a Nagy Imre-per tárgyalása előtt?

Kitől kaptam volna eligazítást?

Mondjuk a Legfelsőbb Bíróság elnökétől, politikai vezetőtől, a nyomozást vezetőtől, vagy akár Sumilintól, aki a Szovjetunió részéről volt itt. Nem tudom, ki lehetett, én csak kérdezem, hogy kitől.

Semmilyen eligazítást nem kértem és nem kaptam senkitől. Kádár elvtárstól sem, akivel pedig énnekem egy időben jó kapcsolatom volt.

Abban az időben is?

Nem. Kérem szépen, én már a felszabadulás előtt ismertem Kádár elvtársat. És amikor a dimitrovi vonal győzött és a pártszerveket újjáalakították, én kaptam a megbízást, hogy Kádárt vonjam be újra mint régi elvtársat a párt bizonyos problémáinak a megoldásába. Aztán később magasabb beosztása volt Kádár elvtársnak, mint nekem, de felső kapcsolatként is találkoztam vele. Ezt követően, 1951 előtt kétszer vagy háromszor felkerestem, barátságosan elbeszélgettünk, de nem lényeges dolgokról. 1954-ben, amikor kiderült, hogy koncepció perben elítélték, majd szabadlábra helyezték, a Pest megyei pártbizottság első titkára volt. Felkerestem, és bocsánatot kértem, mert ha el is hittem, de én is kommunista voltam, és bántott, hogy ővele megtehették ezt. Ezután ő mondta: szeretné, ha néha felkeresném. Fel is kerestem, és politikai kérdésekről, koncepció perekről, ilyesmikről tárgyaltunk. Tehát Kádár elvtárral 1956. november negyediké után nem találkoztam. Amikor Marosán behívott, azt hiszem, kezét fogtunk egymással. Politikai részről én nem kértem és nem is kaptam eligazítást. Nézze, engem úgy ismertek a Legfelsőbb Bíróságon, hogy nagyon meg tudok vadulni attól, ha hatni akarok rám.

Tehát azt mondja, hogy politikai értelemben nem befolyásolták.

Nem.

És egyébként?

Egyébként sem próbáltak befolyásolni. Ezeket az iratokat, minthogy titkosak, szigorúan titkosak voltak, az Iskola utcában tanulmányoztam. Akkor ott volt a Belügyminisztérium vizsgálati osztálya. Ott találkoztam számos emberrel, az biztos. Korom Mihállyal, Szalmával beszélgettünk, de nemcsak kettőjünkkel. De azért énnekem volt olyan tartásom, hogy meg ne kíséreljek, hogy velem, mondjuk, egy nyomozó az ügyről beszéljen. Elmentem a Szovjetunióba nyaralni. Amikor a repülőtérről kivezettek, találkoztam Tömpe Andrással, aki egy másik társaságot kísért a repülőtérré. Akkor Tömpe bemutatott nekem egy szovjet elvtársat, aki azt állította, hogy ő volt itt a konszolidáció idején a Belügyminisztérium tanácsadója.

Sürgették önöket, hogy minél előbb tárgyaljanak, és mennél előbb hozzanak ítéletet?

Először is olyan légkör volt, hogy senkiben

nem merült fel kétség a tekintetben, hogy ezt a leggyorsabban el kell intézni.

Miért?

Nem tudom megmondani. Olyan légkör volt, hogy itt nem lehet lazálni, itt nem lehet rágódni, kívárni, ezt mielőbb le kell zárni. Mindenki azt várta, hogy éjjelnappal dolgozva végezzük el ezt a feladatot.

Kik voltak azok, akik várták?

Mindenki. Nem tudok személyeket mondani. Ez volt az elvárás velünk szemben.

Mikor találkozott először Nagy Imrével és a többiekkel?

A per során, a tárgyaláson. Nagy Imre kijelentette, ő ezt az eljárást azért tartja törvénytörőnek, mert nem mindenki van itt, aki pedig ebben az ügyben vádlott kellene hogy legyen. Sorolt neveket, többek között Kádár és Münnich nevét. Az volt a véleménye: ezt az ügyet nagy nyilvánosság előtt tessék tárgyalni. Úgy, hogy mindenki, aki 1956. október 23. és november 4. között bármit tett, az mind vádlott legyen.

Ön mit mondott erre?

Erre azt mondtam: először is a bíróság nem tárgyalhatja olyan személy ügyét, aki ellen az ügyész nem emel vádat. Az ügyészség joga az, hogy kik ellen emel. Én ebbe nem szólhatok bele. Másodszor, ha mindenki ellen vádat emelnének is ilyen nagy nyilvánosság előtt, akkor sem tudnám tárgyalni néhány száz ember ügyét – egyetlen ügyként.

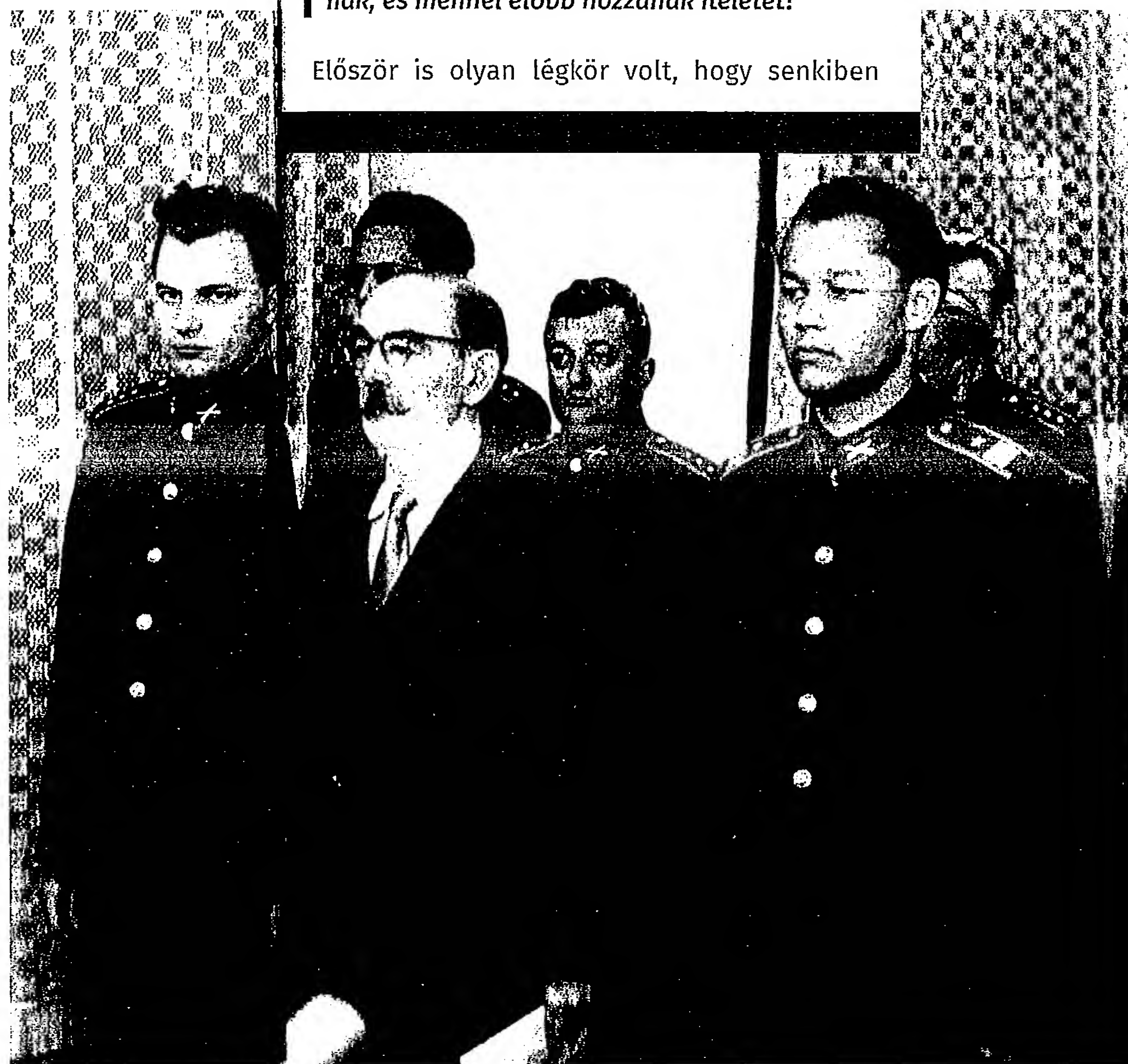
Azt hallottam, ezek az ügyvédek nem mehetek haza addig, amíg be nem fejeződött a per.

Egy szó sem igaz ebből. Nemcsak én mentem haza minden este, hazavitték kocsival, de a jegyzőm is hazament, a védők is hazamentek. Sőt emlékszem olyan esetre, amikor szünetet rendeltem el délben, és a védő szólt, hogy csak fél háromkor jöhet vissza, mit csináljon. Akkor azt mondtam: jó, tehát fél háromkor folytatjuk a tárgyalást.

Ma is úgy érzi, hogy egy államellenes összeesküvés vezetője volt Nagy Imre?

Igen. Igen. Állandóan konspirált, a saját emberei előtt is konspirált. Nem érzem azt becsületes dolognak, hogy konspirálni... Illetve konspiráltam én is, a tőkés rendszer ellen, a kapitalizmus ellen, a szocializmusért. De amikor azt a szememre hányták, hogy konspiráltam, akkor azt mondtam, igen, konspiráltam, mert én szocialista vagyok. De hogy most szocialisták egymás között konspiráljanak, az abszurdum.

Azért azt nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy egy nép lázadt fel a szörnyű, embertelen diktatúra ellen.

Kérem, én akkor meg voltam győződve arról, hogy 1956 júniusában valóban ki akarták javítani a hibákat.

Véleménye szerint Nagy Imre rosszhiszemű volt, és összejátszott az ellenséggel?

Kérem, Nagy Imre rosszhiszemű volt, Nagy Imre még a saját harcostársait is becsapta. Nagy Imre, amikor felhívást intézett az ENSZ-hez és a nyugati hatalmakhoz, hogy a szovjet csapatok előrenyomulását fegyverrel is akadályozzák meg, olyat tett, ami megbocsáthatatlan, amire nem lehet azt mondani, hogy ejnye, kérem,

Nagy Imre, amikor felhívást intézett az ENSZ-hez és a nyugati hatalmakhoz, hogy a szovjet csapatok előrenyomulását fegyverrel is akadályozzák meg, olyat tett, ami megbocsáthatatlan, amire nem lehet azt mondani, hogy ejnye, kérem, majd megjavul.

majd megjavul. Gondolja meg, ez 1956. november 4-én történt. Olyan időben, amikor egyiptomi háború folyt, senki sem tudta, hogy Amerikában melyik érdekszféra kerül előtérbe. És honnan tudhatta volna valaki, hogy nem a harmadik világháborút robbantja ki az, ha ilyen felhívást tesz közzé? S épp azon a Magyarországon, amelynek a Varsói Szerződésből való kilépése felrobbantaná a Varsói Szerződést.

Ma, 1989-ben, Nagy Imrét halálra ítélné?

Ma is elítélem. Az, hogy halálra ítélném, azt nem állítom. De azt igen, hogy bűnös volt, és olyat csinált, amiért becsületes emberek is elvesztették a fejüket, és bűnbe estek. Mert a szocializmus torzításait kiigazítani kell, mindent meg kell tennünk, hogy a szocializmus valóban szocializmus legyen. Különben azért nem használom a demokratikus szocializmus kifejezést, mert szocializmus nem lehet demokrácia nélkül. De az a demokrácia nem képviseleti demokrácia, hanem a szocializmus lényegéből való. Ezért kellene harcolnunk.

1958. június 15-én csak az ítélethirdetésre került sor?

Nem, dehogy. Miután az ítélethirdetés megtörtént – volt három halálos ítélet –, a bíróság kegyelmi tanácssa alakult át.

És önök döntöttek abban, hogy adhatnak-e kegyelmet, amikor ugyancsak önök hozták az ítéletet? Ez jogszerű ön szerint?

Nagyon fájdalmas, de valóban az 1957. évi, nem tudom most megmondani, hányas törvénycikk így rendelkezik. És a törvényt be kell tartani. Meg kell mondanom: ha én abban az időben saját személyem védelmét tekintettem volna döntőnek, harcolhattam volna azért, hogy az Elnöki Tanács mondja ki az utolsó szót. És akkor most nyilvánvalóan sokkal nagyobb védelemben részesülnék.

Így viszont inkább önnek kell vállalnia az ügyet.

Én vállalom, amit tettem.

Tehát mindenért, ami a perben történt, ön vállalja a felelősséget.

Azért én vállalom a felelősséget. Én lelkiismeretesen, meggyőződésem szerint, megalapozott ítéletet hoztam.

Részt vett ön Nagy Imre, Gimes Miklós és Maléter Pál kivégzésén?

Nem.

Miért nem, hiszen azon a bíró köteles részt venni?

Én egyetlenegyszer sem vettem részt kivégzésen.

Miért nem? Hiszen a törvény előírja.

Azt, hogy egy tanácsvezető részt kell hogy vegyen, de nem azt, hogy ugyanaz a tanácsvezető, aki az ítéletet kihirdette. Engem meg, hogy úgy mondjam, megkíméltek ettől. Úgy tudom, a Fővárosi Bíróság valamelyik tanácsvezetője volt az, aki közölte a vádlottakkal, hogy kegyelmi kérvényüket elutasították, és ő vett részt az ítélet végrehajtásán.

Nem tartom rossznak, ha egy bíró részt vesz annak a kivégzésén, akit halálra ítélt. Úgy érzem, amikor ezt látja, elgondolkozhat bizonyos dolgokon.

Azt hiszem, ebben igaza van. Ilyenkor kiderülhet, hogy a bíró tiszta lelkiismerettel ítélkezik-e, vagy sem.

Ön tiszta lelkiismerettel ítélkezett?

Én a legtisztább lelkiismerettel ítélkeztem. Nem úgy éreztem és nem úgy gyakoroltam a bírói hivatást, hogy ez hatalom, hanem úgy, hogy szolgálat.

És kit szolgált ön?

A szocialista Magyar Népköztársaságot. / **Borenich Péter**

Ha kifogy a tinta

2012-ben halt meg. Mit gondoljon, mit érezzen az ember Csurka István halálakor? Amikor elmegy az egykor jó tollú, József Attila-díjas drámaíró és dramaturg, aki, miután elfogyott az ihlet, elapadt a líra, sokkal prózaibb karrierbe fogott, és megágyazott a magyarországi szélsőjobboldalnak.

Aki az évtizedek alatt mesterségesen a felszín alá tüntetett antiszemita szölamokat előhívta újra, és széles körben tette elfogadottá őket. Aki mindent elkövetett, hogy keresztbe tegyen Magyarország uniós csatlakozásának. Sokan voltak a temetésén, kétségtelenül sokakra hatott. Mert veszélyes ember volt. Még megvolt benne az a ma már igencsak ritka politikusi karizma, amitől gyűlnek a hívek, és tényleg hiszik, hogy a vezetőjük minden szava szent. Pedig minden szava átkozott volt.

Míves mondatokat cserélt olcsó frázisokra. És ma erre emlékezünk inkább – mivel a mai közéletre is hatással volt, mondhatni, joggal. Maradhatott volna vitathatatlanul kiemelkedő alakja az irodalomnak. Az irodalom története 1945–1975-ben így írtak róla: „Drámaírói munkássága már mennyiségében is jelentős, de minden valószínűség szerint ő alkotta a legtöbb időtálló művet is, s alighanem ebben a műnemben érte el legnagyobb sikereit.”

Nehéz munkával fontos és megkerülhetetlen életművet épített fel, majd az évtizedes építkezés után egy csapásra porig rombolta, hogy a társadalom züllesztésére tegye fel hátralévő életét. Ezzel végképp kiséperte az életéből a saját múltját. Hiszen mindig a rombolás az, ami hosszú távon bevésődik az emlékezetekbe. / **Herskovits Eszter**

Fel, fel, rabjaim!

Nem megyek sehova. Örööm barátaimat. Sokba vannak, de a szabadság... hogy én örök, és nem ők engem. A tudat! Budapestről hullik a vakolat, és mállanak az öregasszonyok. Esik az eső, és befolyik, csöpög testvéreim fejére, mintha az ég vallatná őket. Én nem! Csak nézem őket, egy rossz szót se szólok. Kellettem én nekik? Idejönni? Okozni nekem az örömet, itt, ahol még házfelügyelő se lehettem soha, most meg csak úgy odabólinthatok valakinek megnyugtatóan, atyai (kenyeret is dobok), odamutathatok egy vacokra a sarokban (én lakásom én sarka!), és aztán, hogy leszáll a Budapest-színű éj, ülhetek keresztbe tett lábakkal, és elnézhetem tőlem jobbra az NDK-s gyereket, aki tegnap ké-

redzkedett be hozzám, amikor behozott a rádióba egy levelet a Vasárnapi Újságnak. A levél a magyar református lelkésztől, Tóké Lászlótól jött. Romániából. Onnan jött a német gyerek, de majd menne Ausztriába, hiszen az NSZK-ba vágyik. Meggondolom. Ígérem, tűnődni fogok Wandán, a lengyel lányon, aki évek óta él nálam illegálisan, de megmondtam neki, hogy ezt a házamban nem csinálhatja. Vagy legalább éjszaka ne, akkor aludni kell az erdélyi menekülteknek, a magyarnak (ma sokáig forgolódik, lerománozták, és munkája nincs), a cigánynak, aki hét gyerekkel jött, és ezért diplomáciai úton mélységes elégedetlenségemet fejeztem ki neki. A szásznak, akit vállon lőttek a határon, de már gyógyul. A románra tekintek most, szemem gúnyosan csillog. Securitate, mi?

Örööm őket, nem lankadhatok. Nem hagy pihenni a jóság. A vakolatról hullik Budapest, ám én benne ülök, meg a lakásomban, és a rendőr magyarul beszél, és ha akarom, elbeszélgetek vele estünkben. Nem Prágában vagyok kihallgatott Vencel téri magyar egy zárkában. Nem kell mozgóvéccéért rimázkodnom a berlini nyugatnémet követségen. Jóra való

emberként nem verekszem határőrökkel az osztrák határon. Nem lógok át fillérekért kapálni a Vajdaságba. Nem ők örményt, mert az csúnya dolog. Nem lennék meszheti török. Nem ülök bolgár muzulmánként a Törkye feliratú zászló alatt, mert most ott is esik az eső, és ha már, akkor inkább ebben a kén- és Árpád-szagú magyar esőben fürösztöm az arcomat. Nem megyek sehova. Hozzám jön mindenki, ide jön az egész Közép- és Kelet-Európa, itt lakik a lakásomban, mert én jó vagyok hozzá, szép és szabad. A szabadság bajnoka, egyszer talán még házmaster is. Etetéskor igazságos. Jövök-megyek, tárgyalok, kérek egy kis pénzt, nem sokat, de azt bárki beláthatja, hogy a szabadság sokba van.

Fotó: FORTEPAN / BERKÓ PÁL

Azért ne gondoljátok, hogy öntelt vagyok. Nem. Néha elfog a kétség, bizonytalanság rabja leszek magam is. Habozva nyomom meg a tollat, hogy rendreutasítsam énközpontom körül a világot, kioktassam a cseheket, megintsem a szerbeket alkotmányügyben. Lélekben ingadozva csóválom a fejem, hogy az oroszoknál nincs szappan, és hogy a kárpátaljaiak a Nyírségből elhurcolják értékes, valódi kátrányból főzött barackpálinkámat. Elviszik Kossuth cigarettámat. Mit adok Bushnak, ha megint eljön az öreg haver csevegni? És hova ültetem? A román ölébe? Azért gondolkodni kéne, gyerekek.

Mégis, mégis. Ülök a sötétben, esőben, szuszognak rabjaim, s miközben írom az utolsó felszólító, a kilakoltatást is kilátásba helyező leveleket, átadom magam a töprengésnek. Túl jó vagyok, ez igaz. Túl demokrata. De több megértés kéne. Hihetetlenek, persze, ezek az ízék... sztálinisták vagy mik (meg kellene kérdeznem der gute alte Kohl, wie sagt man das, nem inkább Bolschewismus, Kommunismus?... oh, shit!), egy túrán egyszer magamnak is meg kell majd nézmem, milyen egy szibériai munkatábor (bár az idénre Egyiptom van beütemezve), és kétségtelen, hogy menekültjeim szinte hihetetlen állítását túlzásnak minősítve is gyanítható, hogy ezekben a mulatságos államocskáknak cenzúra is van.

Nem méltó hozzám, hogy rémhíreket terjesszek, de egyszer hallottam, valami írónak nem adták ki a könyveit, szegény Amerikában járt, ott lett híres. Egy másikat meg börtönbe csuktak, csak azért, mert kicsit forradalmazott, és azt kiabálta: Igyite domoj! Mesélik, hogy az ellenzéket a nyílt utcán verte sátoros nemzeti ünnepek tiszteletére a rendőrség. Helikopterről vadászott egy hadügyminiszter. Nem mindig van nescafé. Hivatalokban a takarítóasszonyok centire kimérik a vécépapírt. Mindent nem hiszek persze el.

Magyar vagyok, házmaster, engem nem könnyű átverni. Barátaim időnként túloznak, kegyeimért versenyt szidják érthetetlen be rendezkedésű, diktatórikus hazájukat, és persze az is előfordul, hogy ravasz módon adoptálni akarnak engem. Magyar vagyok én is – suttoják, hogy a másik ne hallja. Petőfit szavalnak, túlságosan is tökéletesen. Aber was! Én csak örööm őket. Hogy, hogy nem, ettől nem mindig vagyok mégse boldog. Néha félek, nem értik-e félre a helyzetet, nem gondolják-e, én vagyok az ő befogadottjuk. Nem álmodom-e csupán ezt az esőszagú Magyarországot, nem Prágában ülök-e, Mukacsevóban, Oradeán,

esetleg Suboticán. Felriadok arra, hogy tudom, mi a sztálinizmus. És minden mást elfelejtettem. Tudtam?

A sarok, ahol ülök, lakásom főhelye-e, vagy csak vacok, ahova könyörületből elhelyeztek? Verejtékben ébredek, hasadt tudattal, hogy rab is, őr is én vagyok. De ezt csak azért vallom be, hogy lássátok, ember vagyok én is, akadnak rossz perceim. Isten akarata ez, égi segítség, hogy átélésből belás-sam mások helyzetét. És reggel, amikor ezek ébredeznek, kialvatlanul és fáradtan bár, de megnyugtatóan, atyailag bölintok feléjük. Fel, fel... Fel a fejell! / Szénási Sándor

1989. augusztus

A legendás ember

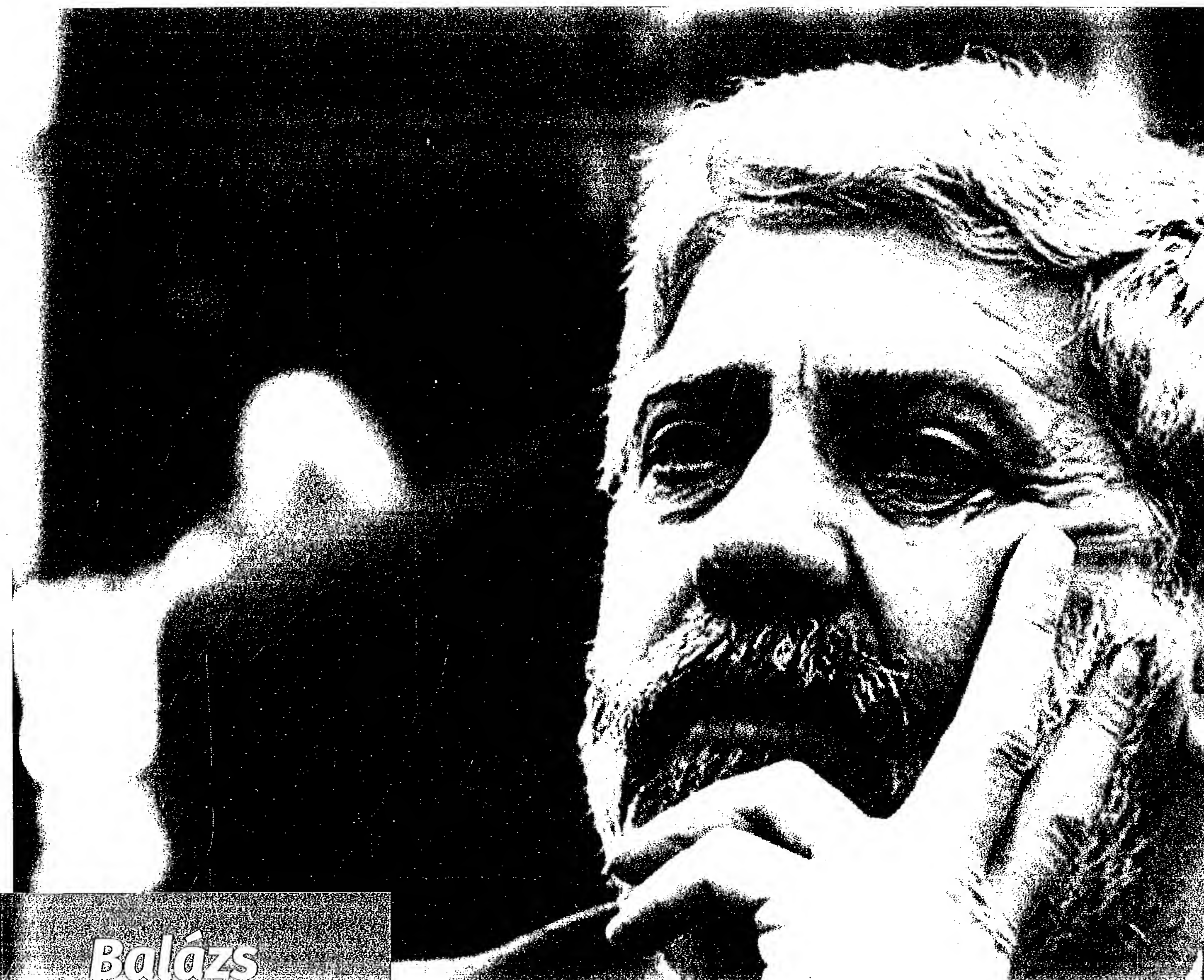
„Jelentem, miniszterelnök úr, az egész országban rend van” – kezdte évértékelőjét a minap Pintér Sándor a Belügyminisztériumban. Pintérről legendák keringnek, s ezeket részben a sajtó kompilálja.

Pintér titokzatos és zárkózott, mint a gubacs. Volt Clodo-ügy, Józsefváros, ilyen-olyan cégek, de ami tény: Pintér jó módú ember, aki politikai talentumban is gazdag. Az mégis mond valamit, hogy a Németh-kormányban épp úgy megfelelt, mint Boross Péternek, majd Horn Gyulának, sőt egy darabig Kunczénak is, aki végül kirúgta. De Hornéktól Orbán térdére pattant, azóta pedig már második miniszteri ciklusát tölti, főkapitányi beosztások után.

– Pintér titka, hogy sosem hezitál – állítják régi cimborái. – Csak dönt. Azt nagyon tud. Ezt a végtelen döntési képességet a politikusok tehetségnek érzik. Mert valaminek mindig történnie kell: a szervezetnek muszáj mozognia.

Az a megoldás látszatát kelti.

(Buják Attila írása 2014-ből)

Balázs

„Gyere, papa, kész a hústeves”, mondta vasárnap kora reggel a telefonba, miután az előző este, vagy talán aznap hajnalban szétváltunk, de arra már nem emlékszem, hol, valahol a veszprémi éjszakában, talán a Pezsgőbárban vagy a Szürkebarátban lehetett, mit tudom én, hogy hol, de azért az fölsejlik, hogy ült velem szemben, és köröttünk mindenki meredten hallgatta az anekdotázását. Azt, hogy miként csempészte a könyveket Erdélybe, hogyan fenyegette a családját a megye mindenható ura, Pap János, miként úszta meg a bíróságon a környékbeli borosgazda ittas vezetésért elkapott fia, aki ezért cserébe azt íratta egy reklámszövegre, hogy „a vád ön ellen lopás, csalás, megvédi majd Horváth Balázs”, aztán ahogy gomolyogtunk bele az éjszakába, mint a cigifüst, kanyarogva, egyre többször került szóba a politika, az az átkozott, meg aztán egy-egy pillanat, igen, az is, ott, a Parlament ablakában, az a szerencsétlen pillanat, meg a titkok, a listák, az, hogy nem fogott kezét azzal, akiről tudta, mi is volt valójában. Tekeredtünk, mint a cigifüst, valahová be az éjszakába, a veszprémibe, ami akkoriban nagyon is speciális éjszaka volt speciális figurákkal, és valahol valamikor, késő este vagy talán már aznap hajnalban, ültünk egymással szemben, és a tekintete nem eresztett, s miközben gomolygott köröttünk a cigifüst, elvékonyodva és halálosan, azt mondta, hogy „én sosem árultam el senkit”, aztán szétváltunk, én erre, ő arra, húsleveset főzni, hogy vasárnap reggel föltállhassa, még gőzölgőn. / T. Á.

Zárt ajtók mögött

Az első magyar politikai oknyomozó riport

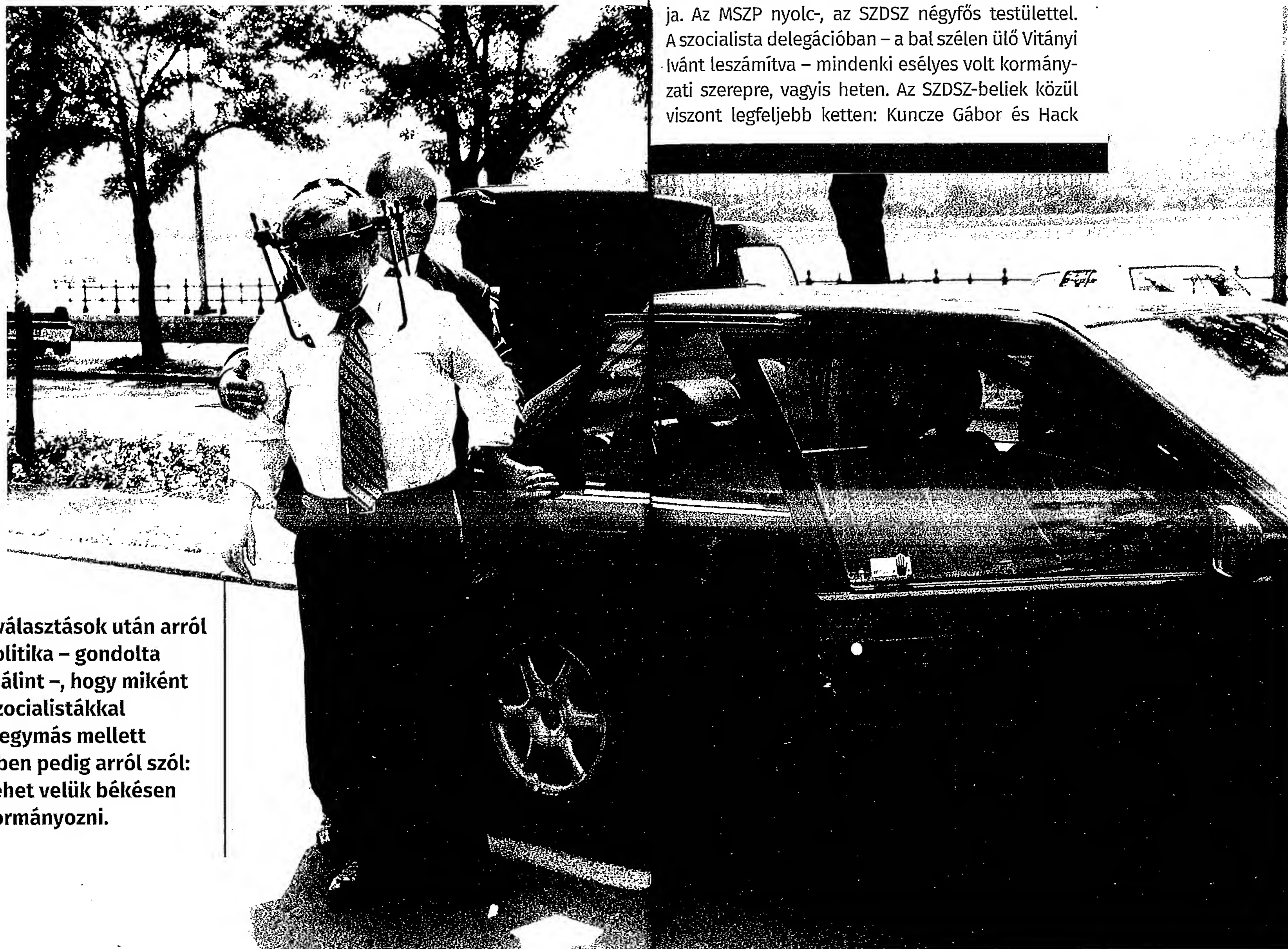
Ez a riport 22 napig készült – így kezdődött Frei Tamásnak az 1994-es MSZP–SZDSZ koalíciós tárgyalásokról szóló írása a 168 Órában. Új volt a magyar újságírásban az amerikai típusú politikai oknyomozó riport. Szokatlan volt a terjedelem is: 12 oldalon át vezette be az olvasókat a politika kulisszái mögé. Frei nemcsak a politikusok párbeszédeit közölte, hanem a gondolataikat is. Ez utóbbit csupán akkor említette, ha maguk az érintettek beszéltek róluk. Tévedések ennek ellenére elképzelhetők, írta a cikk bevezetőjében, ugyanis a „keresztjárázókat” alkalmával azt tapasztalta: néhány tanú és résztvevő inkább csak dezinformálni próbálta. Ebből a hosszú riportból közlünk egy részletet.

Június 7-én, kedd reggel Magyar Bálint lakása erkélyén állt, és mosolygott. A Városmajor fát látta, no meg azt a nyári bútort, melyet Hódosán Rózával együtt vettek, még a második választási forduló előtti napon, a szombati kampánycsendben. Magyar Bálint az SZDSZ kampányfőnöke volt. Pénteken, a voksolás előtt két nappal ő már kézhez kapta a „végeredményt”. A közvélemény-kutatók jelzései egyértelműek voltak. „El fognak kalapálni bennünket” – mondta Bálint szombat reggel Rózának, és elmentek napernyőt venni az erkélyre. Úgy képzeltek, hogy nyáron annak árnyékában pihennek majd, ők, az ellenzékiek. Kormánykoalícióról szó sem volt, az 54 százalékos Hornról pedig végképp nem. A két forduló között amúgy is Magyar Bálint jelentette ki a sajtónak: „A Horn Gyula vezette kormányban elképzelhetetlen az SZDSZ részvétele.”

Most meg ott állt az erkélyen, és mosolygott. Reggel nyolc óra volt, egy óra múlva kezdődtek a koalíciós tárgyalások. Előző nap azon viccelődtek az SZDSZ Mérleg utcai székházában, hogy Horn Gyula nélkül a „szabad demokraták nem hajlandók belépni a koalícióba”. Elnézték ugyanis az MSZP 209 képviselőjét, és rájöttek, hogy őket csak Horn Gyula profizmusa lesz képes „irányban tartani”. „A szocialista frakció meglehetősen sokszínű” – ez volt a legenyhébb jelző, amellyel a 209 fős frakció kiszámíthatatlanságát illették.

Magyar Bálint ránézett az összecsu-
kott napernyőre, és arra gondolt: az most már így is marad. Megigazította barna szövet nyakkendőjét, és elindult a Fehér Házba. A párttól használatba kapott Suzukijával ment, és azon gondolkodott, miként is „szerette meg” Horn Gyulát az SZDSZ az elmúlt két hétben.

A '90-es választások után arról szólt a politika – gondolta Magyar Bálint –, hogy miként lehet a szocialistákkal békésen egymás mellett élni. '94-ben pedig arról szól: miként lehet velük békésen együtt kormányozni.

kétségtelenül sokat számított a koalíciós felkérővel és sokat az a belső használatra szánt, soha nem publikált, csak az SZDSZ vezetői számára készített közvélemény-kutatás, mely szerint az SZDSZ-re szavazók 73 százalékának mindegy volt, Horn-e a miniszterelnök, vagy valaki más. Őket – jött rá ebből Magyar Bálint – nem érdekelte a Horn-kérdés. A Margit hídról már látni lehetett a Fehér Házat, a Suzuki Swift a belső sávban előzött, miközben a kampányfőnöknek végre eszébe jutott a megfelelő „plakáthasonlat”. A '90-es választások után arról szólt a politika – gondolta Magyar Bálint –, hogy miként lehet a szocialistákkal békésen egymás mellett élni. '94-ben pedig arról szól: miként lehet velük békésen együtt kormányozni.

Aznap kilenc órakor protokolláris kézfogások után ült le először tárgyalni a két párt delegációja. Az MSZP nyolc-, az SZDSZ négyfős testülettel. A szocialista delegációban – a bal szélen ülő Vitézy Ivánnal leszámítva – mindenki esélyes volt kormányzati szerepre, vagyis heten. Az SZDSZ-beliek közül viszont legfeljebb ketten: Kuncze Gábor és Hack

Péter. Ennek később jelentősége lett, de ezt akkor még senki sem tudta, mindössze a létszámkülönbség tűnt föl.

„Látom, kevesebben vagytok, de a minőség pótolja a mennyiséget” – próbált bókolni Horn Gyula. Elsőként Magyar Bálint vette le a zakóját, oldani próbálva ezzel ő is a hivatalosságot. Közben annak örült, hogy a kézfogáskor Horn arcán nem látott sértődöttséget. Az MSZP elnöke mindvégig politikusként viselkedett, nem pedig magánemberként. Horn azóta sem utalt Magyar korábbi nyilatkozatára. Úgy csinált, mintha az SZDSZ kampányfőnöke őt soha nem nyilvánította volna „persona non gratának”. Az MSZP elnöke ráadásul megállapodásorientáltnak látszott, tárgyalótechnikájában rugalmasnak és persze profinak. A szabad demokraták elégedetten vették tudomásul, hogy nem tartott MDF-es történelemórát, és sérelmeit sem emlegette úgy, mint például a Fidesz.

A másik oldal közben bizonytalanul méregette a szabad demokraták négyes fogatát. Attól tartottak: az SZDSZ csak külső nyomásra ment bele a koalíciós egyezkedésbe, és Petőék csupán az alkalomra várnak, hogy kiugorhassanak.

A szocialisták egyelőre csomagban gondolkodtak; a személyi kérdésekről és a garanciákról egyszerre akartak tárgyalni. Ez Horn ötlete volt. Ő akarta a kettőt „egybecsomagolni”, úgy spekulálva, hogy az MSZP-nek főleg a tárcák elosztásában, az SZDSZ-nek pedig elsősorban a garanciális kérdésekben kell majd engednie. Az SZDSZ viszont a kormányzási együttműködés struktúráját, az egyeztetés mechanizmusát tartotta legfontosabbnak. Úgy vélték, amíg a garanciákról nem állapodnak meg, addig semmi másról nincs értelme tárgyalni. A sorrendiséget illető nézeteltérés a tárgyalások során mindvégig megmaradt, mert az MSZP és főleg Horn Gyula folyton be akarta csempészni a tárcaelosztási ügyeket a plenáris ülésre. Tíz nappal később, az SZDSZ ráckevei frakcióhétvégéjén valaki úgy jellemezte ezt a helyzetet, mint olyan mozielőadást, amelyen a film előtt híradót is vetítenek. Az SZDSZ-t a híradó, vagyis a garanciális kérdések érdekelték. Az MSZP-t viszont – már csak azért is, mert a delegációban szinte mindenkire kormányzati szerep várt – főleg a színes, szélesvásznú, tárcaelosztásról szóló játékfilm hozta lázba. A szocialisták gyorsan túl akartak lenni a híradón, hogy végre jöjjön az őket érdeklő nagyfilm, és talán ezért is tettek engedményeket garanciális ügyekben. Gyors léptekkel hátráltak – bár erre Vitézy egyszer sem emlékeztette őket. A koalíciós tárgyalások első napján, június 7-én a felek mindenesetre megállapodtak abban, hogy a garanciális kérdésekkel indítanak úgy, hogy közben tíz szakbizottságot állítanak föl. „Biztató kezdet a koalíciós tárgyalásokon” – ezt írta minderről másnap főcímeiben a Népszabadság.

Három nap múlva, pénteken, június 10-én reggel fél hétkor Pető Iván, az SZDSZ elnöke tejeskávéját itta. Egyedül ült a hallban, és a Kossuth rádiót hallgatta. Müzlit szórt szokásos gyümölcsjoghurtjába, majd második próbálkozásra, a megfelelő hosszúságot pontosan eltalálva, sikerrel kötötte meg nyakkendőjét. (Színes, pasztellárnyalatú nyakkendőket vi-

sel, ügyelve arra, hogy a vége csak egy-két centiméterrel érjen öve alá.) Pető a Parlament közelében lakik, a rádióban azt hallotta, hogy ő ma „négy szemközt találkozik majd Horn Gyulával, az MSZP elnökével”.

Előző nap három és fél órát tárgyalt a két párt delegációja a koalíciós garanciákról, főleg az SZDSZ tervezete alapján. A szocialistáknak ugyanis – a szabad demokratákat némileg meglepő módon – nem voltak részletes elképzeléseik ebben a tárgyban. Csak annyit szögeztek le, hogy a mandátumarányánál nagyobb szerepet szánnak az SZDSZ-nek, írásbeli javaslatukat ezért ezzel a mondattal indították: „A választásokon 54,18 százalékot szerzett MSZP köt koalíciót.” „Úristen, ezek ezt századszázalékra pontosan kiszámolták” – gondolta csütörtökön a mondatot olvasva Hack Péter, az SZDSZ-delegáció egyik tagja.

Pető, miközben péntek reggel Hornhoz tartott, arra is visszaemlékezett, hogy csütörtökön az SZDSZ 45-ös listát adott át az MSZP-nek. Ezen azok, a miniszterelnök kinevezési jogkörébe tartozó tisztségek voltak felsorolva, melyek betöltésében az SZDSZ szerint Horn Gyulának mint miniszterelnöknek feltétlenül egyetértésre kellene jutnia a szabad demokratákkal. Az MSZP majdnem húsz posztot rögtön kihúzott a negyvenötből. Pető arra számított, hogy Hornnal négy szemközt erről a kérdéstről fog tárgyalni. Tévedett.

Horn Gyulát a színes szélesvásznú film érdekelt, nem a híradó, vagyis a tárcaelosztásról beszélt, nem pedig a garanciákról. Ez volt egyébként első négy szemközti találkozójuk. Két órán át tartott.

„Nyolc minisztériumot megtartanánk, Iván, nektek négyet javaslok” – mondta Horn, és rágyújtott. Már évek óta fehér, rövid szárú Kent cigarettát szívott. Mást el sem fogadott, hiába kínálták vele. Aznap jól érezte magát, mert reggel, az idő tájt, amikor Pető a müzlis joghurtot ette, ő néhány utcával odább kiadósat szobakerékpározott. A baleset óta pedig lépegetőgéppel helyettesítette a rendszeres reggeli futást. Nem sok sikerrel, bár – mint kollégáinak többször is megjegyezte – legjobban nem a futást, hanem az úszást hiányolja.

„Tietek lenne a környezetvédelem és a vízügy – folytatta az MSZP elnöke –, meg az infrastruktúrával foglalkozó minisztérium.” Horn így nevezte a közlekedési tárcát. „Odaadnánk még a honvédelmet és a földművelésügyet is. Ez összesen négy.”

Petőnek csak a szám tetszett. Ő is négy, legfeljebb öt miniszteri posztra gondolt, a tárca nélküli miniszterek számától függően. De egyelőre inkább kérdezett.

„És a parlamenti posztok?”

„Azon még nem gondolkodtunk” – válaszolta Horn.

„Nézd, Gyula – kezdte Pető, és megpróbált tömör lenni. – A szám stimmel, a minisztériumok nem. A környezetvédelem pénz nélkül amúgy is maga a kudarc.” Az SZDSZ-nek a földművelési tárca sem kellett. Egyrészt azért, mert „balhész” volt, hiszen csak a búzatültermelés problémáinak megoldására hirtelen hétszázmillió forint kellene, nem beszélve az MSZP középvezetőinek választási ígéreteiről. Másrészt Nagy Tamás, a liberális Agrárszövetség el-

nöke, az SZDSZ potenciális földművelésminiszterjelöltje nem került be a parlamentbe, pártjával együtt elvérzett a választásokon, „kintről” pedig már nem akarták behozni. „Az FM és a környezetvédelem után maradó két tárca viszont súlytalan – gondolta Pető –, ráadásul a HM-mel nem lehet kiszűrni a szemünket, nekünk a Belügyminisztérium kell.” Úgy vélte: Horn „nyomott árral” indította az alkut.

„Mi a belügyet gondoltuk, Gyula. Nemcsak a számszerűség számít ugyanis, hanem a szimbólumérték is. A belügy és a Nemzetbiztonsági Hivatal amúgy se kerüljön az MSZP kezébe, ezeket nekünk kellene adnotok.”

„Ez a kettő nem kerülhet egy kézbe” – válaszolta gyorsan és röviden Horn, emlékezve az egyik legfontosabb logikái szabályra, melyet Szekeres Imrével együtt dolgoztak ki. Ők ketten lényegesnek tartották, hogy a koalícióban ne alakuljanak ki monopóliumok. Egyik párt se uralhasson kizárólagosan egy adott területet. Ha például az SZDSZ-é a belügy és a Nemzetbiztonsági Hivatal, ráadásul még az igazságügy is – melyet a szocialisták szerint az SZDSZ előbb-utóbb meg akar majd szerezni

Hack Péternek –, akkor a szabad demokraták az „alfától az ómegaig megszerzik a külső és belső titkosszolgálatokat”. Ez megengedhetetlen. Horn ezért mondott gyors nemet Petőnek, mint ahogy a belügy és az infrastrukturális minisztérium is csak úgy kerülhetett tíz nappal később az SZDSZ-hez, hogy megmaradt a megyék pénzelosztó szerepe, vagyis nem alakult ki monopólium, hiszen így az MSZP is hozzá tud férni az önkormányzatok anyagi támogatásához. Ugyanezen logika okán nem kaphatta meg később együttesen és „tisztán” az SZDSZ az infrastrukturális és a művelődési tárcát sem. Az MSZP azért erőltetett be egy szocialista politikai államtitkárt a kultuszminisztériumba Fodor Gábor alá, hogy legalább egy embere legyen a média dolgában. Hiszen ha a frekvenciaengedélyeket a tisztán SZDSZ-es infrastrukturális minisztérium osztogatja, akkor legalább a másik szelet, a stúdióalapítási engedélyeket elbíráló Művelődési Minisztérium legyen részben az MSZP „ellenőr-

zése alatt”. A belügy és a nemzetbiztonság tehát „nem kerülhet egy kézbe” – mondta indoklás nélkül Horn Gyula, mire Pető az „infrastruktúra-tárcát” elfogadva a környezetvédelem és a honvédelem helyett az Igazságügyi és a Művelődési Minisztériumot kérte.

„Az igazság- és a belügy egy kézben?” – kételkedett hangosan Horn, megint csak az említett alapszabályra gondolva, megint csak indoklás nélkül.

Itt megrekedtek. Napsütötte péntek volt, az újságok másnap azt írták, hogy személyek és tárcák nem kerültek szóba. Horn újabb cigarettára gyújtott, majd levett egy újabb „orientációs karót”.

„Ha a belügy és az igazságügy az SZDSZ-é, akkor kapja az MSZP a parlamenti elnök székét.”

Pető nem felelt. Próbálta végiggondolni, mi mennyit ér. Hirtelen nem tudta eldönteni, hogy jó-e, ha a belügy és a titkon Dornbach Alajosnak szánt parlamenti elnökség „vagy-vagy csomagba” kerül. Horn érzékelte a szünetet, kisvártatva megtörte a csendet, és most először indokolt is:

„Iván, Gál Zoli nem akar frakcióvezető lenni, így csak a parlamenti elnökség marad neki, ha ti elviszitek előle a belügyet.”

Újra megrekedtek.

Pető szokásos mozdulatával végigsimított halványzöld nyakkendőjén, majd más témát kezdeményezett. Felvetette, hogy alakítsanak egy új minisztériumot, Európai Integrációs Minisztérium névvel. „Ez egy kis tárca lenne” – mondta Hornnak, elmagyarázva, hogy ide az új struktúrából eltűnő Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumának azok az európai ügyekkel foglalkozó osztályai kerülnének, amelyeknek nem jut majd hely az Ipari Minisztériumban. „Az Igazságügyi Minisztérium jogharmonizálási részlegét is ide kellene tennünk” – fejtegette Pető. Hozzátéve, hogy ő szíve szerint a külügyből áthozná ebbe a minisztériumba az európai segélyek, így például a FÁK-program kezelését.

Az SZDSZ azért szerette volna létrehozni az új minisztériumot, mert ők sem akarták, hogy bizonyos dolgok egy kézben legyenek. Az viszont világos volt, hogy a külpolitika élére a szocialista Kovács László kerül majd, aki alá az SZDSZ fő külpolitikusa, Szent-Iványi István. Ő konkrét terület és feladat nélküli államtitkárnak semmiképpen sem akart bemenni. Akkor még. Két héttel később végül bement – de annak más okai voltak.

„Nem gondolom, hogy ilyen minisztériumra szükség lenne” – mondta különösebb indoklás nélkül Horn Gyula. Hangsúlyából érezni lehetett, hogy ez egy újabb karó, amelyet olyan erősen levett, hogy aligha lehet majd elmozdítani onnan. Nem is lehetett. / *Frei Tamás*

„Mi a belügyet gondoltuk, Gyula. Nemcsak a számszerűség számít ugyanis, hanem a szimbólumérték is. A belügy és a Nemzetbiztonsági Hivatal amúgy se kerüljön az MSZP kezébe, ezeket nekünk kellene adnotok.”

A Horn

Halkan beszélt. Kentet szívott, mint mindig. Lapogatta a hátamat. Horn Gyula volt kormányfővel tizenöt éve beszélgettem parlamenti szobájában. Már túl volt mindenén. Szobor volt. Önmaga szobra. „Engem eléggé keménykezűnek tartottak, holott csak arról volt szó, hogy kiadtam a feladatot, és számon is kértem. Nem voltam haragtartó,

sem bosszúálló. Utálok a mellébeszélést. A politikusok körülményesen fogalmaznak, sok idegen szót használnak. Az emberek pedig egyértelmű, közérthető dolgokat várnak tőlünk” – mondta az interjúban. Ő valóban ilyen volt. Angyalföldi munkásgyerek, akiből miniszterelnök lett. Politikus, aki egy autóbaleset miatt merevítővel, vaskoronával a fején került kormányra. Reformkommunista homályos karhatalmista múlttal, aki átvágta a vasfüggönyt. Pártelnök, akit szoci utódai sem tudtak felülmúlni, mesterien keverte a kártyákat. Profi volt, akitől Orbán is tanulta a kormányfői „mesterséget”. 75. születésnapján, ahol Gorbacsov is megjelent, már kanyargósak voltak a mondatai, egymásba gabalyodtak. Sólyom államfőt, aki megtagadta a kitüntetését, „a jó nénikéjébe” küldte. Gyurcsány mellélépett, és lekísérte a színpadról. Még hat évig élt. Kórházban. A látogatóit már nem ismerte fel. Szobra is van. Igazi. Az egyik Brüsszelben, a másik Angyalföldön. / P. A.

Fotó: 168 ÓRA-ARCHÍV

Rég nem látott szavaim

**Azt mondják önről, hogy a Kádár-korban legális beolvá-
sóember, őfelsége ellenzéke volt. Voltak témák, amelye-
ket hivatalos felkérésre írt?**

Voltak. Riportkötetek, például a textilkönyv, A szent tehén, a Komlót a Magyarország felfedezése sorozatnak írtam.

**De a Fradit, H. Kovács történeteit nem kérte öntől senki.
Nem, és nem is vagyok fradista.**

**Tudom, a Vasas önnél a király. Valamit mégis sikerült
megragadnia a sajátos Fradi-érzésben.**

Ezek régi történetek. Nincsenek ma már futballklubok, kulturálisan egységes szurkolótáborok. Vannak pénznyelő intézmények és futballista bémunkások. Én persze megírtam a magam könyvét a Vasasról is. Ezerkilencszáznegyvenhárom óta vagyok Vasas-drukker. Odajön hozzám egyszer egy öreg szurkoló. Gyuri bácsi, akarok magának mutatni valamit. És elővette a kulcstartóját a rajta díszlő Kádár-képpel.

**Ön javíthatatlan. Mindenről Kádár ugrik be. Megnevezné
három olyan munkáját, amelyet igazán fajsúlyosnak, a
napi penzum fölött állónak tart?**

Nem lehetne harmincat? Mondjuk ilyen a Negyven prédikátor, a Ha jönne az angyal... és persze a vasutaskönyv. (...)

**Szólások tucatjai kötődnek önhöz. Ez különleges belső
intuíció vagy a népnyelv tudatos megfigyelése?**

Ezek néha a politikába is átszivárognak. Az orbáni „nix ugribugri” tőlem, az én történetemből származik. Az akit a mozony füstje megcsapott szintén köznyelvi metafora lett. Rég nem látott szavaimat mindenkor örömmel üdvözlöm.

**A fradizmus, a Fradi-világ kultúrszociológiája hogy ra-
gadt önre?**

Nem kellett sokat kutakodnom, mivel annyian vannak. Egy átlagos NB I-es meccsre, miközben másutt ezren sem lézengenek, ma is kimennek tízezren.

(...)

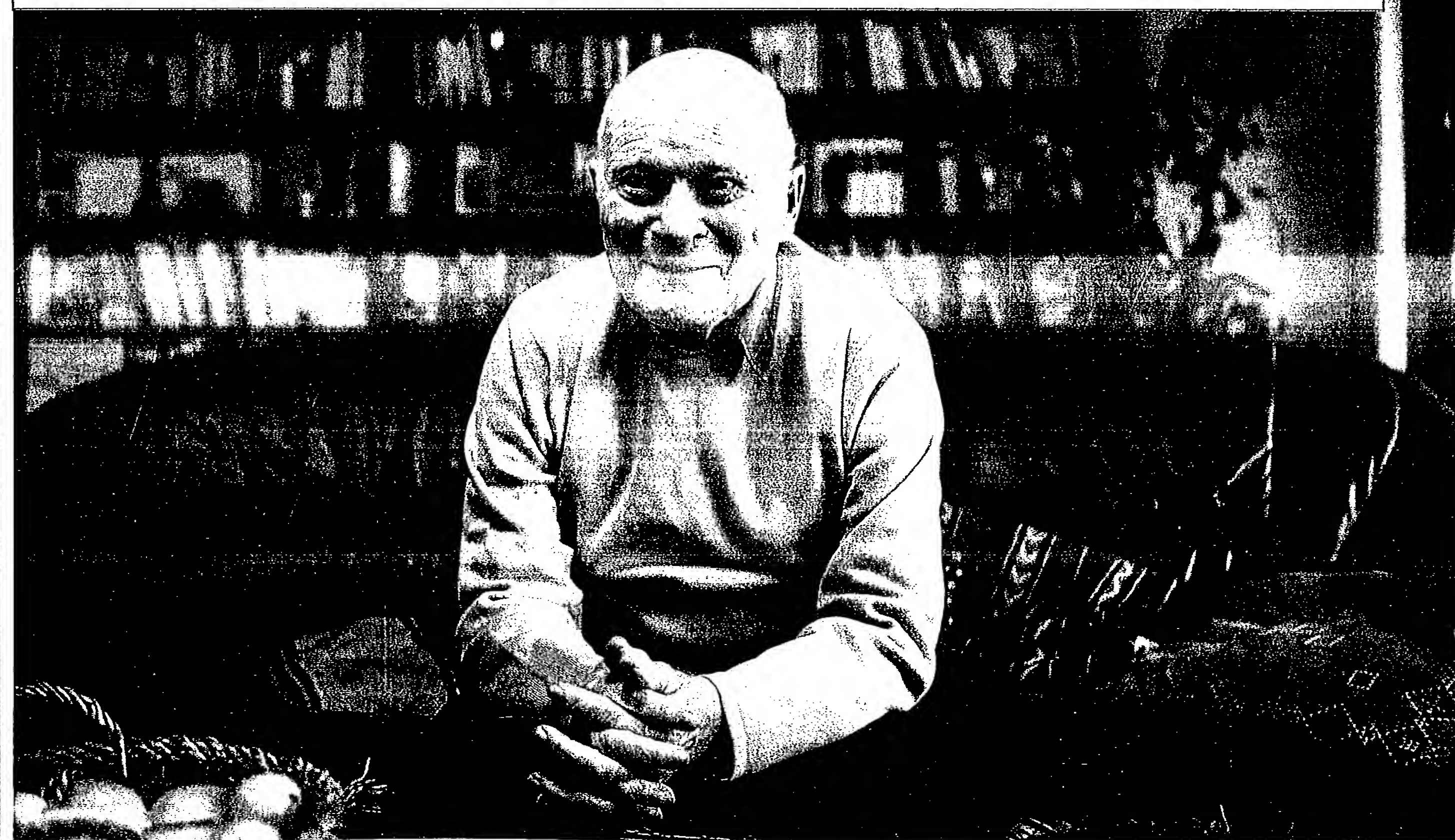
**Kertész Imre mondta nem sokkal halála előtt, hogy ő
most már visszavonul. Vége. De visszavonulhat-e egy író?**

Nem tudom. Nekem ez nyugdíjas állás. Azt szoktam mondani, az én testemet üresen rakják a koporsóba. Minden energiát, erőt ebben a világban akarok fölhasználni.

Bele is halna, ha nem írhatna?

Nem tudom. Ez az, ami nincs kipróbálva.

(Részletek Buják Attila Moldova Györggyel készült interjújából, 2019)

Fotó: BAZÁNTH IVOLA

Fogolyként a szennyes háborúban

Boszniai szerb milicisták letartóztatták, majd a szerb szakadár hadsereg kémelhárítása két napon át kihallgatta és 96 órán át fogva tartotta Barát József szerkesztő-riportert és Martos Tamás operatort, az Objektív című televízióműsor két munkatársát. A békefenntartóknál és a bosnyák hatóságoknál akkreditált magyar újságírók arról akartak tudósítani, hogyan élnek az emberek, hogyan szolgálnak az ENSZ-katonák a szerb blokád alatt álló Szarajevóban. A boszniai polgárháború a 20. század második felének legszörnyűbb vérontása volt, amelyben 1992 és 1995 között 97 ezer ember – döntő többségben muzulmán polgári lakos – vesztette életét. Srebrenicában 8700 embert mészároltak le, Szarajevó hároméves ostroma során a szerb lövészek 12 000 városi polgár, közöttük 1500 gyermek életét oltották ki, 62 újságíró is itt halt meg. A magyar riportereket a szerb katonák végül átadták az ukrán ENSZ-zászlóaljnak, Barát József pedig cikksorozatban írta meg lapunknak fogva tartása történetét. A rövidített változatot olvashatják.

Ову двојицу ђу и ја сам.

Ez valami olyasmit jelent, hogy minket ő egyedül is. Mit akar csinálni velünk ez a félrészeg szerb egyedül? Bármit is akar, tényleg megteheti, és soha többé senki sem kap hírt felőlünk. Gombóccá zsugorodik a gyomrom. Valami jeges hidegség indul felfelé. 1994. szeptember 15-e, csütörtök van. Nem lehet, hogy ez életem utolsó napja! Lehet. Este hat óra harminc. Krivoglávcból, az ukrán erődített ellenőrző pontról ötkor indultunk vissza operatőr kollégámmal, Martos Tomival. Megkönnyebbülve pakoltuk össze a felszerelést. Az elmúlt másfél napban még kétségbeesve forgattunk mindenfélét összevissza, nem lehetett tudni, hogy képesek leszünk-e teljesíteni önként vállalt feladatunkat, hogy leforgassuk egy ENSZ-katona egy napját. Holnap kettőkor már kint kell lennünk a repülőtéren, irány haza. A mai volt az utolsó igazi forgatási nap. Végül minden remekül sikerült. Az ukrán zászlóalj parancsnoka, az Afganisztánt járt Koceruba deszantos ezredes ügyesen nyilatkozott, megmutatta az egész Tito-kaszárnyát, fegyverzetestül, műtőstül. Még egy konvojt is összeállított, majd körbezavarta a környéken nekünk. Aztán felajánlotta, amit nem is reméltünk, hogy helyettesével kiküld minket egy erődített pontra. Kint jól összevesztem a helyi kapitánnyal, aki egy kuka kis stréber katonáját tukmálta nekem portréalanynak, és aztán állandóan hallgatózott. Végül magam találtam meg az emberemet, egy szelíd vidéki fiút, aki ráadásul toronylövész. Annak idején kikönyörögte, hogy saját farkaskutyájával együtt vonulhasson be határörnek, a blöki is becsülettel leszolgált a két évet. Még a fényképek is megvoltak. Édesanya, szerelmestárs, kutya. Olyan mozt csináltunk, mint a pinty. Persze rajta voltak az általuk őrzött szerb fegyverek is, munícióval együtt.

Ову двојицу ђу и ја сам.

Egy ütött-kopott autóbuszba parancsoltak be minket meg Mehmetet, a helyi muzulmán foglyot. Nem is dvoicán, hanem troicán voltunk tehát. Azazhogy hárman. Lehet, hogy a Mehmet itt nem egy személy. Egy nemszemély. Nem számít. Mehmet vagy 180 centi magas és lehet vagy 45 kiló. Mindene aszott, csak a szeme nagy zsebóra. Valami táborból szökhett. Feszés vigyázzban állt a busz mellett. Akkor jól belerúgtak, és erre ő még szolgálatkészebb, feszesebb vigyázzba vágta magát, mint egy fekete üstökű, valószínűtlenül keskeny fordított felkiáltójel. Szóval hogy minket akár ő egyedül is, mondja a borostás milicista a tejfeles-

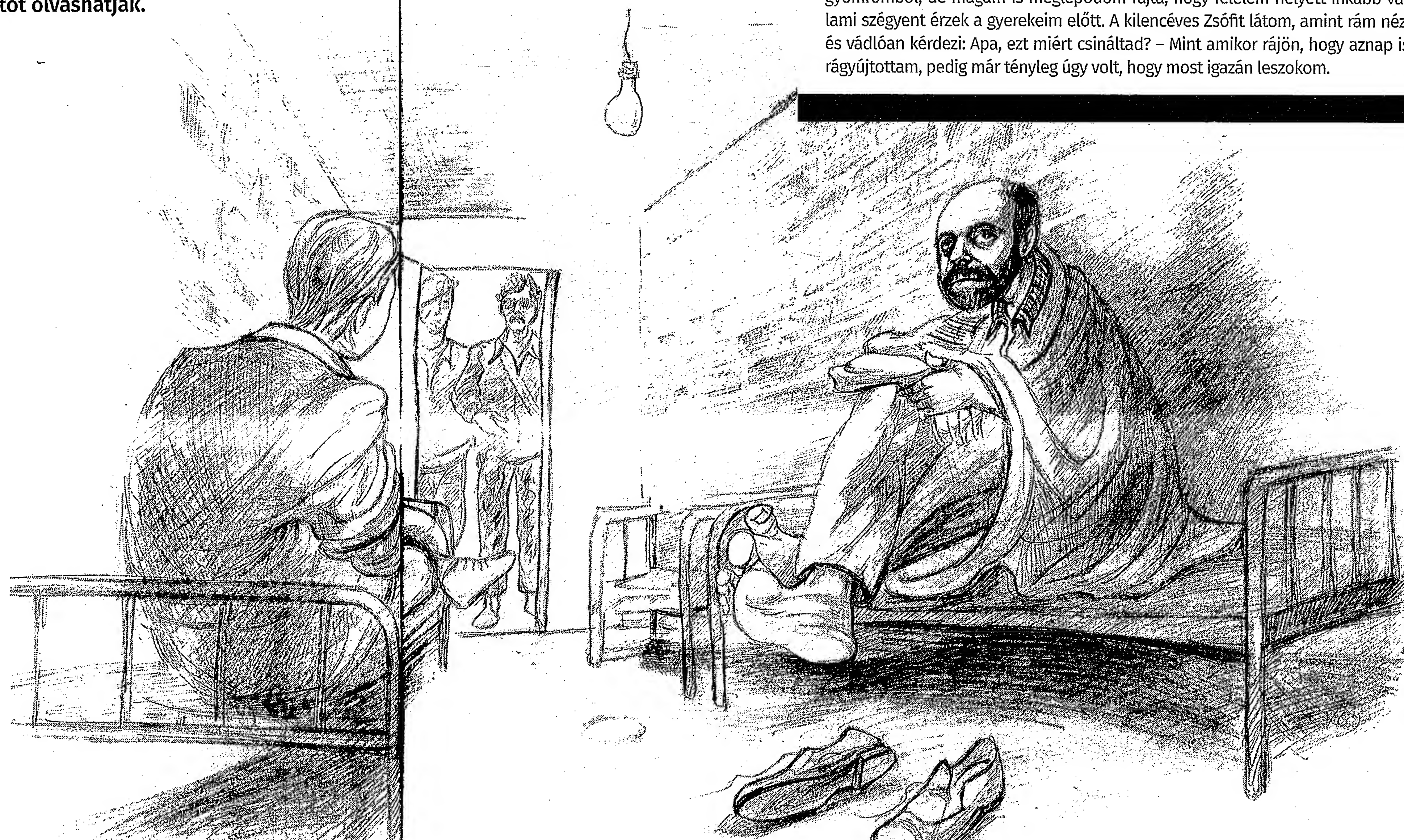
szájú göndör hajúnak, miközben a volánhoz ül. A fiúnál hosszú csövű Dragunov mesterlövészpuska van. Ilyenrel szokták az orvlövészek lepuffantani biztos fedezékből a civil szarajevói járókelőket. A borostás akkurátusan a sebváltó mellé helyezi a puskáját, a pici Skorpió géppisztolyra pedig félig ráül. Igazából most látok ilyen fegyvert először. Ez az a fajta, amivel állítólag Magda Marinko végezte ki a hatéves gyereket. Az arca elé kapott kezén keresztül lőtte fejbe. Mit akar ez velünk egyedül? Lehet, hogy arról van szó, hogy hányan vigyenek minket Lukovicába mint kémgyanús egyedeket. Persze, hiszen csak ez lehet. Ez itten egy szabadcsapat, közeleg az este, ezeknek sürgős lövöldözni valójuk van. Arról lehet itt szó, hogy ez egyedül vigyen-e el. De lehet, hogy már valami másról kajabálnak egymás között. Nem értem. Lehetetlen, egyszerűen kizárt, hogy Szarajevó környékén egy domboldalba temetve végezzem! Azazhogy meg-

lehet. Az otthoniak pedig még évtizedekig nyomoznak, reménykednek majd a legvadabb hülyeségekben. Hogy csak partizánnak álltam valahol, csak elhagytam őket, és összeszűrtem a levét egy crnagorác menyecskével, bármi is jobb lenne a legvalószínűbbnél. Hogy Szarajevó újságíró áldozatainak száma hatvankettőről hatvannégyre emelkedett. A pontos igazságot pedig sohasem tudnák meg.

Az ukrán parancsnoki kocsit délután öt óra tizenötök tartóztatták fel valami hevenyészett bódénál felállított sorompó előtt. Tudtuk, hogy ez a szerb ellenőrző pont, de ez most már nem ijesztett meg minket. Amikor elindultunk Szarajevóból, valójában fogalmunk sem volt, hogy merre is járunk a térképen, hogy a sztori kedvéért át kell lépünk a frontvonalat. Aztán itt megálltunk, szépen elkérték az akkreditációs papírjainkat, felírták az adatokat, és alapjában véve udvariasan továbbbengedtek minket. Féltünk, hogy visszafordítanak, és akkor nem lesz olyan jó anyag, akkor a laktanyában kell kiegészíteni. El is határoztam, hogy az egyik olyan katonát választom majd, aki a nekünk bemutatott kéztusában karatézott. De minden oké volt, simán beengedtek.

Ову двојицу ђу и ја сам

– mondja a borostás a göndör hajúnak a volánnál. Jeges hideg indul felfelé a gyomromból, de magam is meglepődöm rajta, hogy félelem helyett inkább valami szégyent érzek a gyerekeim előtt. A kilencéves Zsófit látom, amint rám néz, és vádlóan kérdezi: Apa, ezt miért csináltad? – Mint amikor rájön, hogy aznap is rágyújtottam, pedig már tényleg úgy volt, hogy most igazán leszokom.

Megsértettük a Boszniai Szerb Köztársaság törvényeit azzal, hogy akkreditáció nélkül léptük át a határt – mondta egy szerb katona, és felszólította a minket kísérő ukrán alezredest, hogy a parancsnoki UAZ-zal kövessük az ő ütött-kopott Golfjukat. Martos Tomival kipakoltatták a holminkat a dzsibból. Amikor a parancsnoki ENSZ-kocsit átkutatták, megtaláltak egy kazettát, ami a zötykölődéstől kiesett a fotóstás-kából. A szerb, aki Tamást megütötte, megrúgta, vagy ötven kilóval könnyebb operatőr kollégámnál. Normális esetben Tamás bucura veri. Tizenhét géppisztolyos állt körülöttünk, míg a majomképű parancsnok azt üvöltötte, hogy most már biztos, hogy muzulmán kémek vagyunk, és ő elintézi minket. Anatolij Ljasenko alezredes, az ukrán zászlóalj nevelési parancsnokhelyetese félrenézett. Csak ekkor értettem meg, hogy itt baj van. Nagy baj.

Zsebre vágott kézzel ülök a buszban, a gyomromban gombóc, és dühöngök, hogy nem fogadtam el az ukrán kiskatonának felajánlott cigarettáját az ellenőrző ponton, amikor az enyém elfogyott. Nem elég, hogy ezek itt halomra lőhetnek, mint a kutyát, de még egy rohadt cigarettám sincs. Semmim sincs. A leszokáshoz a táskában volt nálam nikotinos ráógógumi, de a kamerával, a kazettákkal, a táskámmal, benne fényképezőgéppel, magnóval, kalkulátorral, határidőnaplóval, iratokkal, pénzzel együtt elvették. Egy dolog a hárommillió értékű kamera, a költségekre kapott több mint ezer dollár, és más a ráógógumi. Legalább azt magamhoz vehettem volna.

– Kivagyiságból mész oda! Érted, egyszerűen a mérhetetlen hiúság visz oda! – mondta az elindulásom előtti este a nagy-Zsuzsi, undorral pillantva a golyóálló mellényre, amit hazavittem. – Nem is értesz a Balkánhoz, soha egy árva cikket sem írtál róla. A posztszovjet háborúkban kiismerted magad, ott beszélted a nyelvet, de a Balkán nem Oszétia és nem Csecsenföld. Ez valami más. – Kivagyiság, kivagyiság, kivagyiság – ismétli a fejemben a nagy-Zsuzsi a buszban. A nagy-Zsuzsival az a baj, hogy valami igaza mindig van, amikor gonoszkodik, és ő is tudja, hogy nincsen igaza. Attól a pillanattól kezdve, amikor a negyvenesek keresztútjánál állva úgy döntöttem, hogy riporter maradok, vagy inkább valójában holnapról lesznek csak igazából riporter, nekem már nem volt más választásom. Ide kellett jönnöm. Ide, Európa poklába, ebbe a szennyes háborúba, a magas hegyek övezte szarajevói katlanba, ahol a kontinens minden mocska összpontosul.

Becsületszavamra, igazából tisztelem és becsülöm mindazokat a kollégákat, akik a távirati irodák jelentései alapján a híreket írják, akik tíz külföldi cikk alapján írnak egy tizenegyediket – magyarul. Igazából én is megpróbáltam. Nem is bántam volna, ha azt a munkát jobban megszerettem, ha jobban tudom csinálni. De hát nem tudom. Születési hiba. Valahogy csak arról tudok igazában írni, amit láttam. Sajnálom, lányok.

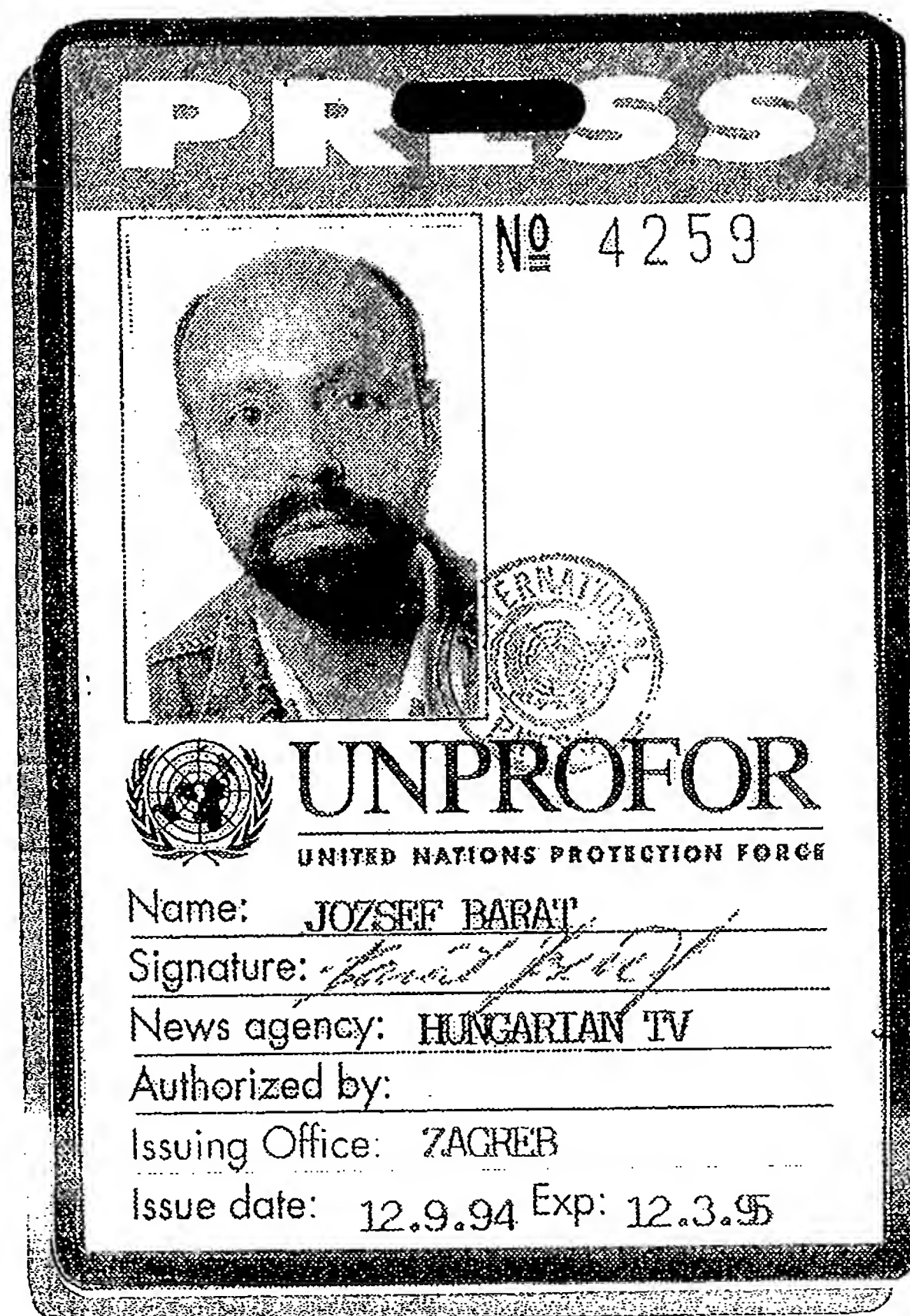
Ову двојицу ђу и ја сам

– hallom a buszban, a gyomrom egészen apró, ez a mondat akár a halálos ítéletem is lehet. Én ennek a félrészeg, borostás csetniknek nem fogok szaladni, mint valami könnyű, lövöldei pléhnyuszi. Zsebre vágott kézzel állok majd előtte, ez minden, amit tehetek. Ez minden, miközben tényleg oly keveset tudok erről az egész háborúról, szinte semmit sem tapasztaltam meg belőle. Mérsékelt tájékozottsággal idejöttem, esetleg lelőnek, maguk sem tudják, magam sem tudom, miért. Ez nem az én háborúm.

– Ez nem az én háborúm – mondom majd két nap múlva a bratyzini próbáló, rókaképu nyomozónak, akinek felpanaszoló, hogy egy lehetséges ablakú, háromszor négyes cellában tartanak, ahol a pottyantós budi előtti ajtó nem záródik. Hogy elviselhetetlen a levegőtlenység, a legyek tömege, hogy még vécepapírt sem adnak, hogy az előző huszonnégy órában nem kaptunk enni.

– Háború van – tárja szét a karját. – Ez nem az én háborúm – felelem neki. – Hát látja, József, hogy a maga háborúja, hiszen itt van – feleli majd. De ez még soká lesz. Túl az autóbusz döcögésén, a hegyek között, a szakadó esőben, miközben kísérőink, a sofőrt is beleértve, jó fél liter pálinkát nyakalnak be. Túl a megérke-

zésen a kulai börtönbe, és túl az első találkozáson Andan Dragan őrnaggyal, aki újból és újból megszakította az általa is unt kihallgatást, hogy beszéljessünk sokkal fontosabb és érdekesebb dolgokról; politikáról, a sajtóról, rendkívüli helyzetekről. Megkötöttük a szerződést, hogy minden kérdéséért én is feltehetem a sajátomat. Nyilvánvaló volt, hogy mind a ketten jobban éreznék magunkat, ha a kihallgatás nem is lenne. Ha fehér asztal mellett végre szabadon megbeszélhetnénk mindent, ami egy szerb katonaembert érdekelhet a nagyvilágról és egy újságírót egy szerb katona életéről. Örülne, mondja majd búcsúzván, ha egyszer majd ő lehetne a kalauzom Szerbiában, ahová hivatalos papírokkal érkezem. Én azt gondolom majd, hogy bár lenyúltatok a holminkat, és a svájci bicskám a te asztalodon maradt, én is örülnék, Andan Dragan. Furcsa ez az egész, több mint furcsa. Alighanem egy elszabadult, örült gyilkoló szerkezet jól működő csavarja lettél, őrnagy, és mégis azt gondolom, hogy megnyerő, talán becsületes ember vagy.

Ову двојицу ђу и ја сам

– mondja a borostás, de azért a tejfeles képű göndör hajú is felkapaszkodik a buszra, majd még egy. Két perc múlva Ljasenko ukrán ENSZ-alezredes jelenik meg.

Ő is beszáll. Elmondja, hogy vissza akarták küldeni Szarajevóba, de ragaszkodott hozzá, hogy velünk jöjjön, tájékozódjon a sorsunk felől. Ma este itt már aligha lesz kivégzés. Hogy mi lesz? Bármi és az ellenkezője is lehet. Még az is előfordulhat, hogy a kihallgatások, a börtönben töltött napok után, mához egy hétre, éjszaka egy órakor hazaérkezem. Éjjel háromig mesélem majd a történeteket szegény elkínzott nagy-Zsuzsinak, amikor megjelenik az ajtóban a Zsófi. Az ölembe mászik, komolyan rám néz majd, és azt mondja: – Apa, ígérd meg, hogy többé nem mászkász ilyen szarajevós helyekre. – Én érzem, hogy ezt most tényleg meg kellene ígérnem, hiszen csak el tudom magyarázni, hogy az mégiscsak más, ha meglátogatom egyszer Dragan őrnagyot, és más Csecsenföld is, mert oda viszem gyártásvezetőnek Vologyát, akit ő is ismer. Lehet, hogy mire megszólalnék majd, Zsófi már aludna a karjaimban.

Lehet, hogy így lesz, hogy az ötödik napon ismét szabadon engednek, bár mindenünket elkobozzák. Most még nem tudni. Minden előfordulhat. A szerbek ütött-kopott buszában ülök. 1994. szeptember 15-e, este hat óra harminc perc van. A gyomromból a gerincemen át jeges hideg fut felfelé. Mert a borostás szavaiból csak ennyit vettem ki:

Ову двојицу ђу и ја сам.

Az ajtóban, mint valami látomás, mint a szabadulás angyala, egy ENSZ-megfigyelő áll. Magas fiatalember, baretben, tiszti rangjelzésekkel. Hátratett kézzel áll, vagy öt másodpercig figyel bennünket, aztán bólint. Az ajtót becsukják. Szeptember 18-a, vasárnap öt óra van. Megmenekültünk, gondolom, meztelen lábujjaimat tornáztatva, még azzal a lendülettel, amellyel az előbb azon ábrándoztam, ha még az életben egyszer meglesz a bicskám, annak ollójával levágom a körömöt. Hülye egy ötlet, hiszen ha visszaadnák a svájci tiszti bicskám, szabadon is engednének. Akkor pedig csipesszel vágnám le a körömöt, miután a szokásos zuhany helyett évek óta először meleg kád-fürdőt vennék. Otthon. Űristen, otthon. Nagy-Zsuzsinak ma van a születésnapja. Csak én lehetek ilyen átkozott hülye, hogy a feleségem születésnapját egy boszniai szerb börtönben töltöm.

Hetvenkét óra telt el a letartóztatásunk óta, már belaktuk a körülbelül háromszor öt méteres cellát. Ez itt alighanem luxushely, hiszen vízcsap és pottyantós véce tartozik hozzá, nem kell mindig kikéredzkedni. A víz azonban csak egy-két órára jön meg, és a vécehez eszelős bűz jár, no meg a legyek. Friss fészek-alj lehet, aprók, és rajokban jönnek elő. Szerencsére

Tamás virtuóz légyvadásznak bizonyul, a növendék rovarok csak úgy hullanak a csapásai alatt, odakézből és visszakézből is leüt egyet-egyet.

Szóval pumaszag és oxigénhiány van. Az ablakok nemcsak kívülről rácsosak, nemcsak lefestették és gondosan lezárták őket, de belül is szögvasakkal megerősített acélháló feszül előttük. Valaki hosszú munkával feltépegette a hálót, és mivel nekem van kisebb kezem (vagy az én klausztrófóbiám erősebb), az első este sikerült kétcentis résre nyitnom az egyik ablakot. Oda járunk levegőt szívní. Rátapadunk a lyukra az acélhálón, és boldogan szívjuk.

Az ENSZ-katona teljes öt másodpercig szemlélt bennünket, aztán egyszerűen sarkon fordult, elment.

Ez rosszat jelent – mondta Tamás. Ezek ma már nem visznek minket el innen. Lehet, hogy később sem. Itt maradunk, bekreclizve, és az ENSZ-esek időnként megnézik, hogy élünk-e, vagy halunk, mert állati humánusak. Kihallgatótisztünk, Dragan, a Sárkány, előző nap azt ígérte, hogy valószínűleg még aznap szabadon engednek. Nem így történt. És most az ENSZ-megfigyelő is elment.

Bebugyolálom a lábam a pokrócba, várom, hogy feljöjjön torkomból a nátha, és végre tüsszögjek. Szerencsére a tegnapi kihallgatás végén megvágtam a Sárkányt egy tekercs vécepapírra. Két napig nem volt semmiféle papírunk. Semmire sem. De most aztán jól feltankoltunk, kis hengereket tekercseltünk, és minden zsebünket betáraztuk vele, ha a gurigát esetleg el találnák venni. Jöhet a tüsszögés, lesz mibe orrot fújni.

Hülyeség – mondom. Szerdára rég ki van tűzve egy tárgyalás az ENSZ és a szerbek között. Mi leszünk Karadzic adu ásza, szerb tisztékért akar bennünket kicserélni. Ha már itt vagyunk, nem ad minket ingyen oda. Így is botrányszagú az ügy, akkor már legyen valami kis hozadéka. Másnap cserélnek ki. Tehát pénteken, mert csütörtökön lesz a tárgyalás.

Szemét vagy! – dühöng Tamás. Az előbb még szerdán voltak a tárgyalások. Csütörtökön biztos ki fogunk szabadulni! Elbizonytalanodik: de lehet, hogy tényleg csak pénteken.

Aztán cellafalat olvasgatunk. Tamás ragaszkodott ahhoz, hogy mi ne kapjunk semmit a falra, mert attól a pillanattól lelkiileg is rabok leszünk. Engedtem, bár úgy éreztem, rabok inkább attól lettünk, hogy ránk zárták az ajtót, és nem engedik, hogy kimenjünk. Meg attól, hogy bármit megtehetnek velünk. / Barát József

Utóirat

Már hétfőn szabadultunk. Dragan búcsúajándékként még a többször reklamált svájci bicskám is visszakaptam. Igaz, a kamerát, a felvételeket, a fényképezőgépet, magnót, kalkulátort sohasem láttuk többé. Azokat talán a szabadcsapatosok kapták éberségükért, hogy feltartóztattak minket, mert nem voltunk akkreditálva a nem létező boszniai szerb hatóságoknál. Nem volt meg a pénz sem, amit Ljasenko alezredesre bízunk, amikor a kocsit félreállították, mondván, hogy nála biztosabb helyen van. Azt mondta, őt is letartóztatták. Hogy ő is rab volt, és a pénzt elkobozták. Lehet, hogy így volt. Az epilógushoz tartozik, hogy a kulai laktanyát nemsokára, a NATO első légi csapása idején lebombázták – a cellával együtt, ahol főttünk négy napig. És még egy apróság: a Magyar Televízió műsorcsere-munkatársától visszatérésünk hetén azt tudakolták a moszkvai kollégák, hogy végül megúszták-e élve a magyarok, akiket az ukrán katonák pénzért adtak el a szerbeknek. Ki tudja, honnan és mit hallottak. Persze a lényeg tényleg ennyi. Megúsztuk. Élve.

Kérsz egy csokit?

Kalimpált a szívem – mesélte nekem Dae Soon Kim a Göncz Árpáddal való első találkozásáról. A Glasgow-ban doktoráló fiatal koreai tudós disszertációját írt a magyar köztársasági elnökről. A tudományos munkából könyv lett idehaza. Ennek lektorálására kértek fel anno, és cikket is írtam a fiatal tudósról és Göncz Árpádról a 168 Órának. Dae Soon Kim a Hankuk Egyetemen magyar politikát tanított. Könyvében így írt magyarok Árpai bácsijáról: „Az elnöki hatalomról és felelősségvállalásról alkotott véleményét magától értetődően nem lehet minden tekintetben pozitívan értékelni, mégis elmondhatjuk, hogy Göncz Árpád elnökségét mélyen áthatotta a liberális és demokratikus értékekbe vetett hite.”

De térjünk vissza Dae Soon Kim és Göncz Árpád első találkozásához. A Miniszterelnöki Hivatal épületébe szölt a meghívó. A dél-koreai fiatalember korábban sohasem találkozott magas rangú politikussal. Egész éjjel nem aludt, annyira izgult. Másnap szinte rosszul volt a feszültségtől. Dél-Koreá-

ban a hierarchiának, a tekintélynek nagyobb jelentőséget tulajdonítanak, mint nálunk. Mesélte, nyílt az ajtó.

– Jó napot, Göncz Árpád vagyok! – nyújtotta a kezét a mosolygós idős ember. De azonnal észrevette, hogy a fiúval valami nincs rendben.

– Rosszul vagy? Kérsz egy csokit?

Dae Soon Kim bólintott, és ekkor olyan történt, amire korábban nem számított: ott ült a csodált politikus mellett, és első találkozásukon némán majszolta a tőle kapott csokoládét. / P. A.

Hány mondat fér el egy kövön?

Vajon hány mondat fér el egy középnagy kövön? Vajon hány év? 96 talán ráfér. Faludy Györgynek ennyi adatott. Pedig Recsken csak napjai voltak. Víg napjai a pokolban. Ahol az emlékezet volt a túlélés, az értékmentés záloga, a barakkszemináriumok, a bebíflázott versek adtak erőt a legyengült testnek. Faludy Villon-átirataitól tépte a haját a hivatalos irodalmi nagyság, és rocksztárként rajongott érte az egyetemista. Világutazó volt, vagy inkább menekült, aki mindenhol otthon van. Hedonista, költő, műfordító és tudós, aki az irodalomban élt. Álljunk itt meg! Több nem fér el azon a kövön. Képtelenség. Mondjuk el egy versét inkább, vagy Villon-átiratát. Akárhol vagyunk: Párizsban, Marokkóban, Budapesten, egy kávézóban, szilvafa alatt vagy kinn, a pázsiton. Ahol

biztos vannak középnagy, kicsi és semmilyen kövek. Mint amilyenek mi is vagyunk. „S ne törődjete halotti torommal, / jó lesz nektek, ha van, dohos kenyér, / s ha nem nagy munka, írjátok korommal / vagy kátránnyal egy szürke vagy fehér / középnagy kőre, amilyen a réten / a lábatok alatt ezer akad: / hogy úgy ki és mi volt az életében, / ki itt enyészik lenn a föld alatt.” / T. V.

A szárszói

A jobboldaliak lassan elmaradtak, és idővel kifulladt a szárszói találkozó. Késérő emiatt?

Nem a találkozó fulladt ki, hanem a családom. 2003-ban azt gondoltam, ennél többet most nem tudok tenni, hiszen összehoztam Faludy Györgyöt, Fejtő Ferencet, Kosáry Domokost, három kilencven év feletti nagy embert. Ott volt az '56-os Méray Tibor, Jancsó Miklós és Göncz Árpád. Sőt Habsburg Ottó is bejelentkezett a catalaunumi csatamezőről. Úgy gondoltam, hogy szüksége van ennek az oldalnak is „aprószentekre”, a jobboldal ugyanis rátette a kezét a múltra. A rendszerváltás még Göncz Árpádtól, Mécs Imrétől, a demokratikus értelmiségtől volt hangos. Aztán szép lassan '89-et, '56-ot, Széchenyit, Deákot, végül pedig az egész magyar történelmet kisajátította

magának a jobboldal. A Horthy-korszak idején a magyar tisztségviselők tízezreinek segítségével elhurcolt 400 ezer magyar zsidót pedig megpróbálta Szálasi nyakába varrni. Ebben máig élen jár a Terror Háza. Be kellene végre ismerni azt a bűnt, amit ellenük elkövettek, s szembe kéne vele néznie a vidéknek. Horthynak nem lehetne szobra az országban.

Erre mindig az a válasz, hogy nem néztünk szembe a kommunizmus, Szamuely Tibor, Kun Béla, Rákosi Mátyás és Kádár János bűneivel sem. Ezt nem veszem magamra. Én Horthyt, Kádárt, Ferenc Józsefet egyformán utáltam, s ők hárman együtt 125 évig ültek a nép nyakán. A szárszói találkozót azután találtam ki, hogy egy Amerikából hazatért emigráns azt mondta, én nem vagyok magyar. Ám azt nem vonhatta kétségbe, hogy szárszói vagyok. Ott jártam iskolába, ismertem az ott élő összes parasztot, a kisebbik fiamat Attilának hívják, házmasterünk temette József Attilát, a Soli Deo Gloria egykori ifjai neveltek.

(Részlet Pungor András Farkasházy Tivadarral készült interjújából, 2013)

Fotó: 168 ÓRA-ARCHÍV

A hangár

Kollégánk engedély nélkül bejutott abba a titkos röszei hangárba, ahova a határsértőket szállítják a röszei gyűjtőpontról, és ahova egyetlen újságíró sem tehet be a lábát. 2015 szeptemberében önkéntesként gyűjtötte a szemetet, pakolta ki a kamionból a külföldi adományokat, és végignézte, hogyan zárják be lassan a menekültek előtt a magyar határt.

Honnan jöttél?
– Budapestről. És ti?
– Svédországból, de koszovóiak vagyunk. Hoztunk egy kamiont.
Egy transzporterben tartunk Szatymaz felé négy svéd koszovói albán férfival, akik korábban –

nem tudván, milyen út vár a szerb–magyar határon rájuk – inkább egy benzinkúton hagyták a kamionjukat tele adománnyal, ruhával, játékokkal, cipőkkel, takarókkal, pipereholmikkal. Most sietünk vissza érte, hogy néhány önkéntes ki tudja pakolni a rakományt valahol.

Hogyan kerültem közéjük?

Riportot írni érkeztem Röszkére, a határ menti gyűjtőponthoz. Hallottam, hogy segíteni kell rakodni, jelentkeztem.

– A te országod jóban van szerbekkel? – kérdezi az egyik albán–svéd.

– Hamarosan biztosan nem lesz – mosolygok, és elmagyarázom nekik, keddtől tényleg le akarja zárni a kormány a zöldhatárt. A menekültek aztán odaát rekedhetnek.

– Fél éve a koszovóiak jöttek hozzátok – mondja a sofőr. Ő harmincegy éves, már Svédországban született. Bólogatok. Írtam róluk eleget.

– Tudod, miért indultak el? Hazudtak nekik az újságírók, azt írták, hogy Németországnak szüksége van orvosokra, tanárookra, munkásokra. Pedig ez nem volt igaz. Azóta visszaküldték őket Koszovóba.

A kamionhoz érünk, egyik útitársam pattan a jármű volánjához, és konvojban, lassan araszolunk vissza a szerb–magyar határra.

Két hete jártam Röszkén utoljára. A kukoricást mostanra letarolták, tarka sátorerdő nőtt ki a sárból, folyton zúgnak az aggregátorok, a televíziós közvetítőkocsik, megjelent az összes egyházi segélyszervezet, a ponyvás orvosi rendelőkben a gombás babafenékre, papucskok alatt nőtt csúnya vízhólyagokra, hasmenésre, a férfiak köhögésére is találnak gyógyírt.

A Katolikus Karitasz indonéz cunaminál, kolumbiai, indiai földrengésnél edződött orvosai azt mondják: Röszkén olykor déja vu élményük van. Elláttak itt már tizenkét napos gyereket, akinek még nem száradt le a köldökszínör-csonkja, szülő nő meg sérült felnőttet, egyiknek vasak álltak ki a lábából, másiknak a hidegtől vörös kiütések nőttek a térde alá. De egy népvándorlásnál ez a legkevesebb.

Fotó: A SZERZŐ

A röszei gyűjtőpontnál a kék Ikarusok mintha a szegedi forgalomból tettek volna kitérőt a sorban álló szír, afgán, iraki férfiakért meg a fejkendő asz-szonyokért, akiknek nyakában ott csüngtek a kicsi gyerekek, vagy éppen szaladgálnak a lábaik között, míg végül el nem bucskáltak a fáradtságtól.

Önkéntesekből, adományozókból már Dunát lehetne rekeszteni, mindenki ajándékozni akar: van, aki olajradiátort cipel, jó lesz az a hideg ellen, igaz, lassan megint melegfront jön, de ez nem számít, mások meg ruhát hoznak, vizespalackokat, döszt.

Csak a bűz a régi.

A műanyag tányérokon megromlott bableves, az elhagyott szendvics, a használt pelenka, a mosdatlanság, a sebek szaga. Még a térdig érő köd sem tudja eltakarni a hegyekben álló szemetet.

Danival, a fotósunkkal segítünk összegyűjteni, először csak gereblyézzük a hirtelen hátrahagyott holmikat, aztán kézzel pakoljuk őket a fekete műanyag zsákokba.

A jó példát az ebédpostás, ötvenes Sass Mihály adja, aki haverjával Békésen ült kocsiba, hogy idejöjjön segíteni. Na meg Nate Hiltibran, a 17 éves gimna-

zista, aki bár az Egyesült Államokban született, de soha nem lakott ott, csak Lengyelországban meg Budapesten, ahová a misszionárius szülei költöztek éppen. Kettejükben az a közös, hogy keresztényeknek vallják magukat, úgy érzik, kötelességük segíteni.

– Mikor mehetünk be?

Már csaknem húsz önkéntes toporog az új, rend-

őrök őrizte sátoztábor kapujánál: van köztünk, aki hajdan menekült volt, hamar elfutja a szemét a könny, ha szenvedést lát, meg egy svájci férfi, több svéd nő, egy grazi lány, aki a barátaival jött, és a „hungarian guy” (a magyar fickó), ahogy engem hívnak. Nem kérdezik, ki vagyok, itt ez nem számít.

– Ide nem mehetünk, a hangárnál fogadják a kamiont – mondja az egyik srác, és indulunk is tovább.

Nem szólok senkihez, út közben tompán nézek ki a svédek kocsijának az ablakán, még mindig nyugtalan vagyok annak a szír férfinak a kérdésétől, akivel pár órája a sínek mellett találkoztam:

– Híszel Istenben? – kérdezte.

Micsoda kérdés ez?

– Híszel Istenben? – ismételte, és ingerülten az ég felé mutatott. Mögötte százsámra jöttek a menekültek, az ENSZ embereinek kezében kattogott a számláló, pár óra alatt nyolcszáz áthaladót számoltak össze. A távolban épült a sínt lezáró kapu, géppisztolyos katonák felügyelték a munkát.

Bólintottam.

– Ha ő van, akkor miért ér minket ennyi fájdalom?

Azzal sarkon fordult, nem várt választ, és gyalogolt tovább.

Képtelenség! Erre a kérdésre még Mussadak Safadi sem tudná a választ. Pedig a hatvankét éves szír sáfár művelt, okos ember. Jó volt őt hallgatni a sínek mellett.

Azt mondta: ha lefekszik, semmi másra, csak a szeretetre vágyik. Olyankor olyan, mint egy doromboló macska. Mégis szeretné, ha embernek érezhetné magát, ha úgy is bánnának vele. Ám ebben nem volt része hosszú útja során.

Mesélte, húsz évvel ezelőtt látott egy arab filmet, két ország háborúzott benne egymással. Még emlékszik a jelenetre, amikor az országok polgárai ott álltak a sínek mellett, és azon gondolkodtak, hova meneküljenek.

– Most én is itt állok a sínek között, és nem tudom, mitévő legyek – mondta.

Fékezünk a hangár mellett. Ide hozzák mindazokat, akiket illegális határátlépés miatt elkapnak a határon. Itt készült az a felvétel, ami megbotrántotta a világot. Egy osztrák zöldpárti politikus felesége rögzítette, hogy úgy etetik a hangárban a menekülteket, akár az állatokat: repül a szendvics a kapálózó kezek felett. Odabent még nem járt újságíró.

Félreállnak a rendőrök, lassan tolat be a kapun a svéd kamion. Néhány lépésre a bejáratnál egy asztal áll az udvaron. Két szájmaszkos rendőr ül mögötte. Sorakoznak a buszokkal idehozott határsértők.

– Három gyerek, apa, anya – lajstromozzák őket szenvtelenül.

Lúdbőrizik a hátam.

Kapunk egy konténert, oda pakolhatjuk az adományt. A rendőrök kisebb csoportokban állodogálnak körülöttünk. Nevetgélnek.

Az udvart kordonokkal elzárt területekre osztották. A rácsok között sátrak állnak. Onnan nyúlnak felénk a kezek az adományokért. Hiába, nem adhatunk nekik semmit. Nem engedik.

– Let's go! Chain! – kiált valaki, és azonnal láncba állunk. Repülnek a zsákok.

A svájci fiú viszi a prímet, ő a leggyorsabb közülünk, a svéd, tetovált karú kamionsofőr folyton viccelődik. Elkapjuk, továbbadjuk, dobjuk. Lassan elfogy a lendület, folyik rólunk a víz.

Fél szemmel látom, hogy a menekülteknek nincs nagy mozgásterük: akik túl vannak a regisztráción, a kék hangárba kerülnek, onnan a bejárat előtt álló fél tucat mobilvé-cég mehetnek csak.

– Heavy – figyelmeztet az egyik fiú, miközben egy súlyos dobozt rak a karomra.

Gyorsan megtelik a konténer. A fűvön ülünk, valaki hoz ásványvizet. Várunk. A kamion még félig sem ürült ki. Jó hír jön: a hangár emeletén kapunk egy üres irodát! Ismét láncba állunk. Hármunké az emelet, a többiek a lépcsőn és a kamion melletti fűvön állnak láncba munkára készen.

A folyosói üveglakokon át belátok a hangárba. Az épület belsejét két részre osztották, egyikben nem ég a villany, ott szinte senki sincs. A másikat A, B szektorokra osztották, amelyeket fémkordonok választanak el egymástól. Ha újabb menekült

érkezik, a rendőrök elhúzzák a korlátokat, és beengedik őket, aztán bezárják a kordont. Akár egy börtön. A terem két felét egy közlekedő választja el egymástól, itt történik az ételosztás is, éppen sorban állnak az emberek, nincs szendvicsdobálás.

Aztán a szektorok ágyain pihen mindenki, van, ahol ketten is fekszenek egyetlen fekhelyen. A vasrácsokra ruhákat, pokrócokat teregettek. Senkit sem engednek a menekültekhez, kivéve a Vöröskereszt embereit.

– Ne kivételezz! – mordul az egyikre a rendőrpáncsnok. – Mindenki kapjon a kekszéből! Legutóbb éppen azért tört ki verekedés, mert valakinek nem jutott. Nem akarom megint testpáncélban szétválasztani őket!

– Look! – figyelmeztet az egyik fiú, a folyosón csúszik felém a papírdoboz. Két kézzel kapok utána, és a lábam között lendítem tovább. Száll a por.

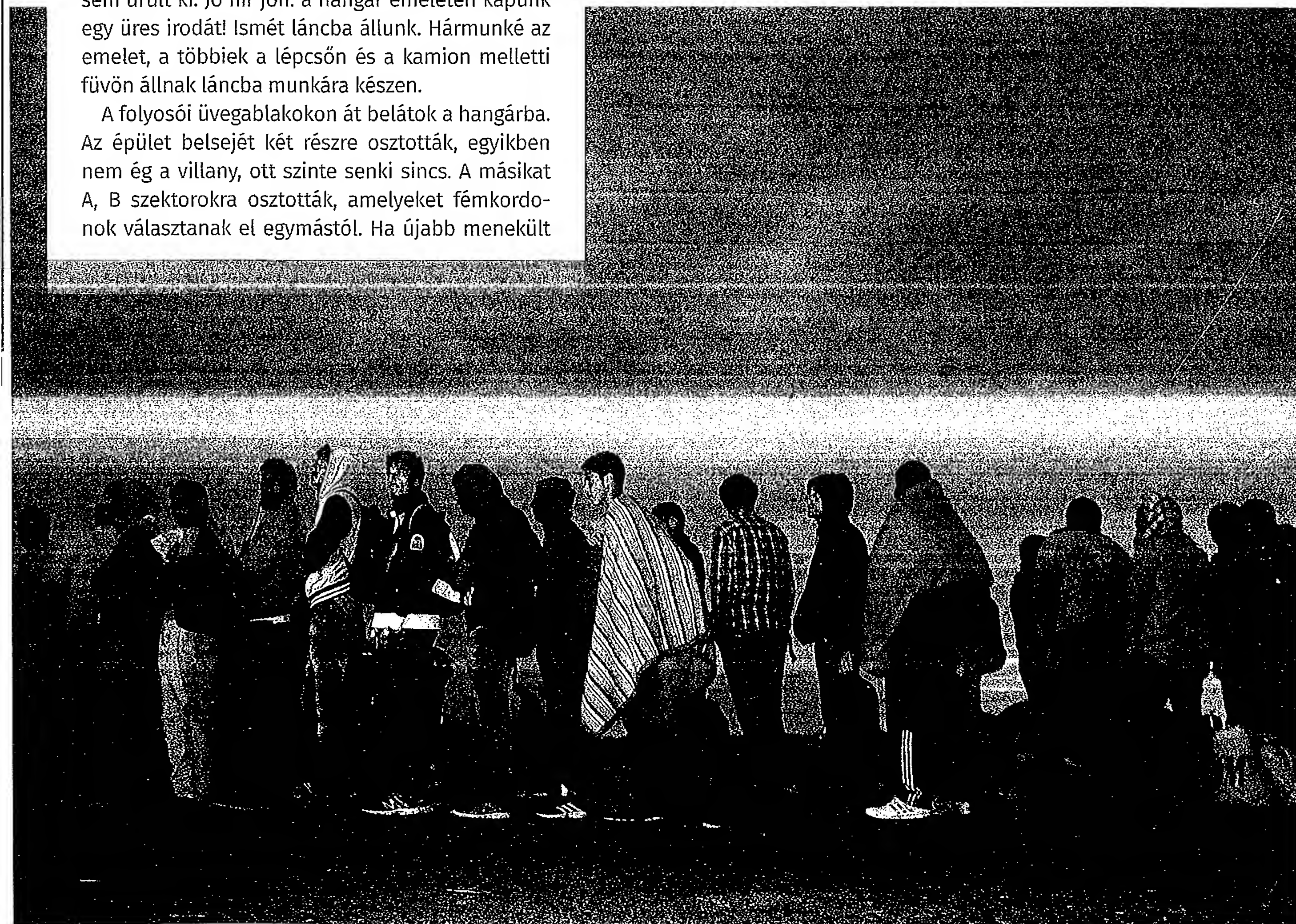
– Curling – nevetünk. Tényleg, mintha játszanánk.

És pakolunk tovább. A folyosón nincs szellőzés, levegő. Alattunk a menekültek fásultan fekszenek az ágyakon. Fáj minden tagom, folyik rólam a víz. Nem állunk meg.

Hétfő reggelre kiüritik a röszei gyűjtőpontot. Az alvókat felébresztik. A sátrak között még leng az éjszakai füst. Katonák érkeznek. Új időszámítás kezdődik. Ez már nem az önkéntesek ideje.

Zárják a kaput. / **Pungor András**

A kukoricást mostanra letarolták, tarka sátorerdő nőtt ki a sárból, folyton zúgnak az aggregátorok, a televíziós közvetítőkocsik, megjelent az összes egyházi segélyszervezet.

Lassan pirkad. Már Szerbia felé sétálunk a röszei sínek mellett. A drótkerítés melletti lugasban ébrednek a menekültek. Egy iraki férfi kisfiát mutatja a kamerának. Odahaza focista volt, a játékból élt, de ott nem volt jövője, mondja. Tenyerébe ülteti a gyereket, és egy kézzel emeli fel. Felesége aggódva nézi a mutatványt.

– No fotó – hárít, mert őt is le akarjuk kapni. Csak a gyereket engedi fényképezni. Azt mondja, ha felismerik, a családját megölhetik Irakban.

– A kisfiam is tud már focizni, nagy játékos lesz egyszer belőle! Mi van a sínek után? – kérdezi.

– Rendőrök.

– És letartóztatnak?

– Nem, csak regisztrálnak.

– Akkor jó – nyugszik meg. Már nevet, amikor néhány fiatal a kamera kedvéért pózba vágja magát a drótakadály előtt. Száz méterrel odébb, a tévéskocsikon túl, a földút mellett fotóshad áll kapásra készen. A szerb bozótosban megjelenik néhány menekült. Egyik tejfelesszájú büszkén mutatja fel a kurd zászlót.

– Rendőr van? – kiabálják át a dróton angolul.

– Nincs – válaszolja valaki.

– Családod életére? – kérdezik vissza.

És nekilódulnak, nincs előttük akadály. / **P. A.**

Hablaty, hamuka, hazugság

Németh Szilárd már tudja, hogy hívják az atomfertőzött nyulat

A Soros nevű ördög ma már nem a falon van, hanem a hét-köznapiainkban – állította tavaly márciusban lapunknak a Fidesz alelnöke. Németh Szilárd szerint a liberálisok virtuális valóságukkal, pénzzel, gazdasági érdekekkel és hatalommal egész Európát befolyásolnák. Meg volt győződve róla, és erről ma is így gondolkodhat, hogy Brüsszel a gyarmatbirodalmi hátsó udvar szerepében tartaná Magyarországot. Márpedig ő tudja, milyen egy hátsó udvar, mert ott nőtt fel: ott van a retyó meg a sufni.

Azt nyilatkozta: a Magyarországra érkező menekülteknek jó, hogy konténerben lakhatnak.

Milyenek ezek a konténerek?

Lehet benne aludni, olvasni, a vízellátás is megoldott. Gyerekként táborozáskor ennél kisebb faházakban laktunk, amit mi csak „kutyaólaknak” hívtunk. És a szüleink még fizettek is érte. Ha ezek az emberek életük végéig ilyenekben élnek, akkor is jobb körülmények közé kerülnek, mint a háborús övezetben, ahonnan jönnek.

Ezek szerint háborús övezetből jönnek? A kormány szerint gazdasági bevándorlók.

A kilencven százalék gazdasági bevándorló. Szervezetten és törvénytelenül érkeznek Európába. Az EU-s bürokraták csalogatják, a Soros-csapatok bujtogatják, kiképzik, pénzelik, az embercsempészek utaztatják, megdolgozzák, busásan lenyúlják, majd ráteszik őket a lélekvesztőkre. Ez ám az összhang, a furcsa koalíció.

Így testileg és lelkileg is összetörnek, mire ideérnek.

Teljesen felesleges idejönniük. Ha az unió összeszedné magát, és a határok megvédésével, tökekihelye-

zéssel, békerendezéssel meg az embercsempészek elfogásával rendezné a helyzetet, a migránsok száma alaposan megcsappanna.

Hetente háromszáz, erősebb időszakban ezeregyszáz menekült érkezik a határhoz. Ez sok?

Persze hogy sok. Ráadásul veszélyes a helyzet. A 2015-ös csúcs idején 1,3 millió ember érkezett Európába, 2016-ban egymillió-kétszázötvenezer: a szerény ötvenezres csökkenés az EU-török-megállapodásnak volt köszönhető. De hogy ott is mi lesz! Kiderült, hogy Törökországban mégiscsak működik valamilyen demokrácia, hisz népszavazásra készülnek. A már Európában lévő török közösségeknél pedig kampányolni

Amikor birkózóként láttam, hogy én vagyok a gyengébb, sejtettem, hogy belevágnak a szőnyegbe. Jobbára így is történt. De sosem súgtam az ellenfél fülébe, hogy cseréld már a birkózócipődet baletticipőre.

akarnak, mint otthon. Ezt hova tetszik tenni? Nekünk már van tapasztalatunk a végvári ütközetekből, Buda elestéből, Mohácsból. Ideje volna, hogy Brüsszel végre ránk figyeljen. Nagy az unió felelőssége, nem kéne idehívni mindenkit, nem kéne hazudni, egy másik, talmi „valóságot” építeni.

Milyen másik valóságot?

Van a valódi valóság, amiről Orbán Viktor beszél, és van az elmúlt néhány évtizedben a liberális diktatúra által felépített álvalóság.

Liberális diktatúra?

Napnál világosabb. Csak abban a térben lehet mozogni és annak kell mindig és mindenben megfelelni, amit a liberális megmondóemberek állítanak. Mindenféle szép eszmék mögé bújnak, és az akarataikat ráerőltetik az emberekre. Hogy lehet olyat mondani, hogy fogadjuk szeretettel a beáramló, mindent legálizáló illegális bevándorlókat, akik elveszik az emberek munkáját, szociális biztonságát, veszélyeztetik a köz-

biztonságot, akár bombát robbantgatnak? Ajánlom figyelmébe Jonah Goldberg Liberálfasizmus című könyvét.

Liberálfasizmus? Nagyon belehúzott.

Miért, csak a nemzetiszocializmus szóösszetétel használható? Az egész liberális világ diktatúrába fordult.

Az is álvalóság, hogy fényképek, orvosi látletelek, szakemberek beszámolóí támasztják alá a menekültek bántalmazását?

Határozottan visszautasítom, hogy a magyar rendőrök bántanák a menekülteket. Hazudnak, mint a vízfolyás, tendenciózan összeraknak minden részletet.

A Legfőbb Ügyészség a minap közölte, hogy két rendőrt ítélték el gyorsított eljárásban, mert migránsokat bántalmaztak a déli határon: egyikük térdrel arcon rúgott egy ülő menekültet, a másik közelről könnygázzal arcon fújta egy, a kerítés túloldalán álló embert.

Ezeket az egyedi és elszórt eseteket kívülről nem tudom megítélni. Minden intézkedésnek megalapozottnak, szükségesnek, arányosnak és fokozatosnak kell lennie. Aki nem a határátkelőn akar bejönni, számíton rá, ha agresszíven ugrabugrál, nem működik együtt, arcon fújják. Nézze meg, mi történt a minap a kiskunhalasi szálláson, ahol a menekültek megostromolták a kerítést, és ketten meg is pattantak. Mit kéne csinálni? Létrát adni nekik, hogy másszanak át? Ezeket az embereket biztatják, kioktatják, rengeteg provokációt hajtanak végre. Miközben Magyarország a nemzetközi szabályokat eminensen betartja.

A Legfőbb Ügyészség azt is közölte: 2015 szeptemberétől idén márciusig menekültek 44 esetben jelentettek fel rendőröket, 32 ügyben megszüntették az eljárást, öt esetben jelenleg is zajlik a nyomozás. Van közöttük köteleességszegés, bántalmazás, csoportosan elkövetett bántalmazás.

Hogy 44-ből 32 esetben megszüntették az eljárást, az nagyon jó arány.

A többi belefér?

Hogyne férne bele! Nézze meg a német vagy osztrák statisztikákat. A mi rendőreink és határőrizeti szerveink példásan látják el a feladatukat: megvédik az országot, a magyarok biztonságát. Köszönet érte!

És a dokumentált adatok?

Hablaty, hamuka, duma, hazugság. Mondjam még másképp?

A miniszterelnök emberi jogi handabandát mondott.

Igen, ez a tökéletes kifejezés. Egyetértek vele. És vállalom a megbélyegzést. Már szinte kezdem élvezni. A liberálisok azért építették fel virtuális valóságukat, mert brutálisan nagy pénz és gazdasági érdek, hatalom van mögötte. Mindezzel egész Európát szeretnék befolyásolni.

Mi a bizonyíték erre?

A pénz honnan jön? Gyuri bácsitól, nem? Neki meg elég jó üzletei vannak, min-

dig bejön a számítása. Ha akarja, bedönti a fontot, és mégsem lesz semmi baja. Ki védi őt? Hogy áll össze a rendszer?

Egyes politikai elemzők szerint inkább arról van szó, hogy a kormány rendre ellenséget talál magának, most épp Soros Györgyöt.

Ezek Soros-elemzők, tele velük a padlás. Hagyjuk már őket.

Folyamatos az ellenséggéért Sorostól a civileken át a brüsszeli bürokratákig.

Ugyan! Nem ellenséget keresünk, hanem megmutatjuk a valódi valóságot. Ez a Soros nevű ördög nem a falra van festve, hanem itt él velünk a hétköznapiakban. A rendszerváltás óta sokan az ő világot építik, egyik diktatúrából a másikba eshetünk. Mi azt hittük, szabad ország lehetünk. Többször egyedül védtük meg Európát a töröktől, a tatártól, most schengeni országként ugyanez a feladatunk.

Brüsszel az új nagyhatalom, ami ellen felvettük a harcot?

Erről szól a fáma. A brüsszeliek ki akarják terjeszteni a hatalmukat. Ők nemzetiségekben és egyesült államokban gondolkodnak, mi a szabad nemzetek együttműködésében. A csatlakozáskor úgy nézett ki, magyar nemzetként a soknemzetű Európa szabad közösségének a tagja lehetünk. Európa a mostani politikával épp ezt az európaiságot ássa alá. Mi lesz a szabad mozgással, amikor az új, szisztematikus határellenőrzés lép életbe? Hány órát állnak majd a magyarok igazságtalanul, mondjuk, a horvát vagy román határon? Miközben meghívják az illegális migránsokat, az uniós polgárokat meg igazságtalanul büntetik?

„2016-ban kiderült, hogy Brüsszel újabb és újabb gazdasági jogosítványokat akar magához venni a tagállamoktól. Az akció neve brüsszeli nyelven szociális pillér” – jelentette ki az adópolitika nemzeti hatáskörben tartásáról a miniszterelnök az idei évértékelőjén. Ehhez képest Marianne Thyssen, a területért felelős uniós biztos Budapesten azt mondta: szó sincs arról, hogy az Európai Bizottság jogköröket venne el a tagállamoktól vagy szabályozná a rendszereiket. Mi ez, ha nem ellenséggéért?

A brüsszeli hölgy vagy nem volt jól felkészítve, amit kételek, vagy nem mondott igazat. Ilyen egyszerű. Azért jött ide, hogy a helyzetet elsimítsa.

Elsimítsa?

Ha a magyar miniszterelnök nem állt volna bele kőkeményen a vitába, az ügy úgy csúszott volna át, ahogy kell.

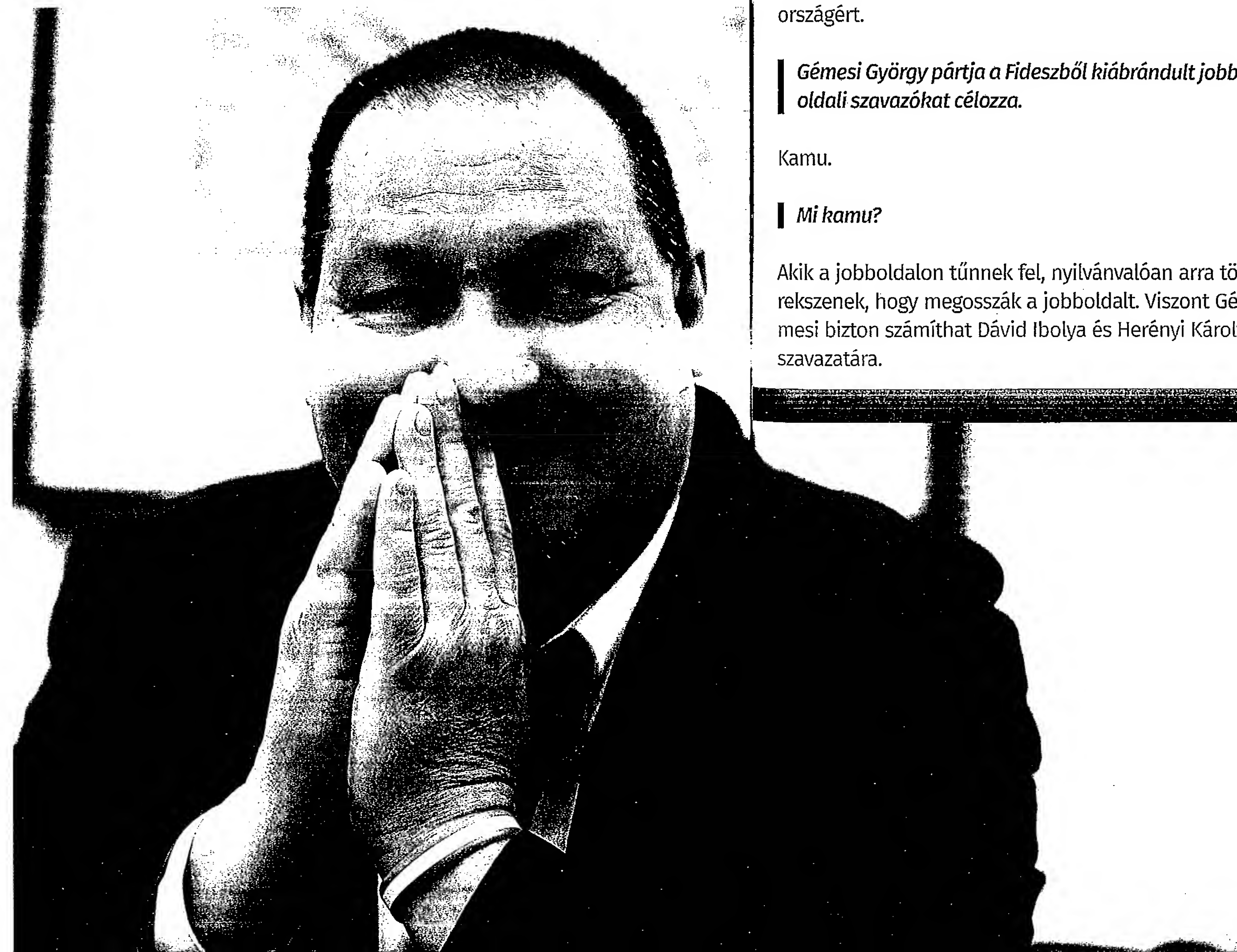
Mi csúszott volna át min?

Ha a terv megjelenik az európai jogszabályokban, márpedig ez a szándék, akkor a végrehajtása kötelező. A hölgy azért jött ide, hogy kampányoljon kicsit, hiszen tudja, a döntéshez a miniszterelnökök tanácsának egyhangú állásfoglalása szükséges.

Azzal kampányol Thyssen asszony a döntés mellett, hogy azt nyilatkozza, nem is akarják?

Taktikáznak. Ezért Varga Mihály okosan úgy nyilatkozott: ha Brüsszel nem megy neki a magyar adójogszabályoknak és a munkahelyteremtő állami támogatásoknak, akkor mehet a történet. A nyugati országok már húsz éve megerősítették saját nemzeti cégeiket, és most nem akarják, hogy a magyar vállalatok európai szinten versenyképesek legyenek. Ezért ekkora a mellény. Az a jó nekik, ha maradunk a gyarmatbirodalmi hátsó udvaron. Én a hátsó udvarban nőtem fel, tudom, milyen. Ott van a rettyő meg a sufni. Brüsszelben nem széplelkek dolgoznak, kőkemény érdekharc folyik, minden a lóvéról meg a hatalomról szól. Mint a kocsmában, a sör-virsliszalkandpartiban.

Az se rossz módszer, hogy Paks bővítésével orosz gazdasági, politikai hídfőállás épülhet Magyarországon.

Paksozunk? A fiam azzal jött haza az iskolából, hogy van egy vicce. Hogy hívják az atomfertőzött nyulat?

Hogy?

Paksifüles!

Erős.

Jó, nem?

Visszatérve: állítólag az orosz lobbisták, sőt akár az orosz maffia is teret nyerhet itt.

Ugyan már! Magyarország jövője akkor biztosított, ha minden nagyhatalommal jóban vagyunk, méghozzá a saját érdekeinket szem előtt tartva. Egyensúlyozó szerep a miénk. Ezt hívják diplomáciának. Nem mindig nagy, romantikus győzelmekre van szükség.

A sok új párttal szemben hogyan védekezik a Fidesz?

Sehogy. Önzők és megbízhatatlanok, csak a hatalmat akarják, egyik sem arról beszél, mit kell tenni az országért.

Gémes György pártja a Fideszből kiábrándult jobboldali szavazókat célozza.

Kamu.

Mi kamu?

Akik a jobboldalon tűnnek fel, nyilvánvalóan arra törekcszenek, hogy megosszák a jobboldalt. Viszont Gémes bizton számíthat Dávid Ibolya és Herényi Károly szavazatára.

Pukli István új pártjával is a kiábrándult jobboldaliakat akarja.

Tyű, egymás után ugranak fel a nagy nevek!

Őt egy korábbi interjúnkban a kommunisták ügynökének titulálta.

Mert az. De csak csinálja, nem tartok tőle. Ezért fizetik.

Az új, balos formációk viszont a baloldalt szálamazzák. Egyesek szerint ez a Fidesznek a legjobb, ezért akarnak tényezőt csinálni a Momentumból.

Ugye nem azt akarja mondani, hogy a Momentum léte a Fidesz érdeke? Mert az vicces lenne. A Momentum tagjai nem fideszes gyerekek, háttérük és támogatóik az MSZP-SZDSZ köréből kerülnek ki.

A kormánysajtó teljes erejéből lövi a 143 momentumos fiatal.

Felkésztek a színpadra, és most csodálkoznak, hogy ott más aktorok is vannak? Mégis mit vártak? Hogy nem tudjuk, ki irányítja őket a háttérből? Amikor birkózóként láttam, hogy én vagyok a gyengébb, sejtettem, hogy belevágnak a szőnyegbe. Jobbára így is történt. De sosem sügtam az ellenfél fülébe, hogy cseréld már a birkózócipődet baletticipőre.

Miért kell ekkora kartácsütést eresztetni az egyszázalékos formációra?

Azt mondták, csak az olimpia ellen mennek, miközben az első perctől az volt a céljuk, hogy bekerüljenek a politikai vérkeringésbe. Bekerültek, de akkor ne finnyáskodjanak. Támadnak minket, nekünk meg jogunk van védekezni. Azzal kezdték, hogy nem fogadják el egyetlen párt támogatását sem, majd az LMP, az MSZP, a DK és az Együtt szállította nekik az aláírásokat. Pedig még egy teljes év van a választásokig. Brutális lesz.

Brutálisabb, mint korábban?

Igen. Nyilván óriási támadás ér majd minket Brüsszelből, a liberális média részéről, lesz lejáratás, karaktergyilkosság, kapunk majd hideget-meleget. Folyamatos nyomás alatt leszünk. A szélsőbaltól a szélsőjobbáig összefognak ellenünk. Az összes időközi választásból jól látszik, hogy egy kottából játszanak. Ajkán visszalépett a szoci jelölt, mert erősebb volt a jobbikos. Salgótarjánban a szoci volt esélyes, ezért ott a Jobbik nem kampányolt. Kipróbálták a szentendrei modellt is: ne pártok legyenek, hanem álcivil jelölt. Most Zuglóban a Jobbik nem indít jelöltet. Összeborulás lesz, mindenki a Fidesz ellen. Mit is mondott Majtényi László az államfőjelölti beszédében? „Olyan országot szeretnénk, amelynek minden polgára egyformán kedves gyermeke, legyen bár politikailag közepén vagy álljon valahol szélen, akár legszálen.” Majtényi a szélsőbaltól a szélsőjobbáig mindenki köztársasági elnöke akart lenni.

Ez lenne az ideális, nem?

Hogy kirekesztő legyen?

Mi a kirekesztő ebben?

Az Alaptörvény pontosan fogalmaz: 1944. március 19. és 1990. május 2. között elvesztettük a nemzeti önrendelkezésünket, náci és kommunista, szélsőséges diktatúrában éltünk. Mára a liberálisok ugyanolyan kirekesztők, mint a náci meg a komcsik, sőt szövetségre is lépnek velük. / **Lampé Ágnes**

A süllyedő sziget

A magára hagyott falu a rendszerváltás és a rendszerbe foglalt „nemzeti kapitalizmus” vesztese. A történet a kárpótlással indul s általános lepusztulással zárul. A magyar falunak már a politika sem udvarol, idősödő népességét mindenki magára hagyta. Az egyetlen út a menekülés lenne. A fiatalok futnak is külföldre rajban, de mi legyen azokkal, akik ehhez is elesettek és öregek? Van-e kiút a „busók földjén”, az árvizektől szagztatott Mohács-szigeten?

„És az országban a törékeny falvak (...)
az eleven jog fájáról lehulltak,
mint itt e levelek”

(József Attila)

Körülvettek engem a halál kötelei, és a pokol szorongattatásai támadtak meg engem, nyomorúságomban ínségre jutottam.” Hideg van, a kis gyülekezet türelmesen várakozik a Duna felől fújó szélben. Imre atya kicsit késik, de ő meg a kántor Szántó felől érkezik, a késedelem indokolt. Józsi pedig már életében a jámborság határáig türelmes volt. Tulajdonképpen húsz éve csak ráér, mint aki valamire vár. A homorúdi kis temetőt a hetvenes években nyitották, a kapu felőli front meg is telt. Itt nyugszik teljes szigeti nemzetségünk, az apai, baranyai ág. Papa, mama, Pista batya (errefelé így mondják), Panni anyi. És ide készül most Józsi is. Az újaknak a ravatalozó mögötti szelvényt most nyitják meg. A hangszóró-

ból Máté Péter szól („Elmegyek, milyen úton indulok, még nem tudom...”), unokabátyám így rendelkezett. Depressziósabb napjain (utóbb csak ilyenek voltak) mondta: a temetésén ezt kell majd játszani. Ezzel tudta az Ancit felcukkolni.

A februári ég is szürke, inkább rideg, mint kegyeletteljes. Várakozás közben készül néhány szelfi. Előhordják a koszorúkat, a szakma rutinos. A temetés Mohács-szigeten manapság vezető iparág. Gondosan

Nagyapának volt egy szokása. Ebéd után ledőlt húsz percre, és bekapcsolta a rádiót. Egyhangú álmosággal hömpölygött belőle a vízállásjelentés.

püspökség határát jelzi, a korona Albrecht királyi főherceget jelenti. Övé volt ez a pár ezer hold meg a Balázsszállás (tizenöt házból álló tanyasor) melletti kerekerdő. A főherceg a maga korában modern, áramvonalas férfiú lehetett, sportgépen érkezett, hogy „néhány üdítő órát” a vadvízi birtokain töltsön. Ilyenkor a levegőbe is lőtt, megtisztította a puskát. De vadászott erre a családi legendárium szerint Ferenc József is. Kocsihajtója távoli rokonunk, Andris batya volt. Idéztük is a császári és királyi parancsot: „Csak lassan, nagyon lassan.” Ezt a történetet is elnyelte a gőzölgő ősmocsár.

Homorúdot a szó szoros értelmében a jeges ár söpörte össze. 1956-ban amúgy is volt baj (föld-rengés rázta meg Dunaharaszit), mintha a természet jelezni akarta volna a közeledő októberi vihart. A szigeti katasztrófát a vízügy szervezése és a Mohácsnál feltorlódozó jégtáblák hozták össze. A végzetes napon már délelőtt érezni lehetett, hogy gond lesz: a jég megszorult Mohács felett, a gát pedig reped. Délután született a döntés: a város megvédése érdekében a szigetet el kell árasztani. És felrobbantották a gátat. A korabeli filmhíradókban ennek már nyomát sem

látni. A tudósítások arról szólnak, hogy a hadsereg egységei segítik a bajbajutottakat. A kompról leterelnek öt rémült malacot. De az igazság az volt, hogy a tanyavilágban rekedt szegénynépet elfelejtették értesíteni. A sziget sөvényfalú házait a lezúduló jégtáblák szinte leborotvtálták.

Balázsszálláson, apám szülőhelyén kettő harminc volt a vízmagasság. Pista (apám testvére, Józsi apja) a tetőbe kapaszkodva látta, ahogy Narancs, Szegfű és Zsömle, a három marha lassan megfullad. Őt katonai rocsó hozta ki. Józsi a veszteséget

(kilencéves lehetett) sohasem heverte ki. Anci meséli: ősz fejjel is kijárt az erdő mellé törmeléket, cserepet gyűjteni. Tavaly még állt az út melletti fa, amelyhez annak idején a tehenet kötötték ki.

Az ár után központi tereprendezés keretében felszámolták a tanyákat, a mocsári szegénynépet Homorúdra zsuppolták. Egyenes utcáival, legyező alakú alaprajzával Homorúd a központi tervezés gyümölcse. Mária Terézia mérnökei építettek a délvidéken a beköltöző bajoroknak ilyen szabályos, zárt rendszerű falvakat. És mivel föld volt bőven, az építők mindent tágasan mértek. A kertek hatalmasak, a házak szabályosak. Van bennük konyha, két szoba, téglapadló, kamra, istálló, fészter, az udvaron göré, alatta sertésöl. Mégsem hozott sok örömet. Aki az erdő mellett szeret lakni, annak a falu is szűk. Nagyapának volt egy szokása. Ebéd után ledőlt húsz percre, és bekapcsolta a rádiót. Egyhangú álmosággal hömpölygött belőle a vízállásjelentés. Ez volt az egyetlen műsor, amit életében hallgatott.

Elrendezik a koszorúkat, lassan oszlik a gyásznép. A szertartást újra zenei betét zárja. Váradi Jenő Apám emlékére című művét a szakma ajánlotta. A szigeti

bevizsgálják a gödröt, nem jött-e fel a belvíz. A szigeti félmocsárban a Duna a halál felett is úr. Pár lépésre nyugszik a tragikus páros, apa és fia. A hatéves gyerek alámerült, és többé nem bukkant fel. Az apa próbálta menteni, az örvény őt is elragadta. A sírkövet meg se nézem. Jobb ebből kimaradni. A másik rémes eset a lengyel házaspáré: nem vették észre a Dunát a ködben, és a révnél a folyóba rohantak.

A falunak, ahogy a honlap írja, tulajdonképpen története sincs. Se jövője, se múltja, csak jelene. A helységnévtárakban hiába keresünk adatot arra, hogy „első birtokosa Perényi Imre nádor” vagy a pécsi káptalan volt. Homorúd nem volt, csak lett. A címer ehhez képest patinás. A két, egymást metsző főpapi pásztorbot a kalocsai érsekség és a pécsi

ember életének két pillére, két központi eseménye a lakodalom és a temetés. Józsi és Anci lakodalmát a homorúdi kultúrbán tartották. Három birkát vág-tak, négy disznót, tíz tyúkot, huszonöt csirkét. Húszt kiló rizs, két zsák krumpli, bor és persze zenekar. Egy héten át ment a sütés-főzés. Életre szóló harag lett belőle, mivel tőlünk csak az apám ment el. Később – mikor Józsi már nyugdíjas volt – enyhült a dolog lebegő, kimondatlan nehezteléssé köztünk.

Teszünk egy kört a faluban. Van fodrász, pedikűr, takaré, kisbolt, kocsmá – olajos padlós, a pult fölött kármentővel. A farácsot akkor szokták lehúzni, ha a teremben „történik valami”. De Homorúd nem ilyen. A szigeti emberben mindig volt valami jámbor, derűs nyersesség. A kultúr megvan, a posta is. Régen hetente mozi is volt. Negyedőráig tartott, míg a film legközepén az új tekercset befűzte a gépész. A kultúrbán a rendvédelem állomásozik. A fenyegető muszlim veszélyt itt is kontrollálni kell, bár menekültet még a környéken sem láttak. De a királyi tévé képei errefelé is pánikot okoztak. Józsiék rohantak is népszavazni, bár Józsi már alig vánszorgott. Szavazni falun „illik”, a kiváló magaviselet része. Rádásul hajtják is az embert. 2014-ben a vonalason Anciékát többen is megkeresték. Először Orbán Viktor hívta, aztán Szél Bernadett. Anci az ilyesmit nem szokta elfelejteni. Tán ha a szocik is méltóztattak volna. De ki törődik Ancival és Homorúddal?

– Tudod, hogy mi van ilyenkor – mondja. – Ha menni kell, hát menni kell.

Sötétedik. A házak negyede üres. Az utcában három helyen ég a lámpa, kékesen villog az LCD tévé. Homorúd lakosságát a jeges ár duzzasztotta fel. A hatvanas években 1400 lélek lakta. De már a régi világban elkezdődött a riasztó fogyás. 1990-ben 870-en éltek itt, tavaly 599-en. És most már eggyel kevesebben. Homorúd nyugdíjas falu. A fogyás oka nem csak gazdasági. Az egykézés lassan letarolja Baranyát.

A mohácsiak élete sem könnyű. Ami egykor nem jött be Aczél György baranyai pártikárnak, az még sikerülhet Csányi Sándornak. A Dunai Vasmű megfű-rása a térség (és Homorúd) évtizedekre szóló bukása volt. Pentele (és Dunaújváros) szerepét ugyanis eredetileg Mohács játszotta volna el. A Duna-parton készen állt az iparvágány nyomvonala, a komp helyén híd épült volna. Ha ez bejön, nem csak Mohácsot, a szigetet is átrajzolja. Ehelyett jött a jugoszláv válság, a láncoskutya-ügy, a Rajk-per, és a projektet le is fűjták. Mikor 1949-ben Aczélt is letartóztatták, Farkas Mihály azt mondta: „Róla pedig már azt is tudjuk, miért akarta a vasművet a déli határ mellé vinni.”

De vasmű helyett most jöhet a húsmű. Csányi Sándor a környékre tervezi Közép-Európa legnagyobb vágóhídját.

– Összevonják a Bácsfűst, a Délhűst, Szegedről jön a Pick – lelkesedik Anci. – Vajon lesz-e munkájuk a szigetieknek is?

Abban ugyanis nem dűskálnak. Létezik ugyan téesz – ahogy az itteniek még ma is mondják – „a főnököknek”. A maradék, kisszámú magyar téesz a legkevésbé sem emlékeztet a hagyományos kolhozokra, de a dán termelési-értékesítési modelttől is távol áll. A konstrukció a jogi slamposság és a rideg mohóság ele-

gye. A birtokok zöme pedig tőkés vállalkozásként működik. Józsi munkája – és a gépállomás – megszűnt. Józsi hátralevő életére „ötvenszázalékos állományba” helyezték. A munkátlanság több mint pénzhiány. A lelket öli meg. Marad a vánszorgó idő.

Homorúdról eltűnt az iskola, ennek már jó tíz éve. A gyerekek Újmohácsra járnak. Homorúd az árvíz után csupasz, kopár falucska volt. Mire megnőttek a fák, be is zárták az iskolát.

Fél órába is beletelik, míg rájövök, mi itt a furcsa. A csönd, a téli ködben lebegő halotti némaság. Se kakasszó, se kutyaugatás, se

diadalmas tyúkkajdácslás. Nyaranta fél négykor mindig arra riadtam. Az udvarok is üresek. A hidas és az istálló néma. A nyári konyha lomtár, a tyúkketreben a tűzfát tartják. A legtöbbben nem is nevelnek csirkét, nem éri meg. A téeszvilág arany napjaiban számos portán tartottak két bikát. Negyvenezer forintba szerződött leadásra a kolhoz. Ez elég tisztas pénz volt. Józsiék 2001-ben vágta utoljára disznót. De hát minek is? Hús van a boltban is.

Amíg Panni, Józsi anyja élt, ebben is szoros volt a rend. A családban apám szavarása szerint „a Panni volt a Plútó”. A két lábon járó örök pörölés, aki a népet hajtotta, igazgatta és a családot összerakta. Ha valaki, ő mindent látott.

– Iszonyú pizhiány lesz, gyerekek – mondta Panni ángyi látnoki erővel még ’90-ben a szódásüveg-szemüveg mögül. Mikor először lebetegedett, s három hét után mégis felkelt, feltette a szemüvegét, megcsomózta álla alatt kendőjét, és kapa után nyúlt.

– Mit akar, mama? Hova megy? – riadoztak a többiek.

– Hova hát. Hagymát ültetek.

– Azt meg minek?

– Főzni.

– Ugyan, hagyja már. Kihozza az ebédet a „gaszt-rojál”.

Megpróbálkoztak az ételküldő szolgálattal, de nem ízlett. Anci inkább egyszerűsített. Három napra előre megfőz, hűtőládába rakja a kaját. A feltorlódo szabadidőben mi marad? A tévé. A sziget népe már egyáltalán nem olvas. Panniékhoz még két újság járt, a Dunántúli Napló meg a Szabad Föld. Ancinak maradt a tévéújság. Józsi, ha tehetette, meccset nézett.

Nagygazda persze Homorúdon is akad. Pár embernek bejött az új rendszer. Valaha aranyparaszt-nak, rosszabb korokban kuláknak mondták ezt a fajtát. Ma vállalkozók. Anci három fajsúlyos nevet említ, az egyik disznóval, marhával üzletelt, a másik földdel, a harmadik szárítóval. De ki lát bele ebbe? Nem mondhatni, hogy a falunépből kisa-

kadtak volna a mágnásaik. Még segítenek is, ha tudnak. Kibéreltik, bepucolják a kertet, húst is adnak. Fel-alá rohangálnak, pörögnek, mobiloznak – és csendesen gazdagodnak. Jó, a Tibi a múltkor vett egy hajó nagyságú terepjárót. De a szigeti óriásgazdák közel sem olyanok, mint Orbán földlovagjai, akik Rióba járnak karneválra, bérletet váltanak a Videoton VIP-páholyába vagy nekiállnak stadiont bővíteni.

A politika mégis a nagygazdák reszortja. Reggelente autók állnak a kocsmá előtt, betérnek egy kávéra, és átbeszélnek a dolgokat. Mit mondott Orbán, ármánykodik-e Brüsszel. Most, hogy Trump lett az elnök, jobban nő-e majd a kukorica. A faluban van MSZP-bázis (egyre szűkebb), felütötte fejét a Jobbik, de ha a röglőt – és a választási jegyzőkönyvet – nézzük, a busók földjén 173 vokssal, 57 Jobbik-szavazat ellenében, 2014-ben tarolt a Fidesz.

„Körülvettek engem a halál kötelei, és a pokol szorongattatásai támadtak meg engem.” A kis templomban jó meleg van, a gázfűtőtest a tarkónkra sugároz. Jóska elment. Az atya kérésére köszöntjük egymást a megbékélés jelével. Ez csók, de minimum puszi, s nekem húszéves leánytestvér jut, nem a mögöttem ülő Rozi néni. Ez Józsi búcsúajándéka. Horgászni végül is ő tanított. Kapust akart faragni belőlem. Amikor biciklizni kezdtem, mellettem futva vigyázott rám. Aztán egyszer csak hátranéztem, láttam, hogy egyedül vagyok. Azonnal elvágódtam.

Józsival sírba szállt a sportélet is Homorúdon. Ő volt az utolsó sportköri elnök a „nagy elnökök” sorából. Téeszelnökök jöttek-mentek, ő húsz éven át igazgatott. Míg meg nem szűnt a csapat. Ő szervezte a meccseket, ő fizette a bíró díját, ő rendelte meg „vidéki turnékra” a nyitott platós teherautót. Ő rohangált a kukoricásba, ha elrúgták a labdát. A Homorúd a járás egyben, majd a kettőben vitéz-kedett. Csak aki járt már a szigeten, azt tudja, mit jelentett egy Homorúd-Újmohács. Pláne a derbi, a Homorúd-Sárhát. A régi sztárok sírba szálltak. Pipóc, Józsi korosztályos társa, akit leigazolt egyszer a Mohács is, állítólag kórházban fekszik. Felejthetetlen nap volt, amikor töttösi vendégjártékra utaztunk, és kikaptunk. Tizenhárom-nullra. „Lehet, még szépít”, mondta vigasztalón a vége felé egy jószívű helyi sváb. „De nincsen erő. Nincsen kraft”, magyarázta. Hát kraft, az tényleg egyre kevesebb volt. Józsi a végén a kocsmáig sem jutott el. Megállt, leült, és visszafordult. Anci szódázta fel a fröccsöt, és azt otthon megitta. De az utolsó demizson megmaradt. A krízis akkor jött el, mikor nem tudta már megtartani a szájában a cigarettát. Jégzajlás volt, mint hatvan éve. Leállt a komp, nem lehetett átjutni a kórházba. Másnap pedig az ágy üres volt.

De az élet a szigeten nem áll meg. Robi, az unoka hamarosan indul Ausztriába, belevág a hússzakmába. A szomszéd kislány fejjőnő ugyanott. Egy dávodí srác londiner Skóciában. És van szigeti, aki Nápolyig jutott el, mint hajdanán a kalandozó magyarok.

Éjjel álmodtam. Panni régi biciklijén ült, Józsi futott mellettem. Hátranéztem, mert lemaradt. Ő már a híd túloldalán állt, még közel, de már egyre távolabb. / *Buják Attila*

2017. március

Reményrajz

Az Igazgyöngy-modell

Kevés napot tudnék említeni, amikor tizenöt óra leforgása alatt annyit tanultam Magyarországról, emberségről, kitartásról, mint ezen a májusi napon. És kevés embert, akitől annyira érdemes tanulni, mint L. Ritók Nórától. Szívem szerint sokakat elküldenék ide, az ő világába. Persze főleg döntéshozókat. Mondjuk Semjén Zsoltot, aki szerint az egyház nem emberbaráti egyesület. Vagy Novák Katalint, aki nemrég az Instagramon adta hírül, mekkora keletje van a magyar családvédelmi ötleteknek Kolumbiában. Hát errefelé is lenne. Nóra tudna mesélni. Nézem a képeket, olvasom a sorokat. Nyolc éve jelentek meg. Az a barna szemű, huncut kisbaba, aki akkor egy kanapén feküdt a patkánylukas döngölt padlón, ma már általános iskolás.

Remélem. Nóra nemrég Rónai Egonnak az ATV-ben azt mondta, néha nagyon fájnak neki a döntések. Hogy kinek jut pénz szemüvegkiváltásra, fogamzógátló tablettára, utazási támogatásra. Már akkor, 2011-ben feltűnt, hogy keveset beszél a cigányok integrációjáról és a rasszizmusról, viszont pontosan tudja, hogy a kis bihari falvakban melyik utcába kellene visszakötni a vizet, hol született kisbaba, akinek ruhára lesz szüksége. Merthogy majd két évtizede Berettyóújfaluban alapítványi keretek között művészetoktatási intézményt hozott létre, de rájött, hiába a remek pedagógiai módszerek, ha otthon se villany, se ágy, se édesapa. Így már nemcsak sok száz tanítványukkal foglalkoznak, hanem a családjukkal is. Csodát nem ígér, ám változást elértek. Lassan, szívósan, szívvel. Nóra 2018-ban Prima Primissima közönségdíjas lett, és idén ott van a Forbes legbefolyásosabb nőinek listáján. Nagyon jó, hogy van ő nekünk.

Nagy a dőzs Toldon. Noha a bihari faluban háromszázhatvan emberről mindössze tíznek van munkája, nemrég érkezett segély, családi pótlék, nyugdíj – megteltek a kredencek.

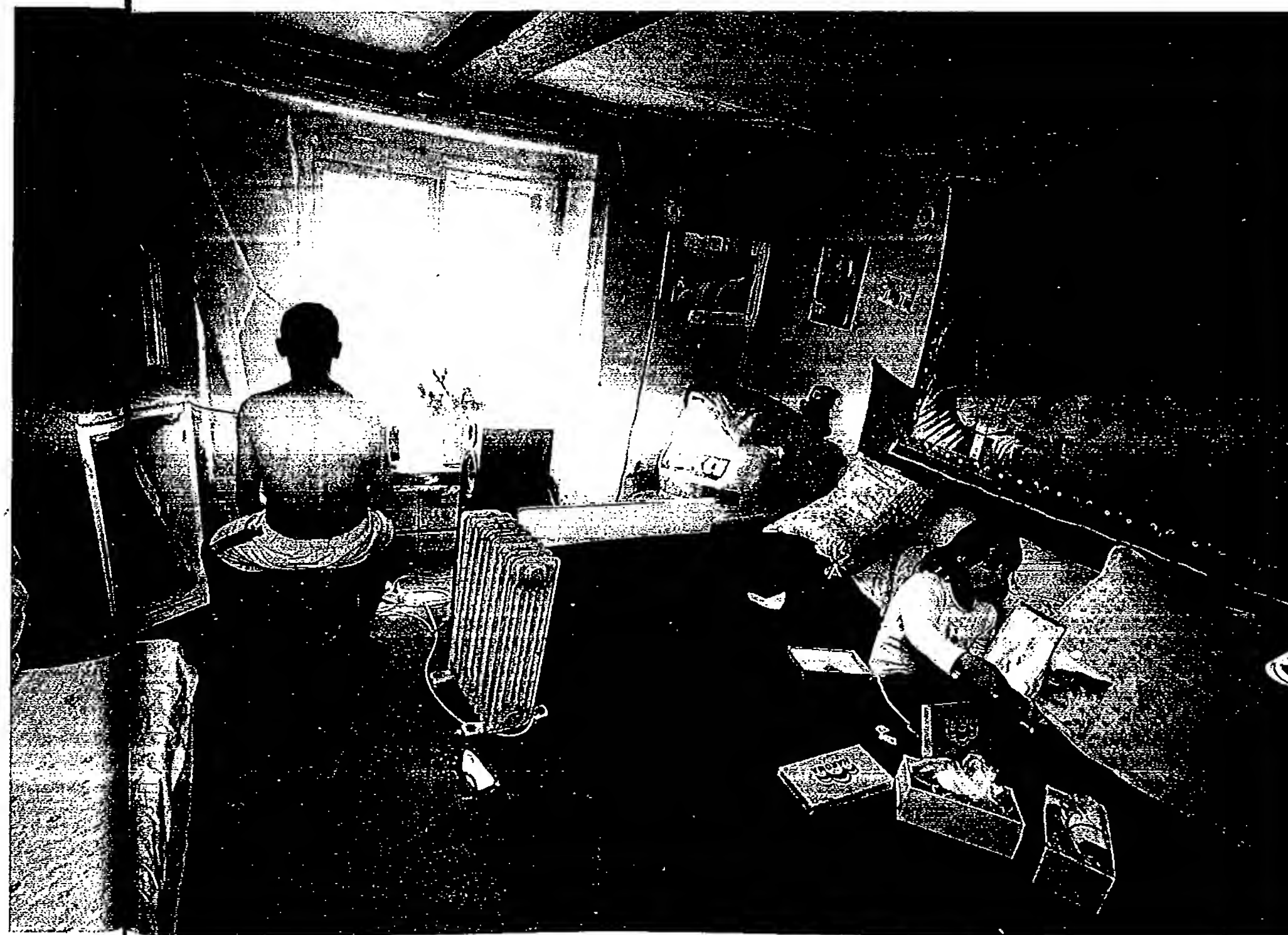
Máriáéknál tészta, olaj, konzervek alatt roskadozik a konyhaszekrény, Heléna, a tizenegy gyerek egyik legkisebbje maszatos a jégkrémtől. Boldogan mutatja: kapott két cipőt, kettőt a testvére, a másik meg kabátot is. Közben a DVD-lejátszóba CD-t tol, Bódi Gusztiba belesajdul a

ház, remegnek a falon a kis Jézusok. A tévében Jose Eduardo már csak tátog.

Mária sosem dolgozott, férje sörösdobozokat gyűjt. Szebb napokon kilóját száz forintért vették át, ma pang a biznisz. Így is: a szobakonyhás ház – a több mint másfél milliós villanyszámle-tartozással is – valóságos palota a kicsivel odébb állóhoz képest.

Abban nincs víz. Csak vaskályha, örökfoltos lepedő, tévé, mocskos kanapé. Rajta kisbaba fekszik, pár hónapos, barna szemekkel huncutkodik a világra. Ő nem fél. Anyja igen.

A döngölt padlót csak így-úgy borító fadeszkákon a patkányok éjjel könnyedén átfúrják magukat. Megegett már, hogy másfél éves kicsit haraptak meg épp

aznap, amikor a hírekben bementék: forradalmi lesz az új alkotmány, vármegyék is lehetnek benne. Nem volt felhőtlen az öröm.

Az asszony sódert kér, két köbmétert, de sok az,

indított, a kilencvenes években, a Soros Alapítvány támogatásával képzőművészeti programot. Mialatt rajzaival ő is számos kiállításon szerepelt, diákjai is pályázatokat, versenyeket nyertek, egyre többen jelentkeztek az iskolába. Mire a vezetés közölte: elcigányosította az iskolát, visszanyesik az óraszámát.

főleg a fuvardíjjal együtt. És kellene még bútor, ruha a nagybacska fiúnak. Közben átvételi elismervényt ír alá, orrcseppet vett az alapítvány, hoztak zsáknyi burgonyát, pezsgőtablettát. És ölelést Nórától, emberszámba vevőt.

Közben ezeréves Opelből Jaga, a harmincas családfő száll ki. Három hónap után jött haza Pestről. Pár napot maradhat, aztán megy vissza, szeptemberig fix a meló, építőipar. A csomagtartó dugi: kóla, torta a születésnapos gyerekeknek, vadiúj pecabot a nagyapának.

– Láttam Nórika nénit egyik éjjel a tévében, nagyon szépen beszélt. Mindent köszönünk, amit eddig nekünk hoztak, de adják másnak, megvagyunk.

Nóra mosolyog, csak nekünk súgja: a kertben ott a karéj kenyér a földön, amiért hó végén a kezüket tennék össze.

Rutinos. Betéve tudja, hol menni a villanyhátalék, hány OTP-je, vagyis tartozása van a családnak, melyikből ül valaki börtönben, kinek kell félnie az uzsorától. Pár utcával odébb például egyedül él egy özvegy öt gyerekével. Közülük négy és az asszony maga is enyhén szellemi fogyatékos. Hó elején 230 ezret visz neki a postás, a végéig mégse futja belőle, mert az asszony nem tud bánni a pénzzel. Kedvelik is az uzsorások...

Közben Nóra büszkén mutatja: minden kertben ott áll az általuk szerzett adománybudi, noha ő is félt, hogy eltűzelik. A fa hiánycikk. Idén a hivatal felosztotta az egyik út szélét, gyűjthetett mindenki a neki kijelölt részen. Az első ember pár hét után tévedt a másik területére. Végül a becsületesek sem tartották be a szabályt, az erdő is áldozatul esett. A hivatal mindenütt betiltotta a fagyűjtést.

– A nyomorúság és a dörzsöltség itt a koordináta-rendszer. Más logika nincs.

Sokszor Nóra sem érti. Tudja, nem bízhat senkiben, mégis: csak bizalommal fordulhat a családokhoz. Hátha most majd befizeti, félreteszi, felmossa, elveti, felöltözteti, betartja.

Nóra embersége családi örökség. Édesanyja vöröskeresztes titkárként is dolgozott, édesapja rendőrként sok cigány családdal állt kapcsolatban.

Nóra első tanári diplomáját rajz-földrajz szakon szerezte, az egyik berettyóújfalui általános iskolában kapott állást. A C osztályok roma gyerekeivel kezdett vizuális neveléssel foglalkozni. Rajz tagozatot

Az Igazgyöngy Alapfokú Művészetoktatási Intézményt az Igazgyöngy Alapítvány keretében tizenegy éve hozta létre. A gyerekek délután, iskola után lehetnek itt, hetente kétszer. Képző-, ipar- és táncművészeti foglalkozásokon vehetnek részt, ha ők is megtartják a szabályokat, amelyeket kiterjesztenek az általános iskolára is: aki igazolás nélkül hiányzik, vereszik, tetves vagy koszos, nem jöhet az Igazgyöngybe sem.

Márpedig a gyerekek szeretnek idejárni. Elég a falakat betöltő ezerszín rajzokra, festményekre nézni.

– Megtanítjuk, melyik eszköz mire jó, hogyan épül fel egy kép, miközben hagyjuk, hogy a saját stílusukban dolgozzanak. Mivel a gyerekek csak azt rajzolják le, amit ismernek, sokat beszélgetünk velük, így irodalmi, történelmi, biológiai tudásuk is bővül. De a fő cél a személyiségfejlesztés.

Diákjaik a hagyományos tanórákon is jobban teljesítenek, s évente több mint ötszáz hazai és nemzetközi díjat nyernek.

Persze ehhez kevés a profi zsűrkréta és a külföldi

Rutinos. Betéve tudja, hol mennyi a villanyhátralék, hány OTP-je, vagyis tartozása van a családnak, melyikből ül valaki börtönben, kinek kell félnie az uzsorától.

szakértők által is elismert pedagógiai módszerek sokasága. Nórának hamar feltűnt: gyakran hiába üzen a családoknak, engedjék el másnap a gyereket eredményhirdetésre, adjanak tízórait, nem érkezik válasz – meg gyerek se. Csak amikor látta, diákjai milyen körülmények közül jönnek, akkor ébredt rá: nem volt pénz zsemlére vagy cipő a kirándulásra.

– Ilyen körülmények között az iskola hatása lenullázódik. Ezért elkezdünk családgondozással foglalkozni. Élelmet, ruhát viszünk, építőanyagot szerzünk, társadalombiztosítási papírokat, vilánybekötést intézünk, tetűt irtunk.

Csupa olyat, ami főként a szociális ellátórendszer, a családsegítő vagy épp

a védőnői szolgálat dolga lenne. Azé, amelynek a képviselője ma annyit tesz, hogy végigfut a falu utcáján, s ingatja a fejét: a házakat ki kéne meszelni, mert baj lesz. Villany kéne? Töltsék ki a nyomtatványt, tanácsolja a családsegítő a cigány embernek, aki még a nevét is igen megfontoltan írja alá.

– Kevesebb konfliktusom volt a cigányokkal, mint az intézményrendszerrel. Holott együtt kellene működnie mindenkinek.

Nóra több mint egy éve blogot ír a Figyelőnetre.

A hozzászólók közé csakhamar megérkeztek a szélsőjobbosok is. Zsidókurváz-

ták, fenyegették. A kommentelést megszüntették, de e-maileket kap. Nemrég például egy férfitől, aki nem szíveli „a roma társadalom deviáns viselkedését és a munkához való hozzáállását”, ám Nóra veteményezéséről szóló írását olvasva felajánlotta, küld pár alkatrészt a Robi kapához.

Nóra a tekintetben sem kertel: beszélni kell a cigányok felelősségéről is.

– Sokszor nem tesznek erőfeszítéseket, csupán elvárásaik vannak. El kell érni, hogy belássák: csak akkor élhetnek jobban, ha a többségi társadalom által elfogadott értékrendszerhez igazodnak, aminek a lopás nem része. Ám általánosítani sem szabad, nincsenek szabványmegoldások. Van, ahol a börtönből hazatérőt hősként ünneplik – ilyenkor tényleg nincs más út, mint a kényszerintézkedések, a törvény. De sokan dolgoznának, ha volna mit.

Nóra szerint a bajok gyökere a nyolcvanas években keresendő. Amikor még volt munka, elég bérlakás, az állam nem indított oktatási programokat, a romák nem láttak szocializációs mintákat. Ma az oktatás mellett a lakhatási és a munkanélküliségi gondokat egyszerre kell megoldani.

És nem azért, mintha a szélsőjobbos retorika szerint polgárháborús lenne a veszély. A gond a szakképzetlen cigány fiatalok tömege. Akikből elutasító,

deviáns közösség lesz. Olyan, amelynek tagjai nem maradnak a falvakban, s nem elég ellenük bevetni a rendőrséget.

Keveset segítenek a cigány politikusok is.

– Többségük remekül szajkózza a sztereotíp mondatokat. Igazából keveset tesznek a romákért, mert jól megélik a nyomorúságukból. A szakma, az igazán hozzáértők kihátráltak erről a területről is.

Őt sem szívesen hallgatják meg.

– A döntéshozókra az jellemző, hogy csak megnyitják a konferenciákat, de az előadásokra már nem maradnak.

Nóra igen. Aztán hazamegy, telepakolja a kocsit, és hetente végigjárja a családait.

Berekbőszörmény egyik hátsó utcájába gyógyszert hoz. A vályogfalak itt is dohosak, a padló döngölt, víz híján a mosogatópult csak dísz. Nórához a tulajbarátnője lép, ő szinte luxust hagyott oda:

– Fürdőszobás, áramos ház volt, onnan menekültünk el a két kislánnyal a párom elől. Majdnem megölt, erőszakolás is történt. Szereztem egy másik házat, abba kellene a villanyt intézni, Nórika néni drága.

Így lesz egyre nagyobb Nórika néni családja szinte minden körút végére. Ha valahol baj van, pittyeg a mobilja. A visszahívást kérő ingyenes SMS-ből havonta négyszázat kap.

– Amikor három éve elkezdtek, vadak voltak. Megesett, hogy kapával- kaszával estek egymásnak, összevesztek az adományokon, minket is szidtak. Gyakran találtunk részegeket, meztelen gyerekeket. Ma már ilyesmi nem fordul elő. Talán kívülről nem látszik, de van változás.

Mert már akad, aki befizeti, félreteszi, felfossa, elveti, felöltözteti, betartja. / **Krug Emília**

— Hirdetés

Magnesium Diasporal

Kiválóan felszívódó magnézium-citrát hatóanyaggal

Vízben és szájban oldódó formulával

Cukorbeteg is fogyaszthatják

Kapható gyógyszertárakban és gyógynövényboltokban!

Gyártó: Protina Pharm. GmbH, D-85737 Ismaning, Németország
Forgalmazó: Dr. Kocsis & Hoffmann Pharma Kft. 1024 Budapest, Retek u. 32. Tel.: (1) 438-0257

diasporal.hu

Durándai Schwarzeneggerek

Mindenütt sár, óvatosan kell lépkedni, nehogy elsüllyedjen az ember. A gyöngyösi cigánytelepen csak földút van. Váratlanul elém pattan egy fiatal srác, lekapja a pólóját, s megfeszíti izmait. Ő Pali, Duránda reménysége. Reggel közmunkába indul, délután „ész nélkül gyúr”. 2017 van. Nyár.

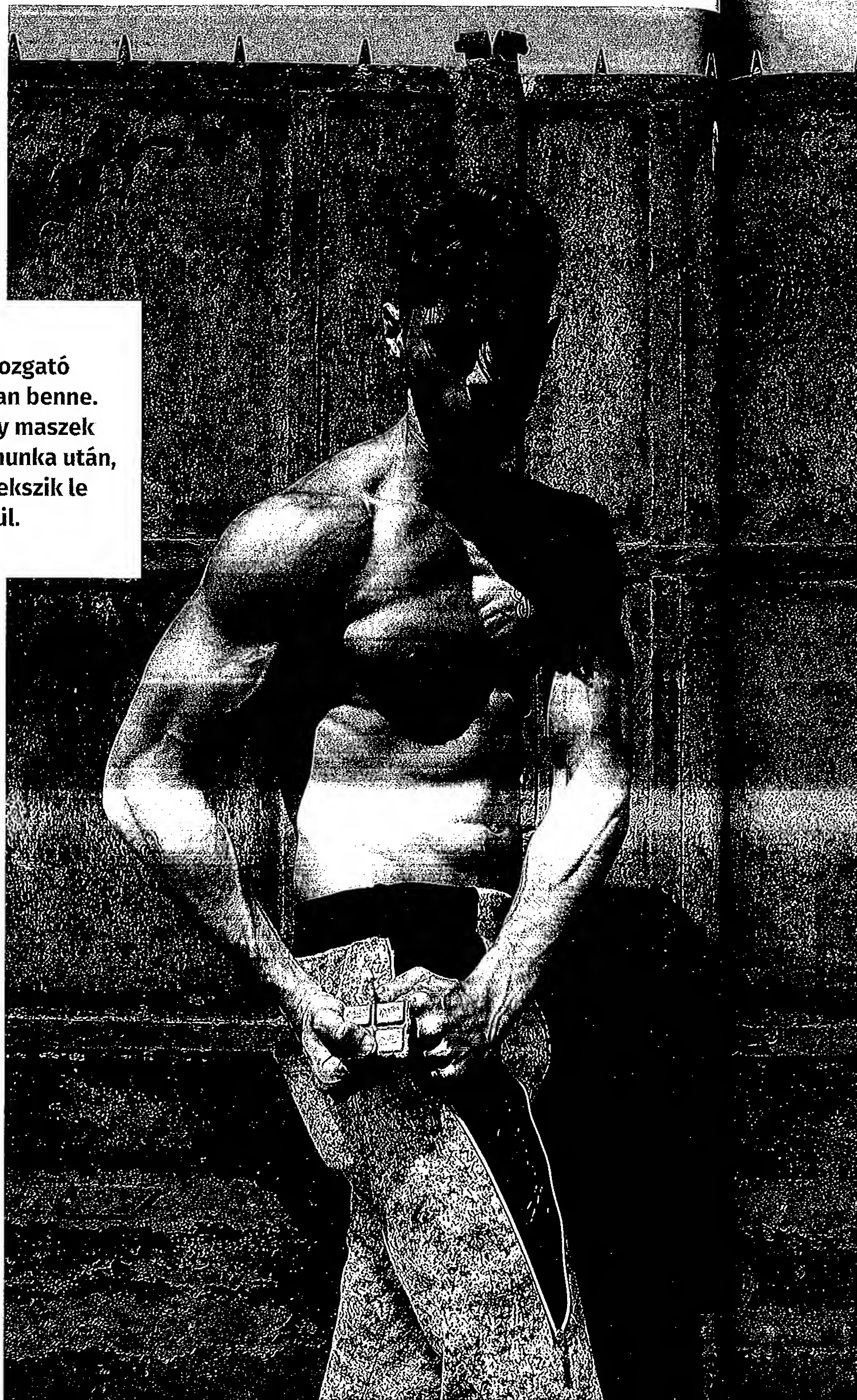
Néhány hete telefonnal készített videók tömkelege árasztotta el a közösségi oldalakat: az utcákon saras esővíz zubogott, a felszínén tejfehér képződménnyel. Gyöngyösön és környékén azokban a napokban rengeteg csapadék hullott, megáradtak a patakok, a Mátrából hatalmas mennyiségű víz ömlött a városra. A tejszerű képződmény meg az esőcseppekkel hulló jég volt. Az öregebbek azt mondják, erre felé ilyet soha nem láttak.

A város legszegényebb negyedében, a Durándának nevezett telepen elképesztő károkat okozott a víz. Itt nincsenek betonutak, nincs közmű, a házak többsége alap nélküli, vályogból épült. Az eső után elárasztotta a környéket a szenny.

Felfoghatatlan a szegénység errefelé. Távol van a könyvektől, a riportoktól, a könnyes dokumentumfilmekről. Nincs romantikája. Egyszerűen csak itt van. Itt nincs múlt, nincs jövő, csupán a jelen. Mindig csak az aznap, amit valahogy túl kell élni. Ezen a környéken nem élnek hatvanon felüliek, nem érik meg a nyugdíjaskort – a nyomor mindent elpusztít maga körül. A gyerekek úgy születnek bele a nélkülözésbe, hogy nem is tudnak arról, akár élhetnének máshogy is, méltóbban, szebben, tovább. Nem tudják, hogy lehetne másként, hogy nem feltétlenül kellene a szegregált óvodába kerülniük, onnan pedig – néhány kivételtől eltekintve – a szegregált kiegészítő iskolába. Nem tudják, hogy ez nem természetes állapot, hiszen nekik errefelé „így szokásos”. A szülők is a kiegészítőbe jártak, a nagyszülők is. A kiegészítő pedig nem az a hely, ahol könnyű megtanulni írni-olvasni: az innen kikerülő fiatalok többsége a szakiskolát sem képes elvégezni. Így aztán az ittenieknek csak a közmunka jut, vagy a segély. Durándán nem figyelik, hogy ki van kormányon, hívják bár Gyurcsány Ferencnek vagy Orbán Viktornak a miniszterelnököt. Duránda szegénynegyed, innen nincs kiút.

Váratlanul egy fiatal srác pattan mellém. Lekapja a pólóját, és megfeszíti az izmait.

**Hegyeket mozgó
akaraterő van benne.
Ha bejön egy maszek
melő a közmunka után,
akkor sem fekszik le
gyúrás nélkül.**

– Láttál már ilyet? – kérdezi.

Láttam. Férfi fitneszmagazinok címlapján pózoló modelleken. A srác minden izma kidolgozott, látszik, hogy rengeteg munkát és időt ölt bele, hogy így nézzen ki.

A meglepetéstől válaszolni sem tudok, de nem is kell, a fiúból ömlik a szó:

– Pali vagyok. Ő meg itt az edzőm – mutat egy tőlünk kissé messzebb álló, a harmincas éveik közepén járó férfira, aki el is indul felénk. Büszkén mosolyog.

Ő Nagy Zoltán, az edző, aki korábban hajnalonként kenyereket gyúrt, elvégre pék volna az ere-

rőség, mintha Schwarzenegger Pumpkin Ironja éledne újra – csilingelnek a súlyok emelés közben, tompán puffannak, ahogy egymásra pakolgatják őket. Veríték mindenfelé.

Zoli büszke rá, hogy az egykezes súlyok közül a legnehezebb 53 kiló, mert ezzel már komolyan lehet szériázni. Elővesz egy nagyalakú, teleírt vonalas füzetet, benne edzéstervekkel. Különböző szintekről indulva, akkurátusan kidolgozva, napra lebontva, mikor és melyik izmot kell megdolgoztatni. Zoli az internetről tájékozódik, onnan szedi le és állítja össze a srácoknak az edzéstervet.

– Itt töltöm az életem egy részét. Gyúrunk és

deti szakmája, de jelenleg közmunkán van. Nemcsak Palit edzi, hanem még 10-15 srácot a telepről, akik a drog helyett a sportot választották.

Mindketten mutatják, merre kell menni az edzőtermük felé.

A saras, betonoszatlan úton, a kidőlt-bedőlt falú házak között, a semmi közepén egyszer csak föl-tűnik egy kerítés, mögötte valamiféle garázszerű épület. A konditerem.

– Tíz éve vagyunk itt. Én terveztem, én raktam össze a gépeket is benne. Én hegesztettem össze mindet munka után – mutat körbe Zoli, és valóban, van itt minden, ami szükséges: fekvőpad, húzódzkodó, lábazó, tárogató gép, egykezes súlyok, francia rúd. Az egészet áthatja az egysze-

nélkül. A családom után ez a második szerelmem – mondja.

A 23 éves Paliról azt állítja, őstehetség.

– Az ilyen test nagyon ritka, ennyire szállás izomzattal mindenféle szer nélkül – magyarázza. S valóban, szakértelem nélkül is látszik, hogy Pali tényleg nagyon erős, és a felépítése is olyan, mint a testépítőké.

– A közmunka reggel hatkor kezdődik. Amikor vége, hazamegyek a családomhoz egy kicsit, aztán idejövök, és mindent bele. Másfél-két órát edzek, a héten csak egy pihenőnap van – veszi át a szót Pali, aki 65 kilósan 137 kilót, azaz a súlyának több mint a kétszeresét képes kinyomni. Igyekszik egészségesen, testépítőhöz méltóan étkezni:

amennyire a szűkös közmunkabér lehetővé teszi, törekszik a sok csirkehúsrá. S bár nagyon szereti a csokit, kerüli, akárcsak a hizlaló ételeket. Pedig ez nem könnyű a szegénytelepen. Errefelé minden az életben tartó krumpliról és az egyetlen örömforrást jelentő csokoládéről szól.

Pali hetente egyszer méri magát, így követi a fejlődését. Még egyszer sem sérült meg, ami ilyen intenzív terhelésnél kisebb fajta csoda.

– Ismerem a testem, tudom, mit bír. Nagyon nagy bennem az akarat, egyre nagyobb súlyokkal próbálkozom – magyarázza. Pali az utolsó évében hagyta ott a szakiskolát, ahol bútorasztalosnak tanult, így aztán most közmunkából él. Van rá magyarázata, igaz, szükséavú: – Túl hamar vágtam bele a családalapításba.

Zolit a kitartása és az elszántsága miatt tisztelik Durándán. Ő viszont azt mondja, hogy a mozgásukban korlátozott, különböző fogyatékkal élő sportolókat tiszteli. Lenyűgözi az akarat, amelynek segítségével kéz vagy láb nélküli sportolók visznek véghez nagy teljesítményeket. És mintha valóban nem lenne sok különbség köztük és közte: az ő teste ép ugyan, de szintén komoly hátrányokkal indult az életben.

Itt nincs múlt, nincs jövő, csupán a jelen. Mindig csak az aznap, amit valahogy túl kell élni.

Zoli egy képet mutat, amelyen a fiatal Schwarzenegger pózol. Addig nem áll le, fogadkozik, amíg fel nem gyúrja magát „Arnoldra”. Híhetünk neki: hegyeket mozgató akarat, van benne. Ha bejön egy maszek meló a közmunka után, akkor sem fekszik le gyúrás nélkül. A minap, meséli, nyolc köbméter betont hordott fel a lépcsőn vödörrel egy építkezésen, de ez sem volt mentség arra, hogy kihagyjon egy edzést. A tanítványairól is büszkén mesél.

– Pepe 200 kilóval nyom fekvő. Aztán van egy srác, 50 kilós, de már 130 kilóval nyom – sorolja a sikereket. De Palira a legbüszkébb, neki nagyon szeretne szponzort szerezni, hogy versenyezhesen.

Nem lesz egyszerű dolga: a fiú például a gyöngyösi konditermek egyikében sem járt még.

– Be sem léphettem. Elém állt a biztonsági őr, és azt mondta, ez a terem nem az én pénztárcámnak való – idézi fel Pali. Pedig nemcsak versenyezni szeretne, hanem később edzőként is dolgozni, de most úgy véli, ez elérhetetlen álm. – Ha meglátják, hogy cigány vagyok, ki jönne hozzám edzeni?

Zoli telepi konditerme kicsi, egyszerre legfeljebb négyen tudnak itt gyúrni. Az a tíz-tizenöt srác, aki hozzá jár, egymásnak adja a kilincset. Jönnek, amikor tehetik, mintha csak kapaszkodnának valamibe. A súlyokba. Durándán ez a remény. / **Ónody-Molnár Dóra**

Az ebéd majd felmelegít

Ólomnehéz és jéghideg volt a cipője, pedig próbálta kikerülni a pocsolyákat. Reggel nyolc óra volt, a Blahán már kígyózott a sor, sápadt, fásult arcokkal volt tele. Néha összekoccantak a fogai a hidegben. Karácsony van, sokszor fagyos ilyenkor az idő, megszokhatta volna már.

A Blahától nem messze óriásplakát hirdette a kormány gazdasági sikereit, egy másik a haza ellenségeit állította közszemlére. Ők azok, akik ellenünk készülnek, tudjuk, mire, de szerencsére nem kell félni tőlük, hiszen a mi vezetőnk majd megvédi a hazát.

Egyre terebélyesedett a sor, kopogott az aszfalt az eső. Még négy óra várakozás, és megkezdődhet az ételosztás, az majd felmelegít. Bérakásból nincs elég, hajléktalanokat szinte sehol sem alkalmaznak. Bezárult a kör. Marad a várakozás, erre és majd a következő ételosztásra.

2010-es évek, Magyarország. Mire elkezdődik az ételosztás, az Urániáig állnak. A kórház előtt közben lassan bezár a karácsonyfavásár, az utolsó pillanatban érkezők sietve indulnak haza díszíteni. / **H. E.**

Gyűlöletes szavak

Nem akartuk elhinni már akkor sem, hogy a kimondott szónak ereje van. Mi több, hatalma. Márpedig ha naphosszat elhangzanak ugyanazok a gyűlöletű szavak, ha már-már sulykolják őket, az előbb-utóbb kihozza a legaljasabbakból a bennük szunnyadó legaljasabb indulatot. 2008 júliusában rálőttek egy roma család házára. Még akkor sem hitte senki, hogy a gyűlöletkeltő szavak hatása ennél is tovább terjedhet. Hogy egy öt éves gyerek az apjával együtt hal értelmetlen és kegyetlen halált, hogy lesz egy nap a 21. századi Magyarországon, amikor egy családapa elindul a munkahelyére, és házának kapujáig sem jut el, mert orvul lelövik.

De a szavaknak erejük van, hatnak jó és rossz irányba is. Fontos, hogy egy liberális értékeket valló lap ne hagyja, hogy a súlyos nemzeti tragédiák feledésbe merüljenek. Ezért a 168 Óra is feleleveníti a romagyilkosságokkal kapcsolatos híreket újra és újra, ma is, tíz évvel a döbbenetes gyilkosságok után. Egy borzalmas nemzettragédia mementói ezek az írások: arról szólnak, hogy soha többet nem történhet ilyen Magyarországon. / H. E.

Nagy Krisztina két rokonát vesztette el, édesapja pedig súlyosan megsebesült a 2008 novemberi nagycsúcsi merényletben

Fotó: HERNÁD GÉZA

Európa szarkája

Repülős Gizi élettörténete

Idén februárban 92 éves korában meghalt a Repülős Giziként elhíresült besurranó tolvaj. „Gizi néni beteg, kleptomániában szenved szegény” – mondta róla 2007-ben Tulok Dávid ügyvéd Nagy Józsefnek, a 168 Óra egykori újságírójának. „Gizi néni hülyének nézi az egész világot” – így Faller Ferenc alezredes, a nyomozó. Ami biztos, írta kollégánk évekkel ezelőtt, Gizi néni ügyes. Még őt is levette, kerek harmincezer forintba. Mint valami nyeretlen kétévest. Talán még most is ott ülnénk autónkban, jegyezte meg újságírónk, a kőszegi kapitányság előtt eltátott szájjal, arra várva, hogy valaki fél citromot dug a fogunk közé (lásd még: szilveszteri sült malac), ha nem siettünk volna hazafelé.

„Jó napot, ügyvéd úr, írának a vendéncéről. Segítené találkozni vele?” „A néni ingyen nem nyilatkozik. A Zsaru Magazintól meg a Fábrytól is pénzt kért.” „Akkor tárgytalan.” „Várjon. Nem olyan sokról van ám szó... A Zsaru harmincezeret fizetett.” „Harmincat?” „De megpróbálhatom elintézni, hogy magukkal kivételt tegyen.” „Tényleg megpróbálná?” „Meg. De volna egy kéréssem.” „Parancsoljon.” „Ha már ekkora a publicitás, jól jönne, ha én is szerepelnék a cikkben. Ráadásul Gizi néni könyvet ír, így neki se árt némi reklám.” „Megdumáltuk, jurátus uram.”

A fenti párbeszédet Tulok Dávid ügyvéddel folytattuk telefonon, az a bizonyos vendenc pedig az ország talán legismertebb szarkája, a nyolcvanéves Repülős Gizi (K. Sándorné, szül. B. Gizella), aki Vasban került rendőrkékre novemberben. Nem először. Huszonegyszer ítélték el az elmúlt fél évszázadban, összesen 40 évet mázsáltak rá, ebből 16 év 7 hónapot leült, a többit amnesztia söpörte el.

Mi tagadás, igencsak büszkék voltunk magunkra, hogy ilyen szépen kigurultuk ezt a mikszáthi történetet: riport is lesz, a harminc guriga is megmarad, némi PR dr. Tuloknak pedig belefér a négy oldalba. Mértéktelen altruizmusunktól vezérelve még Villon-kötetet is vittünk ajándékba a „látogatóra”, megtudván, a sűrű életű francia a néni kedvenc költője.

Gizi néni apró asszony, nagymama, sőt hétszeres dédmama. Nem a kötögetős, porcicát vadászó, pítét sütőgető nagyi, hanem az a fúrge, harcos fajta, aki az unokától a közértesig mindenkit eligazít. Most, hogy a kőszegi kapitányság foglya, nyomozóját, Faller alezredest nyeszteti már az ajtóban. Azzal húzta ki a gyufát a tisz, hogy beígérte Gizi néninek: „Én magát elítéltetem.” Neki aztán nem számít, hogy amúgy pesti nyomozók köszönnek kezit csókolomot az öreg hölgynek, s szajkózták százszor, ezerszer is, „nézze, Gizi, tudjuk, hogy maga volt, de lehetetlen bizonyítani, egyezziünk ki”. Ráadásul Faller a nő egy mohácsi „lopózásának” aktáját is magához kérte, s összevonta az ügyeket. „Csak hogy növelje a kárértéket s vele a büntetési tételt.”

Nem csoda hát, hogy dr. Tulok a fülünk hallatára javasolja Gizi néninek: „Mostantól azt se tessék aláírni, hogy nem teszek vallomást.” Aztán kéri a nyomozót, hagyjon magunkra bennünket a rendőrségi irodában, hiszen itt ügyvédi megbeszélés zajlik. „Persze, megyek... Összeállítom addig Gizi néni beismerő vallomását. Csak szignálnia kell.” „Hé, ne akarja, hogy ne kívánjak magának boldog karácsonyt!”

„Én arra esküdtem föl, hogy lebukatom a bűnözőket.” „Én meg arra, hogy amíg nincs korpusz deli, addig nincs beismerő vallomás. A hülyék a rácsron túl laknak.”

A rendőr ki, mi meg bele a nacionáléba. 1926. október 18-án született Gizi néni – 13 nappal Jászai Mari halála után, és 13 nappal Harry Houdini (Weisz Erik, ha valaki nem tudná) szabadulóművész halála előtt; micsoda teóriát rittyentene ebből egy számismisztikus csillagbúvár.

Miskolci a család: a mozdonyvezető apa és a háztartásbeli anya hat gyereke közül Gizella a negyedik. Félté a familia a törvényt, volt is meglepetés, amikor kiderült, hogy a kis Gizi – miután felépült az öt hat éves korában ágyának döntő agyhártyagyulladásból – „gyűjtögetni” kezdett. A kerítésléceket félretolva surrant át a szomszéd MÁV-ügyszhez, s emelte el a fák árnyékában olvasgató tisztviselő arany zsebóráját. A nagymuttertől gyűszűt lovasított, tanító nénijének teáskanalát fújta meg. A szaj-

Fotó: 168 ÓRA-ARCHÍV / NEHÉZ-POSONY KATA

rét – sok más tárggyal együtt – az otthoni kutyaól alá rejtette. Hétéves volt akkor.

Gizi néni halálosan biztos benne, hogy agyhártyagyulladásából maradt vissza a kleptomániája. Mert-hogy állítja: nem tolvaj, nem bűnöző, hanem beteg. Flepnije is van róla, orvosdoktoroktól, 2002-ből, Pécsről: „kleptománia véleményezhető”, „kényszeres jelleg megállapítható”, bár „a saját kontroll felelősség”, akaratszerpe teljes mértékben nem zárható ki”. Hoztam is ajándékot, meg nem is. Mátyás király kéne ide igazságot tenni.

A lebukást követő atyai verés után Gizike szanatóriumba került Szegedre, két hosszú évre – úgy tudni, agyhártyagyulladása utókezelése végett. „Ott is előtört magából a kleptománia?” „Nem. Csak paracicsomot loptam éjjelente a kertből.” Azt is csupán azért, mert Szent-Györgyi professzor – aki a néni elmondása szerint bejárt hozzájuk – oktatta őt arra, hogy a C-vitamin kihajtja az emberből a betegséget. A lelkes Gizike a paradicsom-hadseregnek a kórságok felett aratott fényes diadaláról szóló fogalmazást írt a profnak. „Hosszan beszélgettünk velem, és

megüzente a szüleimnek, hogy vigyázzanak rám, taníttassanak, mert lehet belőlem nagy tudós, de akár bűnöző is.”

Hiába volt Szent-Györgyi intése, Gizike, miután hazakerült, se tudta visszaszerzeni az atyai szeretetet. A polgári iskolát elvégezve Kassán ösztöndíjas, ott éri a világháború. „Mentünk sebesülteket kötni. Láttam az ifjabb Horthy koporsóját, a kórházunkba hozták be, miután lezuhant a repülőgép. A kormányzó úr meg annyira állt tőlem, mint most maga.”

A megrázkódtatások okozta sokk tehette, hogy „megint lopkodni kezdtem”. Szüleikhez utazott, akik hamar férjhez adták a szégyent hozó frusktát. Meséli Gizi néni, hogy szőlőben dolgozott akkoriban, s jártában-keltében „belátogatott” házakba. „Egy konyhában kosarat találtam, tele libamájjal, elhoztam. Aztán benéztem alá, és hát nem tele volt ékszerrel? Én úgy megijedtem.” Annyira, hogy a májat kiborította, a fukszt-smukkot meg elrejtette. Ahogy súlyosbodott az állapot, úgy gyűlt a szajré. „Félelmemben napokra elkóborogtam, kint aludtam a szabadban.” Férje bejelentette eltűnését a rendőrségen. „Amikor rám akadtak, csomó aranyat találtak nálam.” Így történt az első lebukás.

Vagy úgy, ahogy egy bűnügyi magazin által minap megszólaltatott soproni rendőr, Simonyi Antal meséli. Még '48 tavaszán ő kapcsolta le először az akkor huszonkét éves Gizit. A tiszta a riportban „igen csinos”, rókabundás hölgyre emlékezik. Rókabunda – nem éppen szőlőkötöző szerkő. A nyomozó szerint Gizi úgy tervezte, a Maszovlet bel-földi járatával repül majd Budapestre. Másnap „Sopronban bukkott le Repülő Gizi” főcímmel jelent meg egy lap – innen a név.

„Életemben nem ültem gépen – ezt már nekünk mondja Gizi néni. – Ugyanis rettegek a repüléstől. Mint a Szupercsapat című filmben az a nagy, erős néger. Nem ismeri? Mit néz maga a tévében? Letartóztatásomkor a táskámban megtalálták a férjem egyik korábbi reptéri beszállókértvényét. Arra utalva kérdezte tőlem a rendőrségen egy Magyar névű nyomozó: »Kislány, tudja, milyen magasan vagyunk? Megmondom. A hatodikon. Vagyis jobb, ha vallomást tesz, mielőtt kirepül az ablakon.« Szóval úgy lettem én Repülő Gizi, hogy seggbe akartak rúgni a hatodikon. Nekem higgyen, ne másnak.”

Azért mégiscsak akadt egy légi út a karrierben. „Németbe’ voltam lebukva, kelet-németbe’, hazatoloncoltak, vittek volna a reptérre. De én kiabáltam, föl nem ülök, csak ha legyógyszereznek. Mint a néger valamelyik részben. Úgy is történt. Akkoriban ünnepelték az NDK harmincadik évfordulóját, mondja nekem a tiszta, hogy nem szégyelli magát, idejön lopni ezen a jeles napon. Azt válaszoltam neki, hogy a fajtája ellopta az egész országunkat, még az utolsó kecskét is vitték, én meg kicsit lopkodok itt, s maguk vannak megsértve! Szentelen banda.”

Gizi néni vérbeli kleptoturista, Európa tén összes országában dolgozott. S ha dolgozott, olykor le is bukkott. Ő már csak tudja, nagyon nem mindegy, hol húszól az ember. Franciaország a kedvence. '56-ban járt ott először, volt oka a felszabadultságra, a forradalmi amnesztia 11 év börtönbüntetésétől szabadította meg Pesten. Párizsban hetekig nyomta az ipart, majd negyed év előzetes letartóztatás következett, semmit sem tudtak rávenni, paterolták vissza Magyarországra.

A (minimum) második gall dőlés közvetlenül a '90-es magyar rendszerváltás előtt, ismét Párizsban érte az asszonyt. „Három hónapra kaptam vízumot. Az első végén páncéllkazettát hoztam el egy házból, aztán mikor láttam, hogy jönnek a zsandárok, eldugtam a bokrok alá. Kérdezték bent az őrsön, minek jöttem az országba. Mondom, nyaralni. Akkor miért tetszik lopni? Tudják, mi ott Keleten, a kommunizmusban nagyon szegények vagyunk, a nyomorúságos fizetésből lehetetlenség megnézni a maguk csodálatos fővárosát. Na, néni, van még két hónapja, ne lopkodjon, nyaraljon. És elengedtek.”

„Gizi néni, mihez kezdett a maradék két hónapban?” „Ha apám nadrágszíja nem tartott vissza, majd egy francia nyomozó szava visszatart? Ilyen ez a betegség. Szörnyű.”

Humánumban tehát a párizsiaké a pálmája, a legszebb börtönnel viszont a németek büszkélkedhetnek. „Aachen, igen, az gyönyörű.” Ott egészen a takarításáig vitte Gizi néni. Először csak a sitten söprögethetett, aztán a parancsnok lakására hordozták. „Mi voltunk a puccskommandó. Csodálatos olimpiakék nadrágkosztűmöt kaptunk hozzá illő trikóval és porceláncipővel.”

Persze több volt az itthoni hakni, mint a külföldi. Gizi néni sosem tört; zsalugátereken, ablakon nyúlt be, riglit akasztott ki, nyitva feledezt ajtókon osont. Olykor a gazda sem zavarta. „Öregasszony fejtett borsót egy rózsadombi villa hátsó lépcsőjén. Mögé sétáltam, s amikor éppen koppantak a szemek a vájdlingban, besurrantam a házba.” Aztán, ahogy illik, a főbejáraton távozott. Máskor rendőrtiszt lakásába „tévedt”. Épp megpakolta a zsebeit, amikor hazaért a tulaj. „Mondtam, a gyereke iskolájából jöttem családlátogatásra – mikor ér végre haza az anyuka? Ő, az még legalább fél óra. Fél óra? Jó, addig benézek egy másik diákhoz. Ő meg szépen kikísért. Az aranyával együtt.”

Megesett, hogy a lakásban rekedt. „Hallom, nyílik az ajtó, ketten beszélgetnek, az ágy alá bújtam. Azok meg fölöttem szerelmeskedtek órákig. Képzelteri, mit élttem át.” „És?” „Mit és? Megvártam, míg elalszanak, kimásztam, és hazamentem.”

Félte a família a törvényt, volt is meglepetés, amikor kiderült, hogy a kis Gizi – miután felépült az öt hatéves korában ágyának döntő agyhártyagyulladásból – „gyűjtögetni” kezdett.

Hírdetés

A VÖRÖS ÜGYNÖK

TREVOR NUNN FILMJE

BEMUTATÓ: 2019. MÁJUS 2.

Tizenkét éven alulak számára nem ajánlott 12

„Melyik trükkjére a legbüszkébb, Gizi néni?” „Miért áruljak el én mindent magának? Mi marad akkor az RTL-nek?”

Papírokkal tér vissza az irodába Faller alezredes, az ügyvéd nyálazza először a szöveget. „Ez rendben, Gizi néni.” Tollat kér az asszony, aláír, a markában dekkol a Parker. Vár az ügyvéd, aztán visszakéri. „Jaj, Dávid, kérem, dugdossa előlem a fényes dolgokat, mert nem állok jól magamért.” „Nem: beteg maga, hanem sima

ja, se tudja elengedni az asszonyt. „Munkahelyi baleset” – kajánkodik az ales. „Kapott a pofájára a rusnya dög. Ettörtem a fején az esernyőmet” – emlékezik a harcra Gizi néni. Fél óra múlva érkeztek a háziak. Mit sem sejtve mentőt hívtak.

A kapitányságra is eljutott a kutyaharapás híre, az alezredes szagot kapott: miután belelapozott a bűnügyi nyilvántartóba, szállodai szobájában kereste fel a lábadozó asszonyt. Tudta már, ki ő. Megemelt egy asztalon heverő fonalgombolyagot, érezte, súlya van. „Én ezt most felvágom.” „Akkor ki kell fizesse a kárt.” Mégis vágott Faller: lopott ékszerek hullottak alá. „Aki mer, az nyer” – így ismer- te be a vereséget Gizi néni. Akit nem mellesleg felháborít, hogy azzal vádolják: a

„kutyásékhoz” is csórni ment. „Én?! Meg akartam venni azt a házat. Kedvelem a vidéket, itt született anyám, szállodája és vendéglője volt erre a családnak, ideköltöznék. Még takarékbetétkönyv is volt nálam, benne kétmillió-hétszázezer forinttal, hogy leelőlegezhessem.” „Kétmillió-hétszázezer? Az az előző napok termése” – veti közbe az ales. „Az anyja kinyit magának! Eladtunk egy pesti lakást, onnan a pénz.”

Legyint az alezredes. „Ha a kutya meg nem eszi ezt a nőt, sosem kapjuk el. Nézzen rá, akad rendőr, aki igazoltat egy ilyet?”

Fáj Faller keménysége Gizi néninek. „Varrtam, abból éltem mindig. Meg örökölttem rengeteget, még németből is kaptam jussokat. A lopott pénzből pedig soha egyetlen fillért el nem költöttem. Ha elkaptak, visszaadtam az ékszereket, magam vezettem nyomra a rendőroket.”

Legföljebb a feledékenység akadályozhatta néha Gizi nénit a javak visszaszolgáltatásában. „Egyszer ijedtemben valamelyik cipőmbé rejtettem ötvenezer forintot, aztán az egész kiment a fejből. A tizenhat éves lányunokám találta meg a köteget, s kérdezte, adnék-e belőle egy ezrest, mert menne szórakozni.” „És?” „Adtam.”

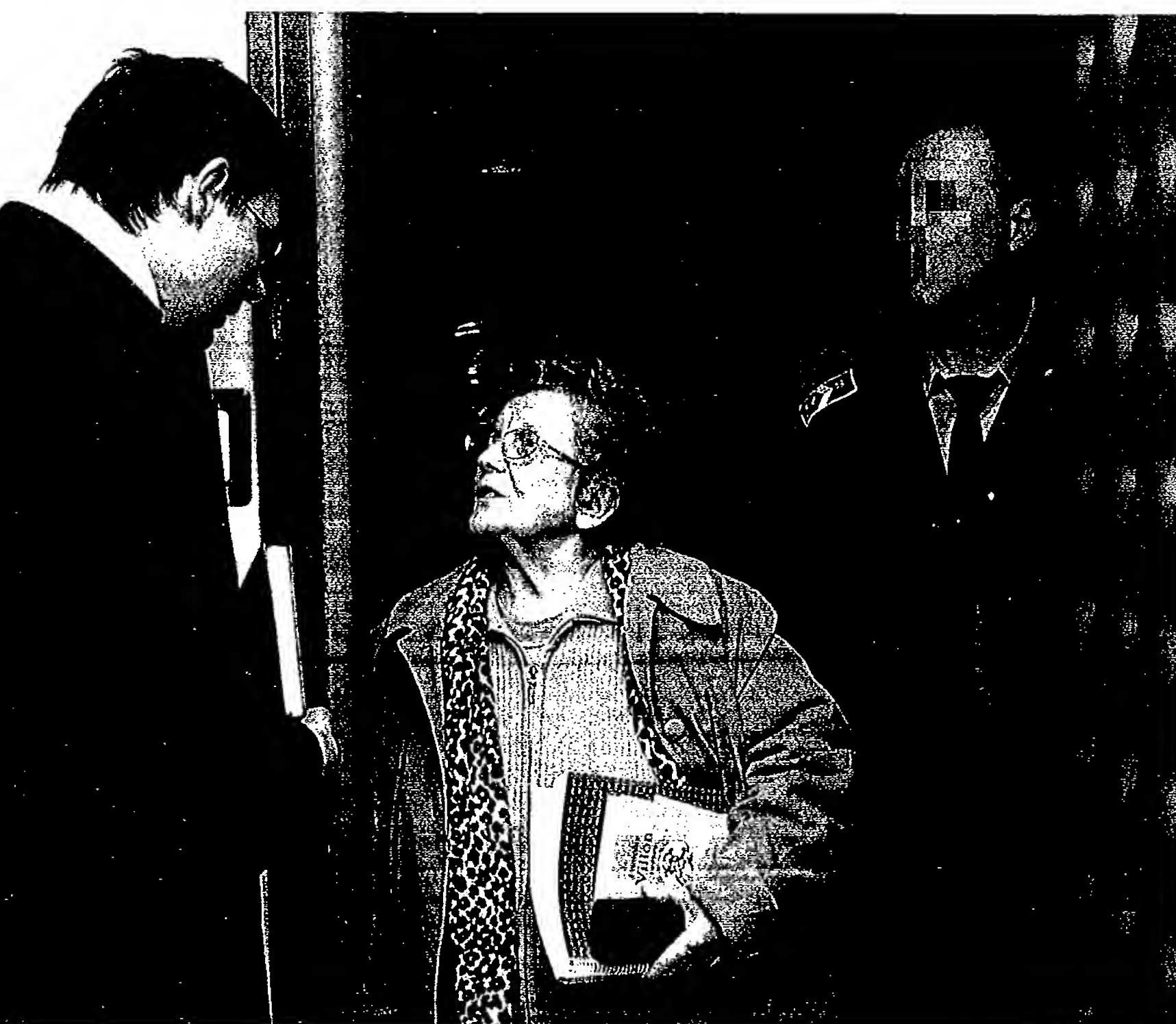
„Tehát mégiscsak tetszett költeni a lopott pénzből.” „Hm, igen. Akkor egyszer... De ma már nincs nálam semmi.” „Nem lehetséges, hogy akadnak még bankókkal töltött cipők, aranyat rejtő sufnik, amelyekről el tetszett felejtkezni?” „Lehetni lehet... Honnan tudnám én azt elmondani? Ha egyszer megfejtkeztem róluk.”

„Nem a vánkosság tartja a pénzt, az biztos. De majd én kiderítem” – pufog rutinból az alezredes.

Ha lop is Gizi néni, általában onnan emel, ahol marad is. „Szegény házba sose megyek. De így sincsenek jelentős ügyeim. Félmilliónál régen volt nagyobb fogásom. Van úgy, hogy csak egy karikagyűrűt viszek magammal.” „Nem fordult meg a fejében, hogy az az egy karikagyűrű valakinek tán az utolsó emléke az apjától, az anyjától?” „És aki gyereket öl, annak nem fordul meg a fejében, hogy a szülőknek az mennyire fáj? A bíróságon meg azt mondják rá a szakértők, hogy beteg. Az lehet beteg? Én meg nem?” Kristálylogika. Itt hagyjuk abba.

Kikíséri Gizi nénit a „személyzet”, mi kicsit még maradunk. Tegezős a hangulat; rendőr, ügyvéd, skribler együtt röhécsel az abszurdon. Utóbb, a jattoláskor zavartan szorongatja kezünket Tulok doktor, hogy „amiről beszélünk, azt hogyan tudjátok rendezni, mert engem le fog nyakazni Gizi néni, ha nem küldöm a pénztét”. Mi meg, fél citromosok – ahelyett hogy azt mondanánk, „nem ebben maradtunk, Dávid” –, perkálunk. „Tudsz visszaadni egy tízest két húszasból?” „Naná.”

Kopog a borsó a vándlingba. / Nagy József

tolvaj – osztja az ales. – A múltkor direkt aranyszélű poharat meg csillogó kiskanalat raktam ön elé, még el is fordultam, de arra nem indult be a kleptomániája.” „Mert nem jött rám az izgalmi érzés! Ide figyelj... pardon, ide figyeljen, maga sem kefélt mindig, ha van rá lehetőség, csak ha rájön a kedve, nem? Na ugye?”

Gizi néni bizony nem romantikus típus. „Nem esek én bele még a fegyőrökbe se. Repülő Gizi vagyok, nem Baka Sári. Egyszer voltam szerelmes, fiatalon, egy partizánba, lelőtték szegényt. Nagykabátban ölelt meg, éreztem a derekán a kézigránátokat. Menten elájultam. Azt hitte, a szerelmi izgalomtól, pedig csak rettegek a fegyvertől.”

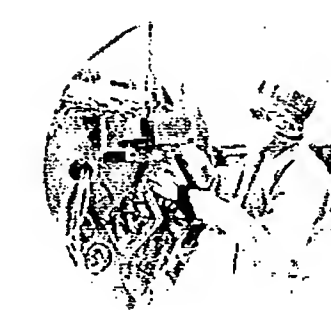
„Ötven lopásából jó, ha egyről kiderül, hogy ő a tettes” – veszi vissza a szót Faller. A legutóbbi hibapont itt, a Kőszeg-közei Csepregen csúszott be. Néhány besurranásos lopásról érkezett jelentés, a szemtanúk mindenütt egy ismeretlen idős hölgyet láttak. November 14-én egy családi házba sétált volna Gizi néni, amikor kutya támadta meg, s ráharapott a karjára. Begörccsölt az állat állkapcsa, ha akar-

Azért, hogy feltáruljon az egész világ

ZEISS szemüveglencsék és szolgáltatások

3
technikai **OSCAR** díjat nyert
a ZEISS kamera lencse technológia.

>70%-a
A MIKROCHİPEKNEK ZEISS
optikai levilágító rendszer felhasználásával
készül.

35
NOBEL DÍJAS használt munkája so-
rán ZEISS mikroszkópot, hogy többet lásson
világunkból.

1/100-ad része
AZ EMBERI HAJNAK –
Ennyire pontos a ZEISS mérés technológia,
amit például a motorsportban hasznosítanak
világszerte.

több, mint **170 év**
optikai innovációja és szakértelme
összpontosul **SZEMÜVEGLENCSEINKBEN**

www.zeiss.hu/vision

Csuka

De nem ám róka fogta. Vagy ki tudja. S bár a stoplik hiányoznak, a zokni focihoz illő. Kedélyes, barátságos testtartás, elereszkedés, a hazatérés meghiúsulása. Itt már nem kell szerepet játszani. Mindent le lehet vetni. Otthonos. Barátságos. Focipálya, büfével. Műanyag székek. Levezetőként zsíros deszka piros paprikával. Fröccs, Vagy zéró Coca. Már rövid haj. Tömör bajusz. Fehér póló. Megadjuk a módját. Meccs előtt vagy után. Kifűz vagy befűz. A csatár fűz be. A balbunkók nem trükköznek. Szigorú tekintet. Csatárúzó. Csatár nem lehet. Megintem, sárga lap. Nem dumál vissza! A balszélsőnek piros. Kiáll. A bíró sem lehet csatár. A védelemben húzódik. Igazságot oszt, és a kapura törőket. Kiül. De nem száll ki a meccsből. Visszatér. Mindig visszatér. Mint az eleven lelkiismeret. A jobbik arc. A kérlelhetetlen morál. A felsőbbrendűség. Leszállás. Kezezés. Szöglet. Arcszöglet. Partvonal. Arcvonal. A műanyag székből néz. Csuka le. Vagy föl. A kezdet. Vagy a vég. / T. Á.

A GÉPKOCSIK NEM ELADÓK

Uncle George

Az ellentétek embere. A komáromi várvédő egyenes ági névrokona, aki egy erzsébeti szatócsüzletben látta meg a napvilágot. Ünnepezt sztar és körözött bűnöző, életrevaló halálraítelt, szőrös-szívú kapitalista és ingyenkonyhaművész, trójai nőfaló és példás családapa – egyszóval igazi múlt századi Jócai-hős: Berend Iván és Kaulman Félix egy személyben. Feketegyémánt-kereskedő. Az a fajta ember, aki, alighogy a világot jelentő deszkákra lépett, máris eladta őket. Aki újra meg újra bedugja fejét az oroszlan szájába, s a fenevad, a közönség szörnyűlködésétől kísérve, le is harapja azt. A dermedt csöndben aztán kihúzza magát, és új fejet növeszt: taps, függöny. Talányos lény, igazán innen fejthető meg, a színészet irányából. Mert vérbeli színjátékos ő, aktor, csepűragó: mindig is az volt, világegyetében.

(Részlet Jolsvai András Klapka György-portréjából, 1995)

Szánkóőr

Nézem a képet, és azon tűnődöm, vajon rájönnek-e kapásból, mit is ábrázol, ha nem tudnám, hogy hol és mikor készült. De tudom, mert Merész Márton fotós kollégám munkáját kiállították a múlt év legsikeresebb sajtófotóit bemutató tárlaton, sőt a rendezvényhez kapcsolódó kiadványnak is felkerült a címlapjára. Szóval: Budapest, Kossuth tér, 2018. december 12., 21 óra 35 perc. Számít-e ez egyáltalán? Annyi kiderül belőle, hogy azon a tüntetésen készült, amelyen rég nem látott méretű tömeg tiltakozott az úgynevezett rab-szolgatörvény ellen. Forrtak az indulatok, a kirendelt rendőri erőkkel többször is kisebb-nagyobb csetepatéba keveredtek a tüntetők. Pár nappal jártunk karácsony előtt. A téren már állt a nemzet karácsonyfája, teljes pompában égtek rajta a fényfüzerek, beragyogva azt a hitet és reményt, hogy végre megmozdult valami a NER túlfelén, akár egymásra is

találhatnak a változásra váró polgárok és a parlamentben statisztaszerepre kárhoztatott ellenzéki politikusok. A karácsonyfát adományba szánt szánkók vették körül. A megvadult tömeg egy része szétrombolta a szánkókordont, néhány ródli fel is gyújtottak. A kép a szánkócsata lezárása után készült. A fotót nem a karácsonyfa, nem a szánkók és nem a remény fényei uralják, hanem a magányos rendőr. Ő a központi figura. Egyszerre félelmetes és nevetséges, erőt sugárzó és groteszk, szánalmat keltő és impozáns. Pont olyan, mint maga a tüntetés volt.
/ Cs. P.

Ötmilliós alkotmányos költség, előre

Voldemort Nagyúrtól a rejtélyes L.-ig vezethetnek egy uniós pénzcsapolási kísérlet fideszes szálai

Idén februárban három év szabadságvesztésre ítélte első fokon a Fővárosi Törvényszék Mengyi Roland volt fideszes országgyűlési képviselőt. Az egykori politikus, akiről a 168 Óra írt leleplező cikket, az ügyészség költségvetési csalással és befolyással üzérkedéssel vádolta meg. Mengyit a vallomások szerint Voldemort Nagyúrnak kellett szólítani, és alkotmányos költség címén ötmillió forintot kért előre, ötmilliót pedig a pályázati folyamat végén. A szokásos 50 százalékos visszaosztási ráta végül kilencven százalékra módosult: a nyertesek csak tíz százalékot tarthattak volna meg. A 168 Óra lehallgatási jegyzőkönyvek alapján mutatta be az uniós pénzcsapolási kísérlet történetét.

2015 eleje, Tiszaújváros, Mamma Rosa olasz étterem. Itt találkozik rendszeresen egy baráti társaság, s arról beszélnek, milyen jó lenne megcsípni egy jó kis uniós pályázatot. A 46 éves E. Zsolt – az ügy egyik gyanúsítottja – korábban már létrehozott egy országos szociális szövetkezeti hálózatot, amellyel 2014-ben a brüsszeli LIFE pályázaton igényelték működési támogatást, de nem

nyertek. A másik résztvevő az azóta szintén gyanúsított 47 éves B. Tibor. Ő az, aki együtt jár szaunázni az ugyanúgy tiszaújvárosi K. Péterrel. Utóbbi izadás közben nemegyszer hangoztatta: jó kapcsolata vannak uniós pályázatokban bennfentesnek számító, fontos emberekkel. E. Zsolt vallomása szerint K. Péter nemcsak jó barátja Mengyi Rolandnak, a térség fideszes országgyűlési képviselőjének és választókerületi elnöknek, de tudomása szerint a honatyja egyik gyerekének ő a keresztapja. K. Péter végül ígéretet tett a baráti párosnak, hogy tesz egy kört és tolmácsolja igényüket „oda-fenn” pályázati témában.

Így is lett, az ajánlás sikerrel járt, a két férfi 2015 tavaszán Pestre utazott egy találkozóra a Parlament melletti egyik kávézóba. Ide Mengyi Roland egy másik öltönyös férfival érkezett, akinek a nevére egyikük sem emlékezett a kihallgatásokkor, a fényképes azonosítást pedig nem látta indokoltnak a nyomozó hatóság. E. Zsolt és B. Tibor a találkozón elmondta: van egy kétszáz szociális szervezetből álló hálózatuk, és ennek működtetésére szeretnének pályázni.

„Azt tudom mondani, hogy erre felcsillant Roland szeme, láthatóan elkezdett érdeklődést mutatni a dolog iránt” – vallotta utóbb E. Zsolt. Miközben a szervezetekről számoltak be, Mengyi és az ismeretlen öltönyös több alkalommal is jól kivehetően arról diskuráltak egymás között, hogy ezt meg kell beszélni „L-lel”. Mengyi végül kijelentette: elég sok uniós pénz maradt itt, és ha nem utalják ki, akkor vissza kell küldeni Brüsszelbe. Azt mondta, futnak egy kört – áll a vallomásokban –, majd arra kérte a két

férfit, hogy K. Péter legyen az összekötő, vagyis neki kell odaadniuk a pályázók adatait.

A szervezetekéről készült táblázatot egy kecskeméti könyvelő, a szintén gyanúsított F. Márta állította össze. Kis idő múlva pedig K. Péter jelezte, úgy néz ki, lesz pénz, újra találkozniuk kellene a Parlament melletti kávézóban.

Erre az összejövetelre Mengyi Roland már hozott egy pályázatíró is, az ügyben szintén gyanúsított B. Szilviát, a Public Sector Consulting Kft. szakemberét. Mengyi a vallomások szerint azt mondta, volt benn a „nagy embernél”, aki úgy megörült, hogy majdnem leesett a székről, mert ezek a szervezetek sok embert tudnának foglalkoztatni pályázati pénzből. Mengyi hozzátette: csaknem kétmilliárd forint TÁMOP-os pénz ragadt bent, ennek egy része a ki nem fizethetett Borsod megyei roma szervezetes pénzből maradt. A modellt is vázolta: a megítélt támogatási összeg 50 százalékát vissza kell fizetni nekik.

A feles visszakövetelés hallatán E. Zsolt és B. Tibor a fejüket fogták, mondván, ez túlzott igény, nem tudják végigvinni a szervezeti hálózaton. Ám a pályázatíró B. Szilvia megnyugtatta őket, mondván, ezek csupán költségek, amelyet a szervezeteknek le kell számlázniuk oktatás, e-learning, konferencia- és workshopszervezés címén, a támogatás másik fele pedig megmaradna náluk bérre, járulékokra.

A csapat ezután rendszeresen találkozott a Public Sector Consulting Kft.

fővárosi irodájában, ahol B. Szilvia készítgette a forgatókönyvet, vagyis annak a pályázatnak a konstrukcióját, amelyet a minisztérium fog kiírni. Mivel a ciklusra adott uniós pénzek felhasználási határideje 2015. december 31. volt, gyorsan és hatékonyan kellett kidolgozniuk a részleteket. A kétszáz szervezetből álló rendszer ezért száz tagra csökkent, végül húsz szervezetre. A pénzt – első körben öt-hétszázmillió forintot – pedig nem foglalkoztatásra, hanem hálózathozzájárulásra adták volna. Ám emiatt a visszaosztás aránya radikálisan megváltozott: az ötven helyett csupán tíz százalék maradt volna a szervezeteknek, és kilencven százalékot kellett volna különböző jogcímenek visszautalni.

A szervezeteket gründoló főszereplők ezen megint felháborodtak. E. Zsolt vallomása szerint Mengyi és B. Szilvia ekkor többször is azzal nyugtatta őket, hogy „ha ezt a projektet sikeresen vé-

gigcsináljuk, hosszabb távon együtt kívánnak velünk működni. Konkrétan arról volt szó, hogy a 2020-as pályázatokból egy körülbelül kétmilliárd forint összegű támogatás volt nekünk beígérve, amit valóban foglalkoztatásra adtak volna. Ebből biztosan nem kérték volna vissza ennyit.”

Aztán jött az újabb csapás.

„Örülök, hogy valaki adott egy fülest, mert ha a pályázatba belementünk volna, akkor bilincsbbe vittek volna el.” Ez a pályázati pénz kiutalása nélkül is megtörtént.

2015. július elején egy este K. Péter felhívta B. Tibort, hogy beszélniük kellene, s épp szülei tiszaujvárosi házában pingpongozik Mengyi Rolanddal. B. Tibor, helybéli lévén, odament. Vallomásában még arra is emlékezett, hogy a garázson át ment be, egy alagsori helyiségen keresztül, és a házban lévő barmutnál ült Mengyi. A fideszes képviselő azt mondta, vannak információi a szervezeti pályázattal kapcsolatban, de „itt és most el kellene dönten, hogy megbízunk-e egymásban annyira, hogy most már a pénzről is kell beszélnünk (...) ez egy egyirányú utca,

és innen visszafordulni nem lehet, és ahhoz, hogy tudjunk együtt dolgozni, ahhoz az ő részükről is bizalom szükséges, ennek az az alapfeltétele, ha átadunk ötmillió forintot még a pályázat kiírása előtt úgymond alkotmányos költség jogcímen”. B. Tibor azt felelte, nincs felhatalmazása ebben dönten, meg kell beszélnie a többiekkel. Mengyi néhány nap

Részletek a lehallgatási jegyzőkönyvekből

A két férfi gyanúsított, E. Zsolt és B. Tibor beszélgetései:

2015. VII. 23.

- Péter telefonált!
- Na?
- És azt mondta, telefonált neki a Roland, és hogy minden rendben, ott, ahol kellett, átment. Innentől sínen vagyunk!
- Mint József Attila?
- Így van.
- De ő kurva szarul járt a végén!

2015. VIII. 6.

- Kíváncsi vagyok erre az izére.
- Mire?
- Hogy este mit fog mondani Roland.
- Ja, szerintem még mindig semmit, hogy rendben van, csinálják.
- Hát akkor nem mondaná, hogy beszéljünk, nem mondaná el szerintem. Úgyhogy valamit akar.
- Pénzt. Az ilyen típusú ember azért szokta felhívni a másikat.
- Ja, hát azt már megkapták, úgyhogy többet meg majd csak izé...
- Ha lesz üzlet.
- Hát igen, ha lesz üzlet. Hát nagyon remélem, baszki! Halló!
- Itt vagyok, hallom.
- Mondom, nagyon remélem, hogy lesz!
- Ühüm, miért ne lenne?
- Hát, hogy tényleg fogja tartani. Hát azért hallottunk már róla ilyet...

- Kell nekik is a pénz, Zsolti.

- Micsoda?
- Kell nekik is a pénz!
- Hát igen, ez az egy, ez az egy, ami én bennem is bennem van, hogy hátha.
- Hát itt ebből, ebből gondolkodik mindenki.

2015. VIII. 14.

- Én félek attól, hogy beültetnek bennünket, én nem akarok börtönbe menni. És akkor a Roland fogja mosni a kezét, mert egy kurva szót nem fog izélni... szólni. Nem fog odajönni: Maximum hogy ha mi is feldobjuk őket. Fel fogod dobni? Nem! De én se akarom elvinni a balhét. Tehát ezért jól át kell ezt rágni, Tibi. Ez egy olyan rendszer, amit ők felállítottak, kitálatk és működik, mert nem mi leszünk az elsők, akiken ezt megcsinálják. Sokadik! Nagy valószínűséggel olyan beragadt pénzről van szó, amire most nekik is rá lehet tenni a kezüket. És rá is akarják és rá is fogják tenni a kezüket. Ha nem velünk, akkor mással. (...) Tibi, tök mindegy, mit mondasz a bíróság előtt. Ne ez legyen, de le fogja szarni a bírő. Amikor mindenkinél az a név fog feljönni, hogy E. Zsolt meg B. Tibor, akkor a bírő elgondolkozik azon, hogy hoppá, ki ennek a felelőse. Hopp, megvan az első kettő számú: elsőrendű, másodrendű. Lehet, hogy lesz 15. rendű, de az, hogy az csak kap hat hónapot, mi meg kapunk négy év letöltendő, az téged nem fog boldogítani, Tibi!

2015. VIII. 21.

- Beszéltem a Petivel.
- Igen?
- És ő tegnap beszélt a Rolanddal.
- Igen?
- Azt mondta Roland, hogy tíz százalék, és a tíz százalék megy háromfelé. Egy része a Szilviéké, egy része az övé, egy része a mienk. És ezt lehet osztani, mert ennyi van benne. Én erre mondtam, hogy hát ez így alapvetően nem jó semmiképpen. Úgy kezdődik először is, hogy tízmillió. Azt visszaadják nekünk, mert annyiba került nekünk ez a mutatvány, ugye? Mert ötöt odaadtunk, ötöt meg még oda kell.

2015. X. 15.

- A Szilvi sok érdekes dolgot mondott. Nagyon készülnek rájuk odafele, és sokkal nagyobb emberek, mint Volde-mort. Azok, akik benne akarnak lenni a kft.-kben. Nem csak egy alapítvány lesz benne, mert kurva nagy fantáziát látnak benne.
- Sok pénz, ami körülveszi ezt az egészet. Nagyból lehet sokat méríteni.
- Adják ide, ami nekünk jár, a többi pedig szarom le.
- Mondtam a Petinek, hogy szép dolog a barátság, de itt pénzről van szó.

2015. X. 20.

- Már megint voltak változások, most már ott tartanak, hogy öt százalék fog megmaradni, ami azt jelenti, hogy ötvenet aláír egy szervezetet, és két és fél milliót kapnak belőle.
- Akkor megmondom a főnökünknek, hogy szóljon, vagy a matekon változtasson.

- Egyszerűen már ott járunk, hogy nekünk sem jut, a szervezeteknek sem, senkinek nem jut, csak fölfelé toljuk, és most már ez tényleg kínos.

2015. XII. 10.

- Na, hát kuka!
- Na, remek, ezt tudtuk.
- Kuka, úgyhogy majd elmondom szóban a többi, hát kurva nagy kavarási volt.
- Mert?
- Énszerintem 90 százalék, hogy ott benn a minisztériumban középvezetői szinten nyúlt bele valaki, aki valakinek a spanja, de most már olyan szinten, hogy már most a NAV is volt kint, tehát a NAV is elkezdett érdeklődni az egész után. Úgyhogy most még, hogy ha lehetne, akkor se kéne csinálni, mert nem hiányzik senkinek.
- Jól van, oszt a matekunkat visszakapjuk?

B. Szilvia pályázatíró az alábbiak szerint kezdi a beszélgetést E. Zsolttal:

2015. XII. 10.

- Itt alá- és fölérendeltség van ezeknél a projekteknél. Énszerintem akivel mi tartjuk a kapcsolatot, az a legmagasabb szint. Bármekkora befolyású. Tegnap a Csepregy Nándinál voltam zsúron, Viktort Lázár helyettesíti, Lázárt meg a Nándi.
- De akkor mondom egy olyat, hogy aki fölötte van. Az!
- Jó, jó! Na, például akkor majdnem ugyanaz.
- Konkrétan ő telefonált, hogy mikor melyik céggel kéne akkor, viszont öt évig csak és kizárólag, akkor csak ezen és csak velük.

gondolkodási időt adott, és összekötőként újra csak K. Pétert jelölte meg.

B. Tibor másnap felhívta E. Zsoltot, és a lehallgatott beszélgetés szerint hosszan dilemmáztak a Mengyi-féle alkotmányos költségen. A két férfi rizikósnak vélte az ajánlatot, mondván, semmi garancia nincs arra, hogy ha összeszedik is a pénzt, meglesz a sikeres pályázat. E. Zsoltban az is felvetődött, hogy mindez K. Péter magánakciója, ezért ragaszkodott a személyes találkozóhoz, hogy ő is hallja Mengyi szájából az előre kife-

tendő ötmillió alkotmányos költséget. A helyszín újra a Mamma Rosa, a tiszaujvárosi olasz étterem. A négy férfi egy sarki asztalnál ült a teraszon. A vallomások szerint Mengyi nem sokat kertelt, kijelentette: „Most őt, ha lezárják, még őt, vagy így, vagy sehogy!”

B. Tibornak nem volt ennyi készpénze, az ötmillió forintot E. Zsolt, valamint F. Mártának, a kecskeméti könyvelőnőnek az édesanyja előlegezte meg. A pénzt Tiszaujvárosban adták át. B. Tibor biztosítékként készített egy színlelt menedzseri megállapodást, amelyen keresztül a Kreatív Job Szövetkezet kifizette a pénzt K. Péternek, mondván, ha a pályázatuk sikerrel jár, akkor megtarthatja az ötmillió forintot, ha nem, akkor van jogalap viz-

2015. nyár végétől folyamatosan zajlanak az egyeztetések a részletekről a pályázatíró B. Szilvia és a többi gyanúsított között, a 90-10 százalékos elosztási arány azonban nem akart megváltozni, sőt B. Szilvia ahhoz is ragaszkodott, hogy a különböző költségekre beszámoló cégeket is csak ő nevezheti meg.

A tárgyalások végére a megtartható 10 százalékos támogatási szelet is tovább csökkent. A rögzített beszélgetések szerint egyharmada Mengyié, egyharmada B. Szilviáé, egyharmadán pedig a két gyanúsított férfi osztozott volna.

2015 késő őszét írunk, a viszony egyre feszültebb lett a felek között. Ekkor már tart a nyomozás. Úgy tudjuk, egyszerű, nem is nagy összegű adócsalás miatt indult, s csak fokozatosan kerekedett ki a történet a hatóság számára. A főszereplők megfigyelése miatt a NAV tájékoztatta Balog Zoltánt, az Emberi Erőforrások Minisztériumának vezetőjét, ezért a szóban forgó pályázat végső kiírását végül úgy módosították, hogy az ne feleljen meg az ügyben szereplő szövetkezeteknek. A támogatási kérelmeket elutasították, később a fellebbezéseket is.

A kudarc kivágta a biztosítékot a főszereplők-nél. A tiszaujvárosi csapat elsősorban B. Szilviát, a Public Sector Consulting Kft. pályázatíróját tartotta felelősnek, aki a felvetéseikre egy 2015 végi lehallgatott telefonbeszélgetésben annyit mondott: „elengedték az ember kezét (...) állítólag a NAV is megkereste az embert”. F. Márta, a könyvelő pedig azt mondta E. Zsoltnak a telefonban: „Örülök, hogy valaki adott egy fülest, mert ha a pályázatba belementünk volna, akkor bilincsben vittek volna el.” Ez a pályázati pénz kiutalása nélkül is megtörtént.

A főszereplők ettől kezdve már csak a nehezen összekapart ötmillió forintnyi „alkotmányos költséget” szerették volna visszaszerezni K. Pétertől. A férfi végül hosszas huzavona után visszavitte a pénzt. Ekkor tartóztatták le őket a NAV nyomozói, az ötmilliót pedig lefoglalták.

Az ügyben eddig öt embert gyanúsítanak különösen nagy vagyoni hátrányt okozó, bünszö-

TÖRÖLVE

Korlátozott terjesztésű! / 2

1. sz. pld.

ö...beszerzés, lesz oktatás....ö...meg lesz management költség értelemszerűen. Úgy hogy ezzel kell kalkulálni.
 Borona: Ühm. Mennyi lesz a management?
 T: Nem tud semmit pontosan, azt mondta, hogy most tudja meg 21-én, mikor aláír.
 Borona: Azt hogy...azt hogy mi kell, izé... „Alkotmányos költség”, ilyesmi, semmit nem?
 T: De! „Alkotmányos költség” is lesz, az más kategória! Itt most úgy indul, hogy aláírásnál le kell tenni 5 gurigát, úgy hogy meg fog adni számlaszámot, hogy hova kell az 5 misit utalni! 21-ig!
 Borona: Hogy micsoda? Még egyszer!
 T: 5-öt le kell neki tennie. Ez azt jelenti, hogy...ö...5-öt szét kell utalnunk majd 21-ig még olyan számlákra amit megadnak. Utána...
 Borona: 5 milliót?
 T: Igen! Utána 15-vel...szeptember 15-tel mikor kiutalják, akkor meg még 5-öt. Ez a...amit...amit ki kell fizetni az aláírásokért. Utána az ő része azt meg majd megbeszéljük akkor amikor alá van írva. Nem (érthetetlen szó) költség, azt mondta!
 Borona: Na jó! És...az oké! Csak ugye itt jön a kérdésbe, amit föltettél! Hogy...Hogy ha mi most csak így...semmire odaadunk 5 milliót...Hogy mi a biztosíték az, hogy ez...
 T: Semmi!
 Borona: Az szép!

vetségben elkövetett költségvetési csalás bűntettének kísérlete, valamint hivatali vesztegetés büntette miatt. F. Márta, E. Zsolt és B. Tibor beismerő vallomást tett, ők szabadlábon védekeznek, K. Péter, valamint B. Szilvia előzetes letartóztatásban vannak, tagadják, hogy bűncselekményt követtek volna el. A nyomozást a NAV július 11-én átadta a Központi Nyomozó Főigazgatásnak, mert az adóhatóság szerint mentelmi joggal rendelkező személyt is érint.

Nagy Andrea ügyészégi szóvivő kérdésünkre elmondta: a gyanúsítottak között nincs mentelmi joggal rendelkező személy, nem kezdeményeztek mentelmi jog-felfüggesztési eljárást az ügyben. Arra vonatkozóan, hogy tervezik-e, kijelentette: ezzel kapcsolatban nem nyilatkoznak.

Felvetődik a kérdés, hogy ennyi ideje tartó lehallgatás, megfigyelés után miért nem ütöttek rajta K. Péteren a NAV-nyomozók, amikor az ötmillió forint átvétele után követték, és a jelentések szerint egy csomagot adott át Mengyi Rolandnak. Miért nem kaptak zöld jelzést a fiktív szövetkezeti pályázatok? Hiszen így a különböző költségekre beszámoló cégeken keresztül

lehallgatják őket, ennek ellenére államtitoksértés miatt nem indult eljárás az ügyben. A gyanúsítottak vallomásaiban olyan kitételek is szerepelnek, miszerint: nekünk jó, hogy Tállai András lett a NAV vezetője, mert jó viszonyban van Mengyi Rolanddal.

Az ügy első kormányzati buköembere Köpeczi-Bócz Tamás államtitkár. Ő koordinálta a TÁMOP-os pályázatokat, valamint a bennragadt uniós pénzeket. A hozzá tartozó irodákban tartottak néhány hete házkutatást és vettek el iratokat a NAV nyomozói. Ráadásul Hadházy Ákos, az LMP társelnöke is feljelentést ígért egy Szervezeti hatékonyság fejlesztése az egészségügyi ellátórendszeren belül elnevezésű, szintén TÁMOP-os pályázat elszámolásaival és teljesítéseivel kapcsolatban. Hadházy elmondta: a nyilvánosság tájékoztatására szánt 23,5 millió forintos keretet egy kecskeméti médiavállalkozás kapta meg, amely Zombor Gábor polgármestersége idején jó viszonyt ápolt a politikussal.

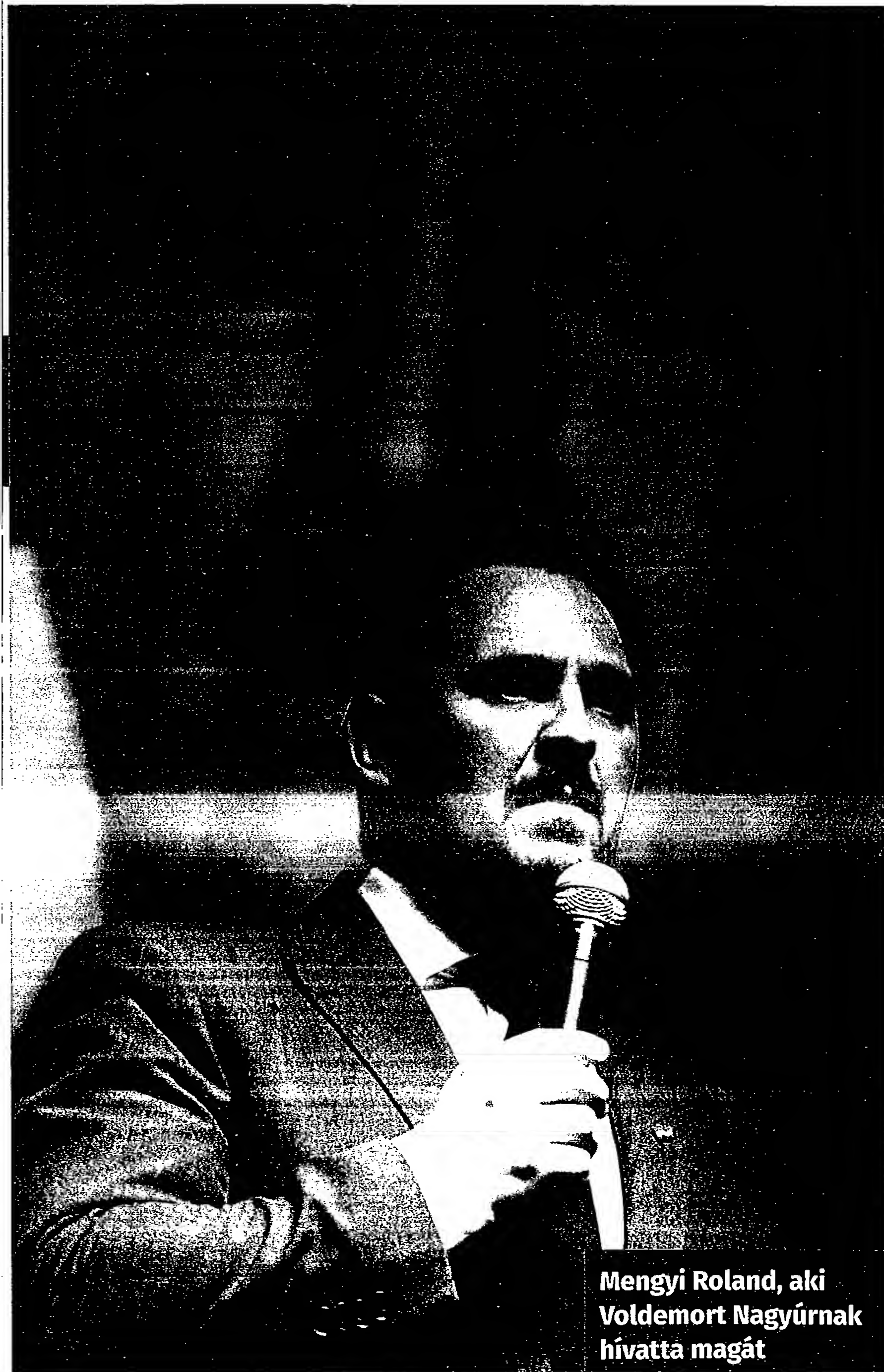
Kerestük Mengyi Rolandot is, de telefonhívásainkra nem reagált. / *Rajnai Attila*

TÖRÖLVE

Korlátozott terjesztésű! / 2

1. sz. pld.

„B”: Az, hogy ahhoz, hogy 21-én alá legyen írva ez a dolog, ahhoz nekünk jövő héten 5-öt le kell tenni kézbe! A többi aláíróknak! Itt vagy?
 „K”: Há le is fagytam!
 „B”: Mit?
 „K”: Le is fagytam!
 „B”: Ne fagyjál le, mert nem ez a gond! Mer ez itt meg lett beszélve, hát én elmondtam, hogy jó van bízalom, „B” ekkor odaszól valakinek „Attila gyere be hozd be az elszámolást! O van bízalom, nincs is ezzel gond, de azt mondom tudjátok, hogy ez ha itt bármi nem sül itt nincs kifogás, mert mondom ez a két gyerekem pénze, úgyhogy mondom nekik vissza fogom mondani. Itt vagy?
 „K”: Jaj, itt, de ez...
 „B”: De várjál ez az izé, ez az 5, és egy másik 5-ös amikor megjött a zsé.
 „K”: Igen!

Mengyi Roland, aki Voldemort Nagyról hívtatta magát

A Moszkva téren kezdődött

Valójában felidézni sem tudnám, miért éppen 168 Órát vásároltunk édesanyámmal 1989 májusában a Moszkva téren, az akkor kiviruló magyar lappiac kínálatából, de tény, ez volt az a hetilap, aminek már az első száma megvolt. Talán ma is megvan a több lakásban szétszórva hagyott újsággyűjteményben. Mivel körülbelül nyolcéves korom óta újságolvasó vagyok – ehhez képest elég későn jutott eszembe újságnál dolgozni –, a rendszerváltó év sajtórobbanásából, amikor is ugyebár éppen megszűnt a központi irányítás, nem lehetett kimaradni.

Évekkel később, a csütörtöki és a rendkívül illetlenül péntekre időzített egyetemi előadások alatt az általam vásárolt hetilapok körbejártak a terem hátsó padjaiban. Akkoriban már sokkal több mindent olvastam, és ezek szerint olvastattam másokkal is, de 168 Óra mindig volt a csomagban. Majd minekutána a hazai politikai életből választottam szakdolgozati témát – az én szakdolgozatom megvan –, a 168 Óra politikusinterjúi fontos szerepet játszottak a forráskutatásban. Ekkor újra kellett szortírozni a felhalmozott lapszámokat a kutatás logikája szerint. Ezek a stóckok sokáig tornyosultak a szobám sarkaiban.

Úgynevezett felnőttkoromból felmerül az emlék, amikor egy sok-sok-sok elemzős 168 órás interjúra nem értem oda, pedig mindig pontos vagyok. Pontos lettem volna akkor is, ha helyesen írom fel a dátumot. Ez az interjú tehát egy hiány volt. Viszont emlékszem arra is, amikor Buják kolléga faggatott, s mivel nem is gondoltam arra, hogy ez egy igazi úgynevezett nagyinterjú, ezért – megint csak én, aki adok magamra – egy rekkenő délutánon bordó csíkos pólóban érkeztem a szerkesztőségbe. Ez a bordó pólós kép évekig kísértett az interneten, és nagyon megkérem a képszerkesztőt, ezt olvasván eszébe se jusson megkeresni illusztrációként. Jóval később Karácsony Ági mondta a sokadik interjúnk előtt, felfigyelve számonkérő tekintetemre, hogy fotóst nem hozott, mert már tele van velem az archívum.

Mit mondjak, azóta pláne. Kevés dologra vagyok ennél büszkébb. S mivel ma már egy tenyérnyi sajtószabadság is ritka nagy érték, egy ilyen szakmai műhelyhez sokkal elszántabban ragaszkodunk, mint bárki hinné. / **Lakner Zoltán**

Motor-Butting79

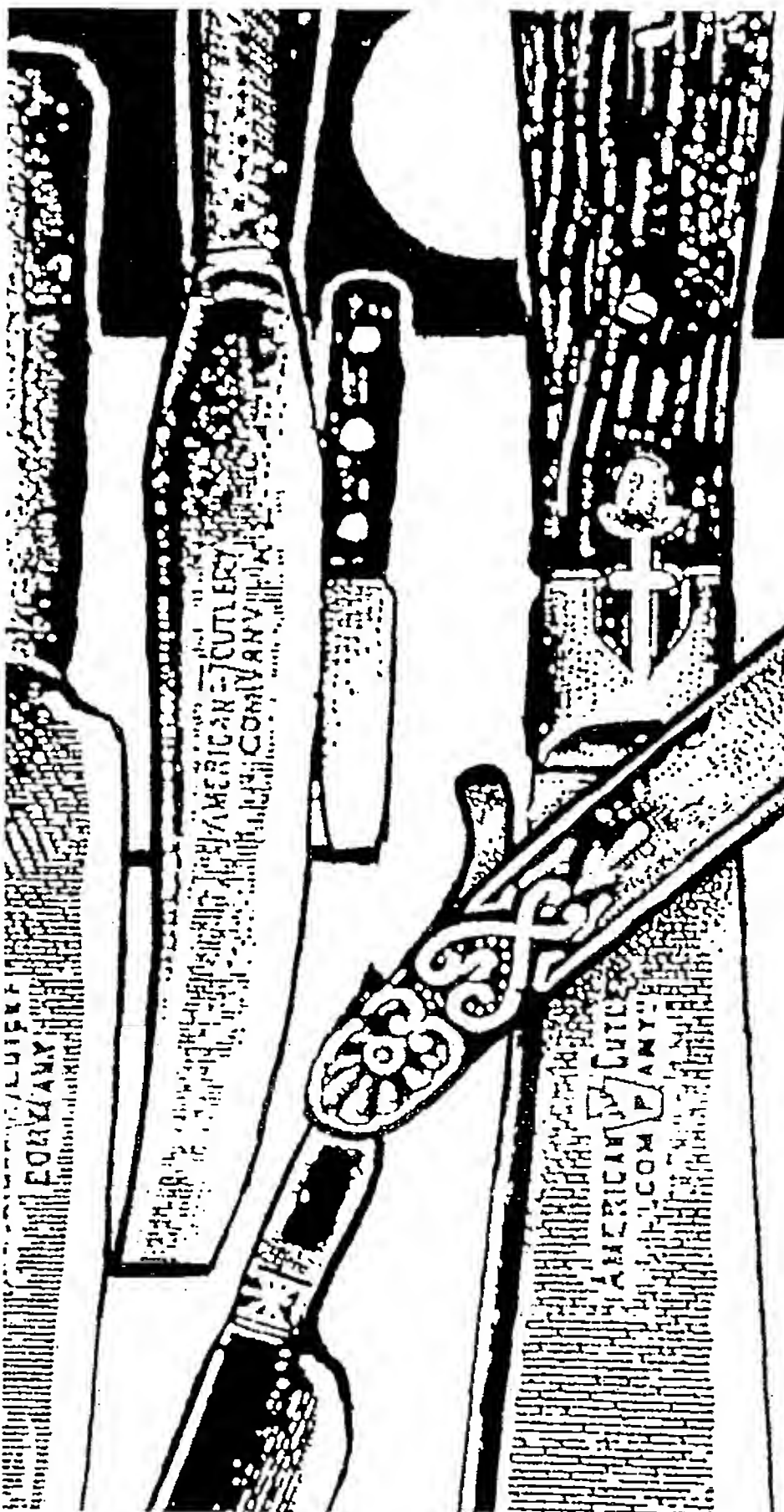
Önök valószínűleg azt hiszik, hogy először kábé hat évvel ezelőtt jelent meg írásom a 168 Órában. Az sem most volt, de mesélek valamit: én először igazából majdnem két évtizeddel ezelőtt írtam ebbe a lapba. Kis szépséghiba, hogy nem a saját nevemen, hanem valami alkalmi álneves nickkel, és azt a szöveget nem is a nyomtatott hetilapba szántam. Egyszerű bejegyzés volt csak a 168 Óra akkor nyiladozó fórumában – a később érkezőknek, ti-

zen- és huszonéveseknek mondom, hogy a fórum jelentette akkoriban a Facebookot, blogot, Tumblrt meg minden ilyet egyben. Szóval írtam valami hozzászólást, és a 168 Órának meg pont akkortájt volt egy ilyen forradalmi ötlete, hogy kinyomtatja az internetet, azaz egy dupla oldalon (!) leközli a heti fórumvita szerkesztett változatát. Én meg békésen megvettem Pécs-Kertvárosban, a Diána téri piac melletti újságosnál a szokásos csütörtöki hetilapadagomat, vékonypénzű egyetemistaként ez májkrémes napot is jelentett egyben, hazamentem megkenni a kenyereket, végigpörgetni a lapokat, és egyszer csak, basszus, ott voltak a mondataim kinyomtatva! Valami hülye netes álnévvel, MotorButting79, vagy nem tudom már, és amit én gondolok, érted, benne a lapban! És azon a héten szerte azt országban mindenki azt olvasta (gondoltam én), ami a véleményem! Papíron!

És rohadtul nem tudtam ezt senkinek elmondani! Mert ugye, egy random álnevről hogy bizonyítom, hogy az enyém?! Ki fogja elhinni, hogy nem csak kiböktem egy random

posztot az újságban, hanem tényleg én vagyok az ott? Ültem az ablakban, lent a betonos pingpongasztalnál, a panel tövében épp kurjantva bontotta a csavaros kiflit valakinek az élettársa, én meg szeltem a paprikát a májkrémes kenyérre, és közben arra gondoltam, hogy na nem, Zoli, ezt legközelebb nem szűrhatod el. Ilyen elképesztően fontos megjelenést, mint ez az álneves netes kommentekből kompilált cikk, ezt így elpuskázni! Mostantól ezt rendszeren kell csinálni. Vedd komolyabban.

Aztán nézzék meg, mi lett belőle. / **Ceglédi Zoltán**

Menedék

Harmincéves a 168 Óra, és én már legalább hét éve vagyok állandó publicistája. Kezdetben notesz, majd vezércikk, újabban pedig Mentés Másként címszó alatt jelennek meg háromhetente írásaim. A felkérés hét évvel ezelőtt megtisztelő volt, és külön örömet jelentett számomra, hogy két rokon-szenves, fiatal elemzővel, Ceglédi Zoltánnal és Lakner Zoltánnal váltogatjuk egymást a publicisztika rovatban. Mert az ember gyakran úgy érzi, hogy ebben az ezerfelé szakított országban – akarata ellenére – egyre több gettóba szorul bele. Az ellenzéki, az értelmiségi, a baloldali, a liberális gettó mellett mesterséges szakadék választja el a különböző generációk tagjait is. A fiatalok bennünket, idősebbeket tesznek felelőssé a sokat ócsárolt rendszerváltásért, a mi generációnk pedig a fiatalabbakat okolja azért, mert nem érdeklődnek a közügyek iránt, mert teljesen individualizálódott életet élnek. Minket a mai fiatalok a Kádár-rendszerben megrontott nemzedéknek gondolnak, a mi generációnk pedig Orbánék hajdani szekértolóját látja a fiatalokban. Nem mi emeljük a falakat, hanem a hatalom építi körénk, tudatosan. Hogy ne értsünk szót egymással, hogy mindenki úgy érezze, egyedül van, és az őt körülvevő világ tele van ellenséggel.

Hét év nagy idő. Nem titkolom, az elmúlt időkből többször megfordult a fejemben, hogy abba kéne hagyni. Mert nincs semmi értelme, mert egymásnak írunk, mert csak azokat szólítjuk meg, akik úgyis tudják, mert az írások éppen azt a feladatot nem látják el, amiért megszületnek: hogy azoknak is elmondhassuk, mit gondolunk a világról, akik másképpen látják a dolgokat.

És ilyenkor mindig történik valami.

Egy hosszú, hálával és szeretettel teli levél attól a háromgyerekes anyától, akinek a férje örjítő tehetetlenségében, végső elkeseredésében megölt egy önkormányzati alkalmazottat, mert a hatóság nem segített, hogy találjanak egy zugot, ahol a kilakoltatás után meghúzhatják magukat súlyosan sérült, mozgásképtelen, mesterséges táplálásra szoruló kislányukkal. Mert a kilakoltatás számukra nemcsak otthonuk, hanem gyermekük elvesztését is jelentette volna. És akiről azt írtam, hogy a gyilkos maga is áldozat; egy nyereszkes, felelőtlen, romlott rendszer – a devizahitelezés –

áldozata. Vagy eszembe jut az immár a nagyközönség által elfelejtett hétköznapi hős, Sándor Mária, aki ki mert állni és a televízió nyilvánossága előtt elmondani, hogy milyen nyomorúságos, szívszorító körülmények között élnek és dolgoznak manapság a nővérek. Akkoriban még nem volt országosan ismert aktivista, és talán én voltam az első, aki írtam róla. Aztán ezt az írást el is felejtettem, majd amikor egyszer összetalálkoztunk, a nyakamba borult, és azt hajtogatta, hogy mennyi erőt adtam neki a további küzdelméhez.

És eszembe jut a vidéki játéktevező, akit roma származása miatt rendszeresen megaláztak, megpróbáltak ellehetetleníteni a pályán, olyannyira, hogy a végén feladta. Aztán megjelent az írásom, és küldött egy üzenetet, hogy mégsem hagyja abba.

Vagy a tegnapi húsvéti üdvözlés, amelyet egy ismeretlen küldött: „Becsülöm kitartását, ahogy megszólal az elesett emberek ügyében!”

És ilyenkor mindig úgy érzem, hogy mégis van értelme az utolsó menedékek egyikéről üzenni azoknak, akikben még él az „éhe a szónak”. / **Vásárhelyi Mária**

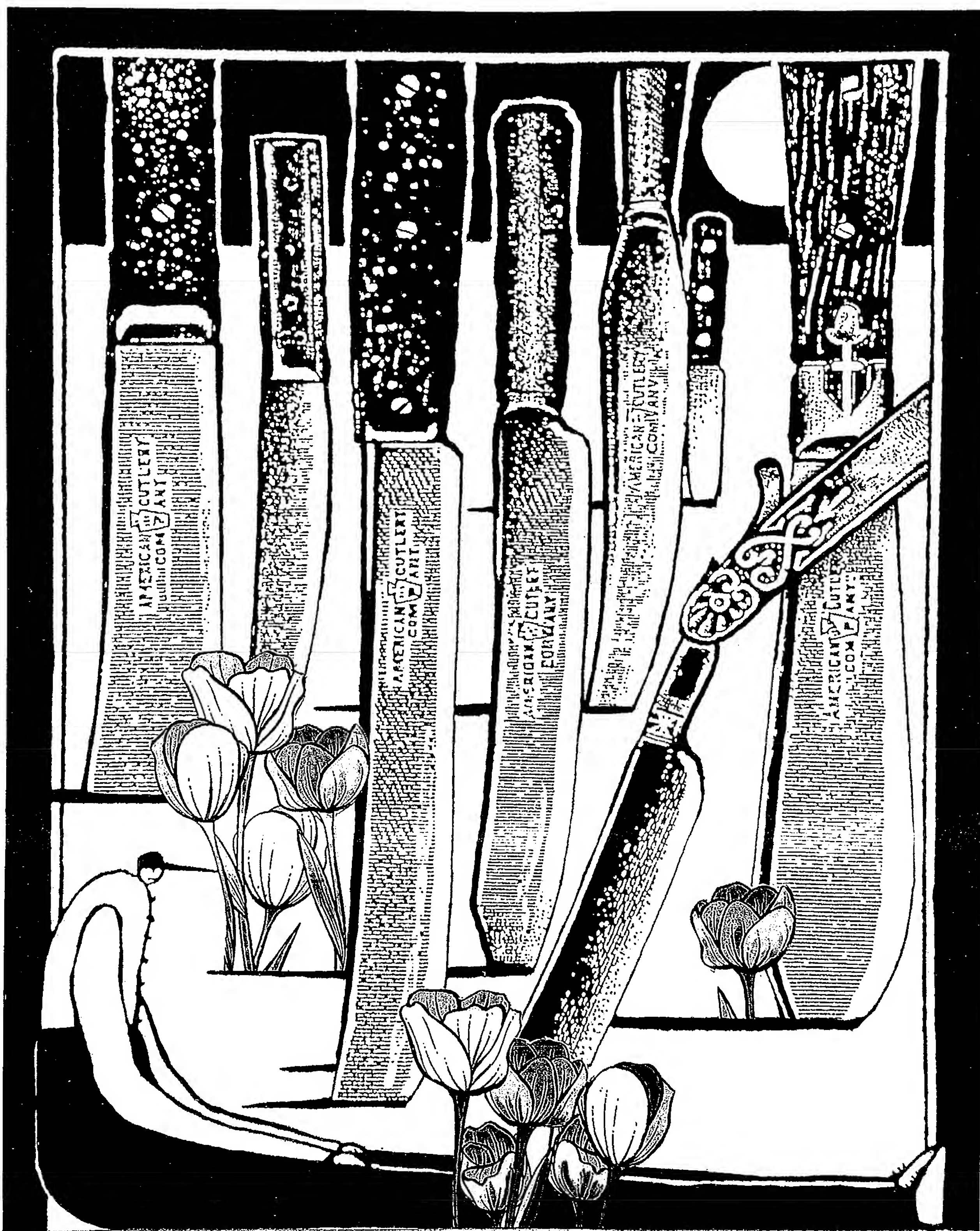
Teri néni

Forró nyári nap volt. Jó pár évvel ezelőtt az Őrség egyik kistelepülésén, Szentgyörgyvölgyben jártunk. Az ottani kazettás mennyezetű, gyönyörű református templomot néztük meg, melynek áhítata után valami szomjoltóra is áhítoztunk.

A falu közepén találtunk is egy vegyesboltfélét, előtte terasz faragott asztalokkal, székekkel. Amint letelepedtünk, tüstént ott termett mellettünk az üzlet vezetője, mint később megtudtuk, Teri néni. Rám nézett, és mielőtt feltette volna a szokásos kérdést – mit parancsolnak –, tágra nyílt szemekkel, megdöbbenően halatszott ki belőle: „Én magát ismerem. Maga a Zita a 168 Órából.”

Erre mi döbbsztünk le. Egy nyugdíjazáshoz közeli falusi asszony, aki mellékállásban még a helyi tűzoltóság felügyelője is, itt a világ végén járhatja és olvassa a 168 Órát! Azokban az években valóban többször előfordultam szerzőként és interjúvoltként ebben az újságban is.

VÁLASZTÁSI CSENDÉLET

Tettamanti Béla

Addig azt hittük, ezt a lapot jobbra csak a budapesti, na jó, még néhány nagyvárosbeli értelmiség ismeri. Teri néni volt az élő cáfolat.

Úgy hiszem, ez az eset ma már több okból sem fordulna elő, ám így is, e laphoz szorosan kötődő, maradandó emlékként él bennem. / *Petschnig Mária Zita*

Félig kívülről

Bármiféle intézménytől már önmagában is tiszteletre méltó teljesítmény harminc évet megélni Kelet-Európában. Fokozottan igaz ez a média világában létezőkre, hiszen e három évtized során legalább négy cunami söpört végig ezen a területen. E sorok írója úgyszólván a kezdetektől rendszeres partnere lehetett e lapnak, hol íróként, hol pedig meginterjúvolt szakértőként. Szám szerint nem tudnám megmondani, de valahol a száz körüli lehet az a tétel, ahányszor szót/terjedelmet kaphattam a 168 Óra hasábjain.

Ennek jegyében akár a magam rendszerváltásnaplójaként is felfoghatnám mindazt, amiről 1989 és 2019 között

Hirdetés

ebben a lapban nyilvánosan is okoskodhattam. Ezek között akadt néhány olyan alkalom, amely a maga idejében igen széles visszhangot is kapott. Mindjárt a legelső évben, 1989 karácsonya előtt címben kiemelt „jóslatként” mondhattam azt, hogy a kelet-európai rendszerek dominánszerű összedőlésében Románia lesz az utolsó, ott viszont „egy délután is elég lesz”. Mi tagadás, fura érzés volt tíz nappal később ezek után ezt a televíziókban végignézni.

Biztosan számtalan olyan írás, interjú akad e sokaságban, amely ma már érdektelen, tét nélkülivé vált eseményekről, vitákról, politikusokról szolt. Van azonban egy olyan írás, amely több mint húsz év elteltével is állja az idő próbáját. 1998 derekától a váratlanul győzelmet arató Fidesz számtalan döntése, új kormányzati stílusa alaposan meglepte a közvéleményt, még azokat is, akik rájuk szavaztak. Az elemzői kar is viszonylag csöndben ízelgette ezt az új jelenséget. Valamikor november táján szántam rá magam arra, hogy a 168 Óra hasábjain keresgéljem ennek az új Fidesz-világnak a lényegét. Meg is írtam a magam mintegy nyolcezer karakternyi véleményét Műsorpárt címmel. A főszerkesztő úgy vélte, hogy ennek az írásnak az év végi, karácsonyi dupla számban legyen a helye. Az írás záró mondata egyfajta aggodalommal érzékelt, hogy az új kormányzati gyakorlat tudatosan vonja ki magát a közéleti párbeszéd világából: „Így nekünk, polgároknak, diskurzus helyett előbb-utóbb talán csak a kurzus marad.”

2019-ben a „talán” fölöslegessé vált. / *Kéri László*

Biztonság, kényelem, harmónia

Kék Duna Nyugdíjasházak

A Duna-parti nyugdíjas lakoparkban nagy figyelmet fordítanak arra, hogy a lakók életkorának és egészségi állapotának megfelelő színvonalas életkörülményeket teremtsenek, hogy helyben hozzáferjenek minden olyan szolgáltatáshoz, amely a tartalmas életvitelükhöz szükséges.

Az önálló lakások használati jogáról tájékozódjon a honlapon, vagy kérjen információt e-mailben:
www.kekdunanyugdijashazak.hu
 e-mail: viszota.krisztina@kdo.hu

Az apám nője

Az apám nőjét Csillának hívták, és felszolgáló volt a Pacsirta presszóban. A Pacsirta két kis teremből állt csupán, s az Árpád út legvégén volt feltalálható, iramodásnyira a Víztoronytól, a kis piac ölelésében. Oda csak a helyiek jártak, meg a titkos szerelmesek, akik nem akarták, hogy ismerősök lássák őket, és a kezdő alkoholisták, akik azt nem akarták, hogy lássák, ahogy rummal béleltetik a kávéjukat. A folyton elkoszolódó ablakokat sárga függönyök takarták, az apró asztalokat meg üveglapok, alattuk horgolt terítők: mint egy csipkeakvárium, úgy nézett ki az egész. Az asztalokon alumínium hamutartók, a falakon bordó papírtapéta rezegett fogasokkal, minden asztalhoz két-két, kényelmetlen, műbőrbevonatú hokedli járt, azokon szorongtak a vendégek. A fűtésről egy cserépkályha gondoskodott, melyet a személyzet reggel megrakott, aztán hagyott kihűlni: a közelében még délután is egész meleg volt. Egyébként az egyre sűrűsödő cigarettafüst volt hivatalos pótolni a kályhát. A belső teremszoba délutánra már derengő sötétbe veszett, a külső, ahol a süteményes pult is állt, meg a kávéfőzőgép, s ahol csak három kis asztal fért el, a sok ajtónyitástól kapott még némi levegőt is.

Itt volt felszolgáló a Csilla, apám nője. Valahányszor láttam, fehér blúzt, fehér köténykét és szűk fekete szoknyát viselt, meg magas szárú kék vászoncipőt, melynek a sarka ki volt vágva. A haja mindig tupírra volt formázva, fehér fityulát hordott benne, és a száját, a kor szokásainak megfelelően, enyhén rúzsosította. Amikor én megismertem, húszas éveim végén járhatott, s már nem volt az apám nője, mint-hogy az apám már jó néhány éve disszidált. Nem tudom, hogy esett az első találkozásunk (itthon maradt felmenőimmel gyakran jártunk a Pacsirtába, hogy csomagoltassunk néhány mignont vagy indiánert, akkoriban szokás volt még cukrászsüteményt vinni vendégségbe), sőt azt se tudom, hogyan ért utol az a tudás, hogy a Csilla az apám nője (nagyanyám, szegény, aki a prűdéria rövid pályás világrekordját tartotta, ha szó esett róla, csak „apád közeli ismerőseként” aposztrofálta őt), csak arra emlékszem, hogy mindez valahogy tudva volt. Öt-hat éves koromban már szabadon mozogtam a világban, volt, hogy elvetődtem a Pacsirtába is, ahol az apám nője mindig kitüntető kedvességgel fogadott.

– Isten hozta, kis herceg, de régen láttam!
– Csókolom, Csilla néni!
– Ne néizz te engem, hallod, nem vagyok még olyan öreg!

Így kezdtük jobbára, aztán szó esett egészségemről, iskolai előmenetelemről, közben kaptam egy grátiszlinzert, amit a pultnak dőlve majszoltam el, végre rátértünk a lényegre.

– Apádról mi hír?

Akkor mondtam valamit, hogy jól van, meg hogy Bécsből átköltözött Rotter-

Én felnöttem lassan, a Pacsirta meg a Csilla semmit sem változott. Ugyanaz a tapéta, ugyanaz a tupír. Ha az ember jobban megnézte volna, persze észrevehette volna a tapéta szakadásait meg a szarkalábakat a szem oldalán, de az ember nemigen akarta jobban megnézni.

damba, meg hogy vett egy autót, meg effélék. Csilla sóhajtott egy nagyot, meg-simogatta az arcomat, és utamra engedett.

Az évek során aztán valahogy szokásba jött, hogy karácsony előtt, valahol a születésnapom táján (a Jézuska meg én, tudják, majdnem egyidősek vagyunk) illett meglátogatnom a Csillát a Pacsirtában. Ugyanaz a koreográfia ment jobbára, csak a linzerrel áttértünk a sarokházra, később egy szimpla is járt hozzá, de megnőttél, kis herceg, mondta Csilla, aztán odaszólt a kolleganőinek, „nézzétek, hát nem tiszta apja?” (ami persze szemenszedett hazugság volt, de jólesett), kellett kicsit magamról mesélnem, aztán jöhetett az apám története. Állást kapott a Philipsnél, betegeskedett, meggyógyult, előléptették, aztán hátra, megnősült, elvált – ilyeneket meséltem, visszafogottan, hogy megszolgáljam a sarokházamat.

– Haza nem jön?

– Nem! – hazudtam szemrebbenés nélkül, hogy ne okozzak felesleges bánatot ennek az asszonynak, akiről csak annyit tudtam, hogy valamikor, anyám halála után, köze volt az apámhoz, s ha rajta múlta, még most is köze lenne.

Így teltek az évek. Én felnöttem lassan, a Pacsirta meg a Csilla semmit sem változott. Ugyanaz a tapéta, ugyanaz a tupír. Ha az ember jobban megnézte volna, persze észrevehette volna a tapéta szakadásait meg a szarkalábakat a szem oldalán, de az ember nemigen akarta jobban megnézni. Nekem a Pacsirta mindig a gyermekkorom, a kishercegségem helyszíne volt, ahol mindig meleg szeretettel fogadtak.

– És a lányok? Kezeled őket rendesen? – kérdezte Csilla a tizenhatodik születésnapom táján. Zavartan bólintottam. – Mondom, hogy tiszta apja! – fordult a többiek felé.

Amikor katonaruhában állítottam be, a nyakamba ugrott.

– Tüzér! – mondta a többieknek, olyan büszkeséggel, mintha saját érdemének tulajdonítaná még a haderőnememet is.

Egy kicsit a nővérem volt, egy kicsit az anyám.

Sok év múltán, azon a különös karácsonyon, amikor a sors egyetlen határozott mozdulattal kirántotta alólam a szőnyeget, s összetört mindent, ami addig körülvettem, ijedtemben kimentem Istvántekekre, s kétségbeesetten kóboroltam végig gyermekkorom helyszíneit, mintha a kopott fakerítések léceibe kapaszkodva kaphatnék új erőre. A fájdalomtól szinte meggörnyedve léptem be a Pacsirta ajtaján, és a pultra támaszkodva csak annyit mondtam az ijedt Csillának:

– Egy dupla Unicumot!

Szó nélkül elém tette az italt, letörölte az izzadságot a homlokomról, és azt mondta:

– Hozzám nem mehetünk. Otthon van a férjem.

Kellett egy kis idő, mire megértettem azt a mondatot. És akkor hirtelen eltűnt előlem a jelen, eltűnt minden bajom, eltűntem magam is, a Pacsirta ajtaján harmincöt év előtti apám lépett be, harmincöt volt akkor éppen ő is, kalapja egészen az arcába húzva, a fájdalom árkokat rajzol a szája köré, most veszítette el anyámat, még nem is igen képes felfogni, mi történt vele. Kér egy dupla konyakot, és egyetlen lendülettel felhajtja.

Aztán csak nézik egymást a fiatal pincérnővel. Aztán a nő, nincs még húsz se, valami mélyről jövő, asszonyi érzékkel annyit mond:

– Hozzám nem mehetünk. Otthon vannak a szüleim.

Ezt, persze, csak képzeltem. Fogalmam sincs, hogyan kezdődött az ő történetük, hogyan folytatódott, meddig tartott, miként ért véget. De azt tudtam, hogy ezt a mondatot, ezt a gesztust félig-meddig apám által nyertem el. Oly ritkák voltak a párhuzamosok az életünkben, hogy mindegyikért nagyon hálás voltam – most például Csillának lehettem az.

– Köszönöm – mondtam rövid szünet után. És életemben először (és utoljára) magamhoz öleltem az apám nőjét. / Jolsvai András

Jancsó magánhíradója

Jancsó Miklós világhírű filmrendező már öt éve nincs közöttünk. Egyik 1997-ben megjelent Beszélőben az emlékezet flash backjén újból végignézte kortársait, a többieket, Makk Károlyt, Mészáros Mártát, Márton Istvánt, Hernádi Gyulát. Az írás hirtelen ér véget, azzal: ha valakit érdekelnek még ezeréves története, szóljon neki, és ő tovább mesél. Kollégánk felkereste, Jancsó pedig pipás anekdotákra gyűjtött.

|| Volt valami reakció az összegzésére?

Egyetlenegy. Valaki kikérte magának, hogy Csermanek bácsinak neveztem Kádár Jánost. Gyurkó Lászlótól tudtuk az eredeti nevét. Mindig így hívtuk a háta mögött.

|| *Egyszer azt mondta, az ember aggkorban folyton csak anekdotázik. Humorral szépítgeti az emlékeket. Úgy látszik, az aggkor nem a biológiai idő függvénye. Hanem a társadalmi. Valamiféle általános jókedvet keresünk magunk körül.*

Ilyen a túlélő magatartás. Csak a szépre emlékezik.

|| *Mulatságosak a mai nosztalgiák. Lapozzuk a régi naptárakat, és ünnepelünk. Mindent. Együtt tartjuk a jubileumokat: húsz éve találta ki, huszonöt esztendeje elvesztette, de aztán zenekart alapított, három évtizede láttuk először, most meg hova lett? Új közösségbe csomózzuk magunkat az évfordulókkal. Megint van Önök kérték, van nosztalgiacsatorna, a múltkor meg azt nyilatkozta valaki, a Nagykörút átadása a régi május 1-jekre emlékeztette. Mi van velünk?*

Laikus világban élünk. Mint régen. Csak akkor az úgynevezett szocializmusban. Soha nem beszéltem róla másként. Amikor Itáliába költöztem a hatvanas évek végén, itthon azt írták ki: szocializmust építő hazánk. Tíz év múlva visszajöttem, és már azt olvastam, közben sikerült a nagy átépítés. Szocialista hazává váltunk. Megkérdeztem Aczél Györgytől, ki döntötte el, hogy ez már a szocializmus. Maga mit hülyéskedik velem?, mondta. Maga inkább hallgasson... Illúzió volt, hogy lehet igazságos társadalmat csinálni. Elveszett a naiv cél. Az új laikus cél: csak gazdagodjanak, uraim!, így hangzik.

|| *Pontosítjuk régi érzéseinket – jelentette ki nemrégiben egyik rendező kollégája. Ön is?*

Nem. Én azt hittem, az eszme jó, csak a gyakorlatban csorbult ki. Azóta már azt is tudjuk, a francia forradalom három jelszava egyeztethetetlen. A szabadság nem fér meg az egyenlőséggel, az egyenlőség nem rokona a testvériségnek. A hatvanas években többször jártam Amerikában, ahol újbaldali fiatalokkal, másként gondolkodókkal találkoztam. Elutasították társadalmukat, mondván, hogy igazságtalan. Az amerikai diákmozgalom Európába is átsapott. Lelkesedtem hatvannyolcért. Az ember azt hitte, változást hoz. Éppen Párizsban jártunk Hernádival 1968 májusában. Jacques Charrier-hoz utaztunk ki, aki szerette volna, hogy együtt filmezzünk. A diáklázadások közepébe keveredtünk. Hiszen benne voltak a fiatal filmesek is. Lelouche-sal rohangáltunk az első vonalban. Összefutottunk Hegedüs Andrással. Furcsán változik a világ – néztünk össze Hernádival.

|| *A prágai tavasz idején forgatta a Fényes szeleket.*

Gyurkó László és Csoóri Sándor fogalmazta meg a petíciót, miszerint tiltakozunk a cseh megszállás ellen. Később Aczél rábeszélte őket, ne hozzák nyilvánosságra. Veszprémben épp azt a jelenetet vettük fel, amikor a népi kollégisták megszállják a katolikus diáknegyedet, és betörik az ablakokat. Megállt egy dzsip, fehérre festett kerekkel. Ez volt a megszállók jele. A sofőr mellől kikászálódott egy kövér tartalékos tiszt, megkérdezte, merre van Pozsony. És az embernek egyszerre mindentől elment a kedve.

|| *Hatvannyolcban meghívták a velencei fesztiválra az előző évben forgatott Csend és kiáltás című művét...*

Művet mondott?

|| Azt.

A film nem művészi alkotás. Tömegkommunikációs eszköz.

**A rendszerváltás pillanatában
Vitézy Lászlóval a filmes liga tagjaiként
ültünk az Ellenzéki Kerekasztalnál.
Jól lehetett látni, hogy nem kerek.
Rajzolódott a szélsőjobb,
a jobboldal és a baloldal.**

|| *És ezért nem engedték ki az olasz szemlére?*

végül is ezért. Baloldali igazgatója volt a fesztiválnak. Többször is felhívott telefonon, ha ott lesz a filmem, megkapom az Arany Oroszlán díjat. A Hungarofilm azonban nem küldte ki. Aczél közölte, provokáció lenne a cseh bevonulás miatt, s ezt nem vállalták.

|| *Azt viszont igen, hogy tíz évre eleresszék Olaszországba?*

Feltételekhez kötötték.

|| *Hogy csatlakozzon kint a baloldalhoz?*

Nem. Már elkészült a Téli sirokkó Charrier-val, s kijelentették, ha nem vágom ki az anarchista idé-

zeteket a magyar változatból, nem kapok útlevelet. Kinyestem. Ám bárhova mentem, hangoztattam, a francia nyelvű a valódi. A magyar csak csonkított. De hát együtt éltünk az előírásokkal. Amikor a Szegénylegényeket leforgattuk, és 1966-ban beválogatták a cannes-i mezőnybe, köteleztek arra, hogy nyilatkozzam a Népszabadságban: nem '56-ról szól a film. Marha nehéz utólag megítélni, jól cselekedtem-e, és vajon mi lett volna, ha nem teszem meg. Hernádival az volt a véleményünk: nyugodtan filmezhetünk ebben az országban, de csak a játékszabályok betartásával. Tudtuk, hogy nem jelenthetjük ki, '56 forradalom volt, és azt sem kiabálhatjuk: oroszok, menjetek haza. Csak áttételesen utalhattunk rá. Sokáig ezzel éltem a filmjeimben.

|| *Olaszországban azonnal csatlakozott a neomarxistákhoz. Eszméikért utazott ki?*

Egy nő után. Beleszerettem. Egyébként baloldali volt. Az igaz, hogy erősen hatott rám a kommunista mozgalom, és rendszeresen részt vettem üléseiken. Itáliában forgattam 1969-ben a La Pacifistát, amelyben valódi lázadók és rendőrök szerepeltek, jól ismerték egymást a tüntetésekről. De a filmben békésen dolgoztak együtt. Valójában az egész olasz filmes kör baloldalra állt. Egy náci volt köztük, Zeffirelli. Nem véletlen, hogy Berlusconi pártjához csatlakozott. Fellini semlegesnek számított. Bár azt mondták, a Vatikán finanszírozta a filmjeit. Én tényleg hittem, hogy másfajta társadalmi rendszerben másmilyen a kommunizmus. De hamar rájöttem, ugyanolyan konzervatív, mint itthon. Nem fogadja el a különbözőséket. Kint tartózkodtam, amikor elkezdődött az olasz kom-

munista párt szétszakadása. Az újbaldali Manifesto-csoporthoz kötődött baráti köröm nagy része.

■ Mit gondoltak másként?

Az olasz kommunista párt főtitkára – a későbbi miniszterelnök –, Craxi, történelmi kompromisszumot akart kötni: megegyezni a kereszténydemokratákkal. A Manifesto-csoport tiltakozott, hogy azok maffiózók, gyilkosok. Ami igaz is volt.

■ Egyetértett velük?

Sokáig. Ameddig nem fordultak a terrorizmus felé. Maga a Pacifista is arról szól, hogy anarchistákra fogják a merényletet, pedig fasiszták műve volt. Már akkor is mindenkit manipuláltak.

■ **Ennek ellenére állítják, hogy változtak az eszmék. Legalábbis úgy mindenképpen, hogy kitörölték a politikai szótárból magát a szót.**

Ma már lejáratos kifejezés. Most Diána hercegné az eszménykép. Pártsemleges. Valamikor azok voltak számunkra az eszmék, hogy lehet – miként Dubcekék hívták – emberarcú szocializmust csinálni. És ha másként nem megy, kell bele egy kis erőszak. Hiszen lehetetlen szép szavakkal változtatni. Ismerjük, hogy az milyen végeredményt hoz.

■ Miért jött vissza Olaszországból tíz év után?

A nő, akivel együtt éltem kint, filmesnek készült. Elérte célját. Sok voltam a jövőképében.

■ **Csak ezért? Vagy a totális politikai kiábrándulás miatt?**

Magántörténetem irányított haza. Fél lábbal korábban is itt voltam, ugyanis 1977-ben kezdtem a Bajcsy-Zsilinszky-parafrazisokhoz, a Magyar rap-szódíához és az Allegro barbaróhoz. Már jobban elengedték magukat Kádárék.

■ **És a művészek is. Sokan közelebb húzódtak a hatalom asztalához.**

A tehetséget semmiféle hatalom nem befolyásolhatja. Aczél György maga köré gyűjtötte a művészeket. De állítólag nem olvasott el semmit, nem látott semmit. Hernádi szokta mesélni, olykor elküldött neki egy-egy könyvet, nem ömlengő dedikációval, csak száraz sorokkal, s Aczél már másnap megköszönte táviratilag. Hogy később ne kelljen elemeznie, állást foglalnia. Ez volt a trükkje. Talán Gyurkó említette,

hogy a főkulturális sokáig egyetlen mozimat sem nézte meg. Egyszer rábeszéltek, üljön be a filmgyárban az Allegro barbaróra, mert túl sokba került, s támadtak miatta a kollégák. A vetítés után felhívott, közölte velem, maga ezzel a filmjével megbuktatja a kulturális minisztert, Pozsgay Imrét. Azt tudta, hogy abban az időben ment Lengyelországban Andrzej Wajda Márványembere, amely a kommunizmusról szólt, és ezért lemondatták a kultuszminisztert. Ám Pozsgay azt mondta Aczélnek, ő felelősséget vállal a filmért. Nem felejtettem el Pozsgaynak... Sokáig.

■ **Majd elkészítette A zsarnok szívét, amit nemigen fogadtak be.**

Mert kamarásítottam a látványát. Feltűnőbbek benne a patentjaim. Ha a rendező egyszer sikeres filmet készít, mindig azt követelik rajta vissza. A hatvanas-hetvenes években látványos tömegfilmjeink a magát folyton leplező hatalmat mu-

Hernádival az volt a véleményünk: nyugodtan filmezhetünk ebben az országban, de csak a játékszabályok betartásával. Tudtuk, hogy nem jelenthetjük ki, '56 forradalom volt, és azt sem kiabálhatjuk: oroszok, menjetek haza. Csak áttételesen utalhattunk rá.

tatták. A nyolcvanas esztendőkből teljesen más mozikat forgattam. Ennek ellenére legyintettek, hogy ezek is csak ugyanolyanok, mint a korábbiak. Nem szeretem megnézni a régi filmjeimet.

■ Merthogy?

Utálom, ha rosszul végződik a történet. A korábbi filmekben ott volt a reményem, talán megváltoztatható a kor. De minél jobban közeledtek a kilencvenes évek, annál inkább erősödött a kiábrándultságom.

■ **Úgy gondolja, amikor mások a változásról beszéltek, ön a változtathatatlanságot látta?**

Igen. És ebbe bele is fáradtam. Rájöttem, nem tudom, mi a helyes. Azelőtt egyszerű kérdés volt, hogy a politikai hatalommal szemben milyen magatartást válasszunk belső törés nélkül.

■ **Filmjei azonban sosem választottak arra, mi történik a forradalom győzelme után.**

Már tudjuk, a forradalom valóban felfalja a gyerekeket.

■ **Miközben új illúziókat kelt egyre nagyobb feltűnéssel. S veszélyes lesz a fájdalom, amikor kiderül, a nagy áttörés csak törés. A nosztalgia csak egy ideig védi a közösséget.**

Egyetérték. A rendszerváltás pillanatában Vitézy Lászlóval a filmes liga tagjaiként ültünk az Ellenzéki Kerekasztalnál. Jól lehetett látni, hogy nem kerek. Rajzolódott a szélsőjobb, a jobboldal és a baloldal. Jópofa történetek ezek. De azt gondolom, gyorsan fussunk végig, mert nem stimmel valami.

■ **Valóban nem. A választási előkészületekben még mindig kíváncsian lesik, hova mozdulnak az alkotók. Hernádi Gyuláról és Gyurkovics Tiborról állítják a kiscsapatot, hozzájuk csatlakoztak.**

Nem beszélünk erről Gyulával. De csak játszik, gondolom én. Bohóckodik. Ha így lenne is, nem választana el bennünket egymástól. Nem sérülne a barátság.

■ **Átélt már hasonlót.**

Gyurkóra gondol, ugye? Fizikailag eltávolodtunk. Szellemileg... nem tudom.

■ **Mondta többször is, régen mindenki azt csinálta, amit tudott. És ma?**

Ma is mindenki azt csinálja, amit tud.

■ **Ön?**

Három éve kész egy forgatókönyvem. Mastroiannit kértük fel a főszerepre. Meghalt. Vittorio Gassman most vállalta. Babonából nem mondom el a történetet. De én írtam. Pesti sztori a máról. Az a nagy kérdés, megeszik a nézők-e, vagy sem.

■ **Még mindig lesik az üzeneteket, valamiféle közös összekacsintásra vágynak az emberek. A politikától nem tudunk elszakadni. A parlamenti közvetítések nézettsége megközelíti a játékfilmekét.**

Egyszerűen nem értem. Az egész világ szarik a politikára. Kiderült Diána halálakor. De Magyarországon az új nemzedék egykor KISZ-es volt, meg úttörő, és hordozza a politikai géneket. / **Karácsony Ágnes**

Ezt is írja a többihez!

Színészkarjai elnöksége utolsó évében, 1998-ban csüggedten jelentette ki: már nem tud hatékony lenni, társadalmi aktivitásával magára maradt. Mitől halt el a csatazaj?

Fél a szakma. Nem mernek „renitens” megmozdulásokon részt venni sem színészek, sem igazgatók: féltik az egzisztenciájukat. Nem alaptalanul.

Merthogy?

Sajnos a színház presztízse az utóbbi időben lenullázódott. A puha vagy kemény diktatúrában tudták a művészek: meghatározó a közéleti szerepük, hiszen a közönség vár tőlük valamit, és ez tartást adott nekik. Mára viszont a színész elvesztette társadalmi méltóságát s vele az önbecsülését. Nincs súlya a kamarának sem, a hatalom semmibe veszi. És mivel a színészek nem látják értelmét a közéleti tetteknek, harcos kiállás sem várható el tőlük. S közben a politikusok – nincs kivétel – álszenteskednek. Úgy csinálnak, mintha számukra fontos lenne a kultúra, aztán kiderül: valójában a művész is csak eszköze a politikusok hatalomvágyának.

És ez nem elég ok a tiltakozásra?

Csak elvonulni lehet.

Miért?

Szokássá vált a közöny. Senki nem háborodik föl. Legyint a társadalom, mint kocsmában a törzsvendég: „ezt is írja a többihez”.

Nem dühíti?

Nekem sincs alternatívám, hogy jól járjak.

(Karácsony Ágnes interjúja Jordán Tamással, 2001)

Meglepő és mulatságos

Mennyit is változnak idővel a sztárjaink! Ha egy mai tizenéves rápillant erre a fotóra, nagy eséllyel nem tudja megmondani,

kik pacsiznak rajta. A Fekete Gyöngyszem kifejezés ugyanúgy talány számukra, mint hogy ki újította meg a hazai televíziós show-műsorok műfaját. A lelkesen parolázó úriemberek nem pusztán korabeli celebek, valódi teljesítmény áll mögöttük focipályán és stúdióban egyaránt. Más-más generációhoz tartoznak, a brazil focista pályáját magam is csak régi felvételekről rekonstruálhattam, a magyar riporterét élőben követhettem. Egy dologban biztosan jogosan kerültek közös képre: saját szakmájukban mindketten profik. Pelé és Fridi. Két műfaj, két klasszikus. / Cs. P.

Hirdetés

MEGOLDÁS AZ IRRITÁBILIS BÉL SZINDRÓMÁRA - IBS

Speciális gyógyászati termékek közvetlenül a forgalmazótól!

Magyar innováció, hazai gyártás, a mi egészségünkért.

A csomag ár a www.nutripharma.hu weboldalon történő internetes rendelésre érvényes, 3 doboz Phototrop vagy Framelim rendelése esetén.

WEBSHOP CSOMAG ÁR*
2.655 Ft/db

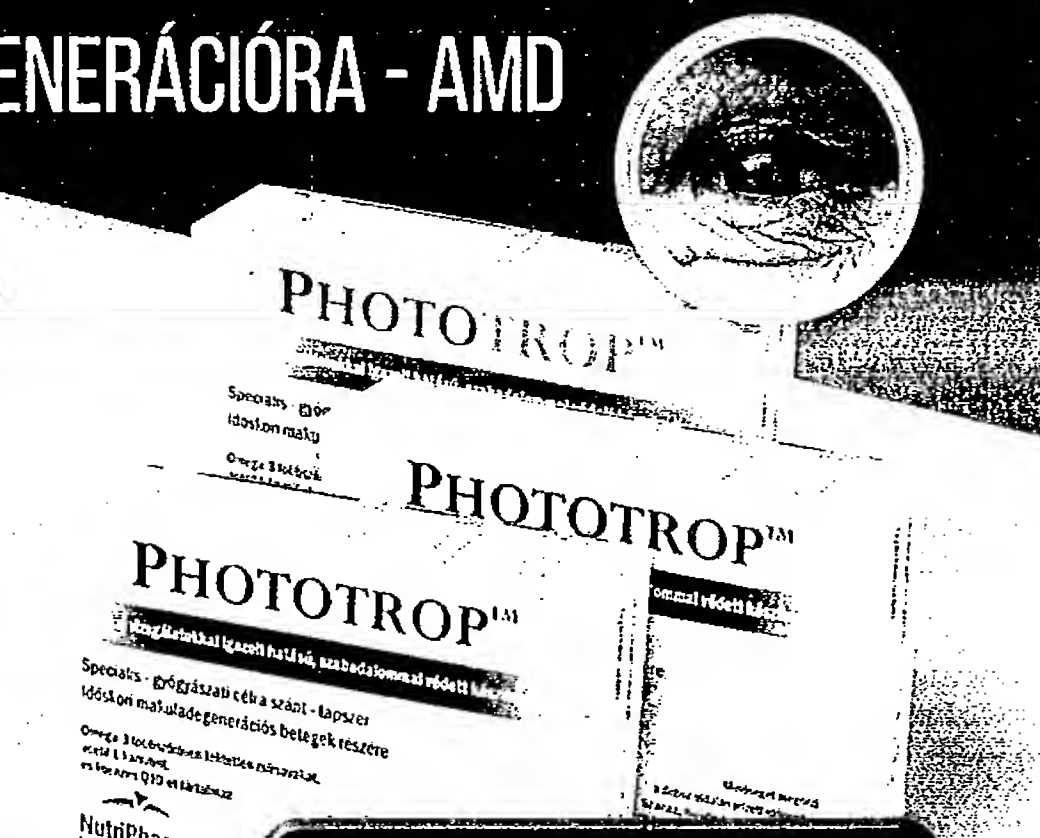
INGYENES KISZÁLLÍTÁS
AZ EGÉSZ ORSZÁGBAN!

Bővebb információ a www.nutripharma.hu weboldalon vagy telefonon: +36 20 254 4113

*A csomag ár (1 csomag (3 doboz) Phototrop esetén összesen 9.900 Ft, Framelim esetén 7.960 Ft) a készlet erejéig.

! A készítmény csak orvosi ellenőrzés mellett alkalmazható, nem használható egyedül tápanyagforrásként! Használat előtt olvassa el a részletes felhasználói tájékoztatót, illetve érdeklődjön kezelőorvosánál!

MEGOLDÁS AZ IDŐSKORI MAKULADEGENERÁCIÓRA - AMD

WEBSHOP CSOMAG ÁR*
3.300 Ft/db

Fater a klubban

Öt éve, hogy Sztankay István színművész nincs közöttünk. Legendás film- és színházi szerepek után elég későn választották be a nemzet színészei közé. Fia, Sztankay Ádám, a 168 Óra újságírója akkor írt róla, amikor végre, két évvel a halála előtt beléphetett a „klubba”, amelynek „nem hivatalosan” mindig is a része volt.

FNa, hogy járt megint a faterom. Immár überelhetetlen kitüntető címe pont úgy érkezett, mint a Kossuth-díja, amelyet ugyancsak rendesen megszolgált már, le is mondott róla, amikor mégis megkapta. De milyen jó, hogy így esett, volt ez a kis késés, hiszen ha másként van, akkor nem gyakorolhatta volna azt, ami édesapjának, vagyis pap nagyapámnak hivatásában kötelességet, családjában pedig követendő mintát jelentett: az alázatot.

Nem akarok ködösíteni, egyszerűen arról van szó, hogy nemcsak azt tudjuk biztos forrásokból, hogy hányszor került szóba a neve már korábban is a legesélyesebbek között, amikor új tagot választottak a zártkörű klubba, de elutasításának okai is rendre kitudódtak. És az kicsit necces volt, amikor a zártkörű klub tegnapi döntőkei másnap kollégaként, barátként tértek vissza a nyílt terepre, nekünk pedig muszáj volt mímelni, hogy lövésünk sincs, miként vélekedett egyikük-másikuk döntőkei szerepkörében a faterról. Apámnak színpadon, színházi büfében jelentett sajátos feladatot a tudatlanság színlelése, nekem akkor, amikor interjút készítettem velük, vagy portréban emeltem ki színészi nagyságukat.

Másfelől mégsem volt ez akkor mártíromság, hiszen ez a kiválasztódsdi elég sokfenekű történet. A nemzet színészeinek színészi nagysága nem kérdéses, így az végül mindent – vagy majdnem mindent – felülír. Vagyis amin tegnap még hóbörögtem, azt zsenik esetében másnapra simán betudom egyfajta durcának. Az arra való hajlam viszont a mindnyájunkat jellemző emberi esendőségből fakad. Következésképpen: pap nagyapa ide vagy oda, alkalmasint édesapám is megéri a pénzét, és kicsit sem irigylem, hogy eljöhet az idő, amikor majd – remélhetőleg minél később – a döntőkök között maga

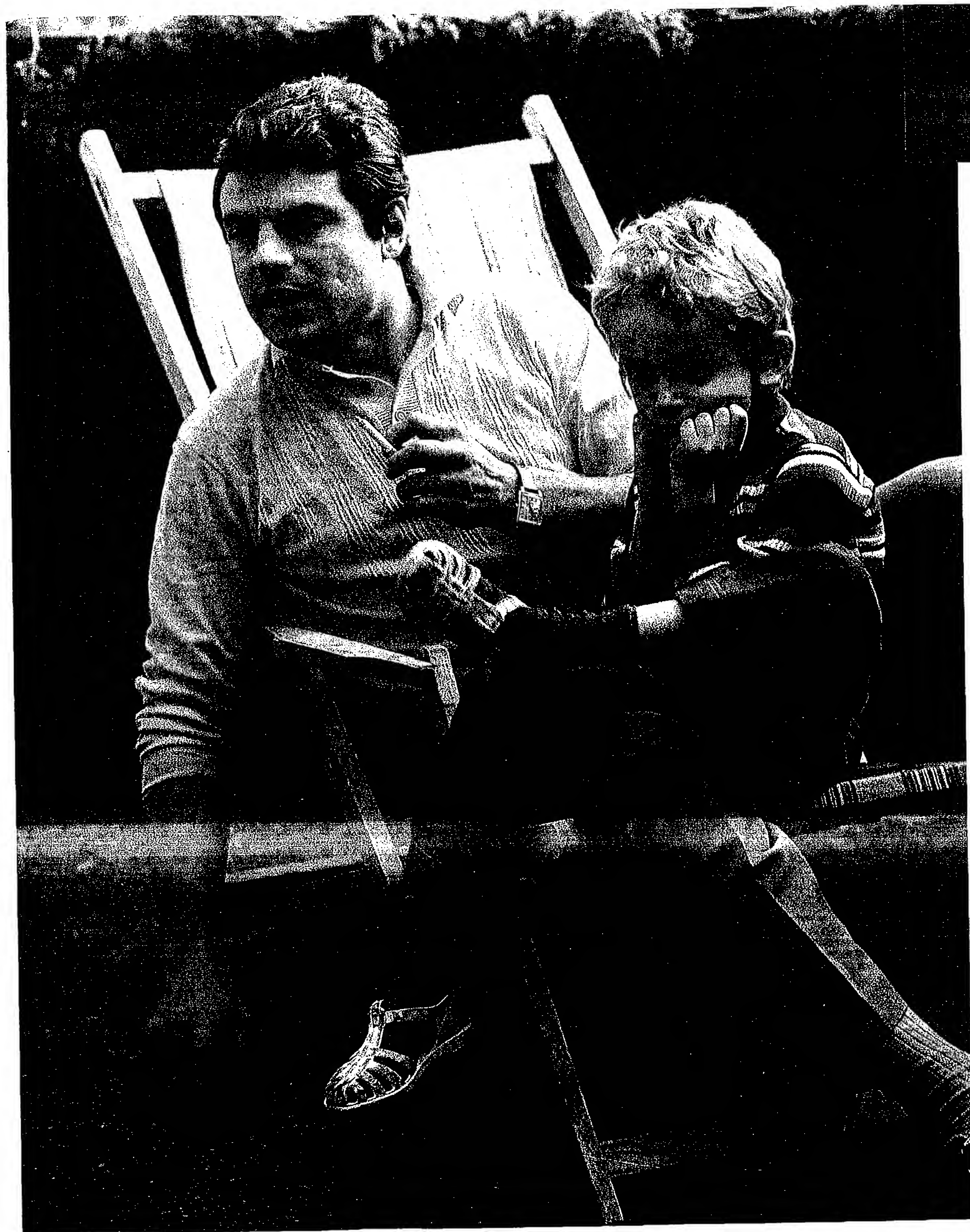
is próbára teheti erőit a durcaskodásra való hajlam legyőzésében. Amúgy nemcsak többfenekű, de ráadásul teátrálisan morbid történet ez, hiszen azért azt sem lehet kizárni: elsőként távozva az előkelő páholyból mégiscsak megúszhatja a döntőkei feladatot, amibe én viszont egészen biztosan belehalnék kicsit. Persze a fater simán mondhatná: az esetben nehogy már engem sajnáljunk.

Vannak, akik úgy vélik, hogy apám a nemzeti színház, Madách színház évtizedek után a József Attila Színházhoz szerződve – egyszersmind műfajt is váltva – felhagyott a mélyebb tartalmú teátrumi üzenetek közvetítésével. Vagyis nettó komédiásnak könyvelték, aki már nem akar többet, mint szórakoztatni. Ennek cáfolatára szakmában hozhatnám az érveket. Ahogy annak bizonyítására is, hogy ha valaki komédiázva is képes olyan mély tartalmak közvetítésére, mint drámai szerepben, az nem csak az átlagnál képességesebb. De alázattal visszafogom magam, és csak azt említem meg: amikor apám a József Attila Színházban Kern András Spencer című darabjában egy pár perces kabinetalakításban megformálta Sztálint, az volt annyira katartikus élmény, mint amikor anno a Madáchban, Sütő András Csillag a máglyán című drámájában alakította három felvonáson át Kálvin Jánost. Utóbbi hozott is egy Érdemes Művész kitüntetést. Emlékszem, reggelente kítűzte a fürdőköpenyére, úgy parádézott papucsban.

Na ja, asszem, a faterom amúgy alapvetően tényleg egy nagy komédiás, hát ne csodálkozzunk, hogy a komolykodás pillanataiban – amikor Kossuth-díjról, hasonlókról kell dönteni – ezért kicsit gyanús is egyben. Aztán persze kínossá lesz a gyanakvás, és helyrerázódnak a dolgok.

De addig, mintegy a gyanú mellékhatásaként, az emlékezet némileg szelektívvé válik, és nemcsak Kálvinját hajlamos felejtetni, de Arturo Uit, Rómeót, Tartuffe-öt, a Szent Johanna Dauphinjét, a Cillei és a Hunyadiak Hunyadi Mátyását, a Volpone Corbaccióját vagy a Három nővér Andrejét is. Pedig a fater jó néhány drámai alakítása előtt még a legkarosabb természetű kritikusok is mélyen meghajoltak. Mára viszont néha azt érezni: mint ha a majd száz, mozi és tévés főszerepe is kimosódott volna a köztudatból, amely kapásból már csak a Bors epizódjait vagy a Szeszélyes évszakok szkeccseit képes felidézni. Holott az első filmjében, az Égre nyíló ablakban alakított melósfíú, Jumbó, a Hattyúdal vagánya, Kálnai József, a Szép magyar komédia Balassi Bálintja vagy a nem is oly régi Egyetleneim című mozi taxisoförje sem voltak kisebb súlyú alakítások.

Nem elfogultságból mondom – miért is lennék az, nem rajongója vagyok, csak a fia –, de az a helyzet, hogy pályájának fontosabb fejezetei roppant színes és felettébb minőségi történetet adnak ki.

Fotó: MTI

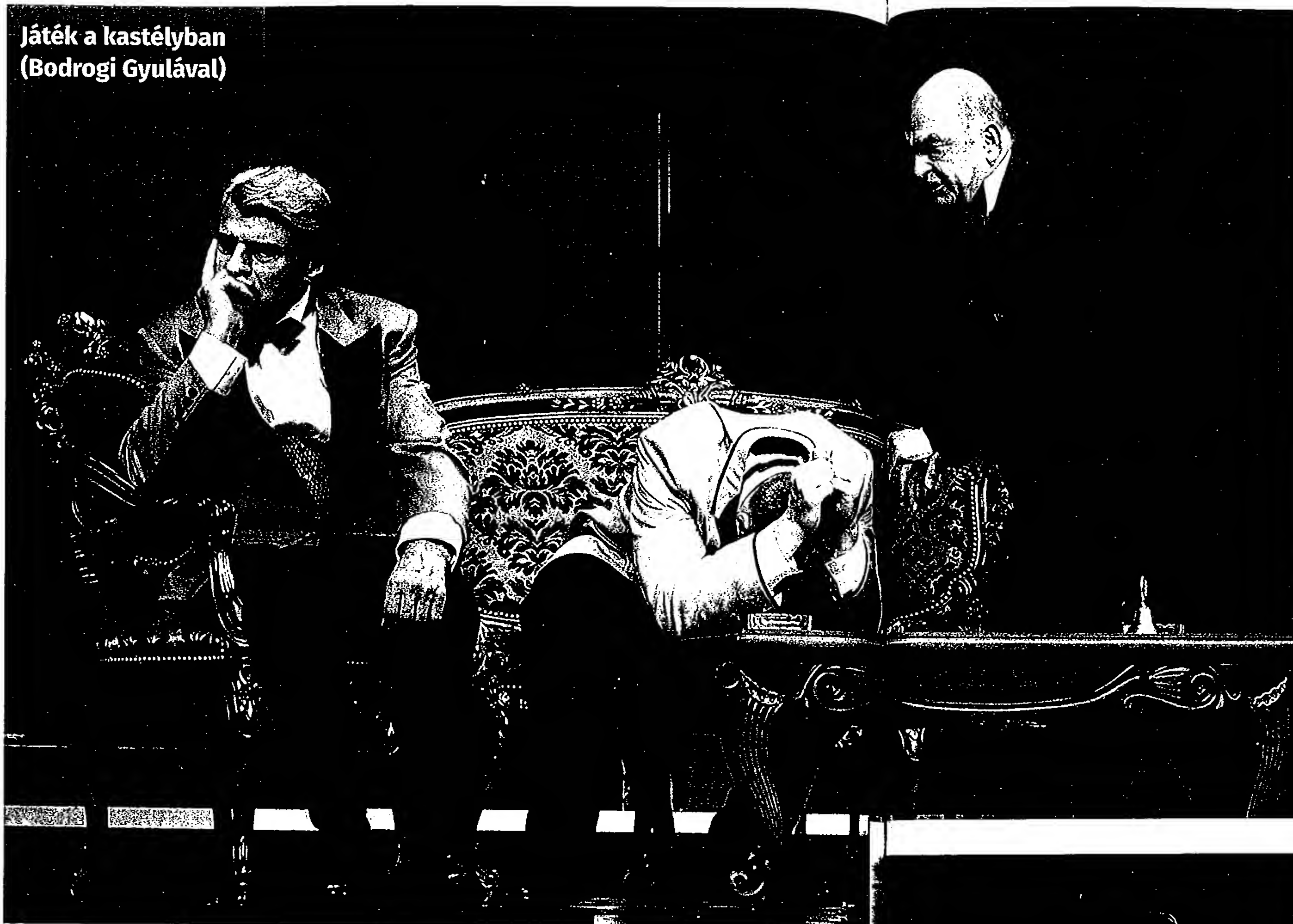
Nem elfogultságból mondom – miért is lennék az, nem rajongója vagyok, csak a fia –, de az a helyzet, hogy pályájának fontosabb fejezetei roppant színes és felettébb minőségi történetet adnak ki. Bármely színmogul munkásságával összehasonlítható, sőt. És különös módon, meg azért is, mert az élet önmagában egy sokfenekű történet, a konkrétumokat a szakmához hasonlóan feledni látszó nagyközönség szívtájékon mindig is érezte, hogy mennyit ér a faterom. Sorolhatatlan, hányszor kellett ködösítenem a valót arra a kérdésre – hetyke autószerelő, nagydumás vendéglős éppúgy firtatta, mint komoly tanár –, hogy miért nincs azok között, akik között lennie kéne.

Most akkor csak kicsit ködösítve: a szakmai testületekben inkább azokat szokták összehasonlítani, akik folyamatosan jelen vannak. Hol is? Hát sokfelé, de már alázatból is maradnék csupán a pályánál, ahonnan ugyancsak hiányolják egy ideje. Pedig elég világos, hogy az ügyben mi van a faterommal.

Az van, hogy ellenszélben, amikor egyik senkije kezdtek celebbé lenni, neki egyre kevesebb kedve volt már úgy ráfeszülni a pályára, mint akkor, amikor még azt érezhette: Thália papjaként lényegében saját édesapja küldetését folytatja, tartalmakra fogékony publikum előtt. Amivel nem azt mondom, hogy állandóan „téríteni” akart, és nem voltak olyan korszakok a pályáján, amikor elsősorban az élvezet, a játék öröme vitte előre. Ám utóbbiak is erősen megkopnak, ha a meló legjobb értelemben vett küldetéses része a súlyát veszti. A faterom másfél éve bezárta a boltot, de azt gondolom: az is jelezhet valamit, ha egy művész elcsendesedik.

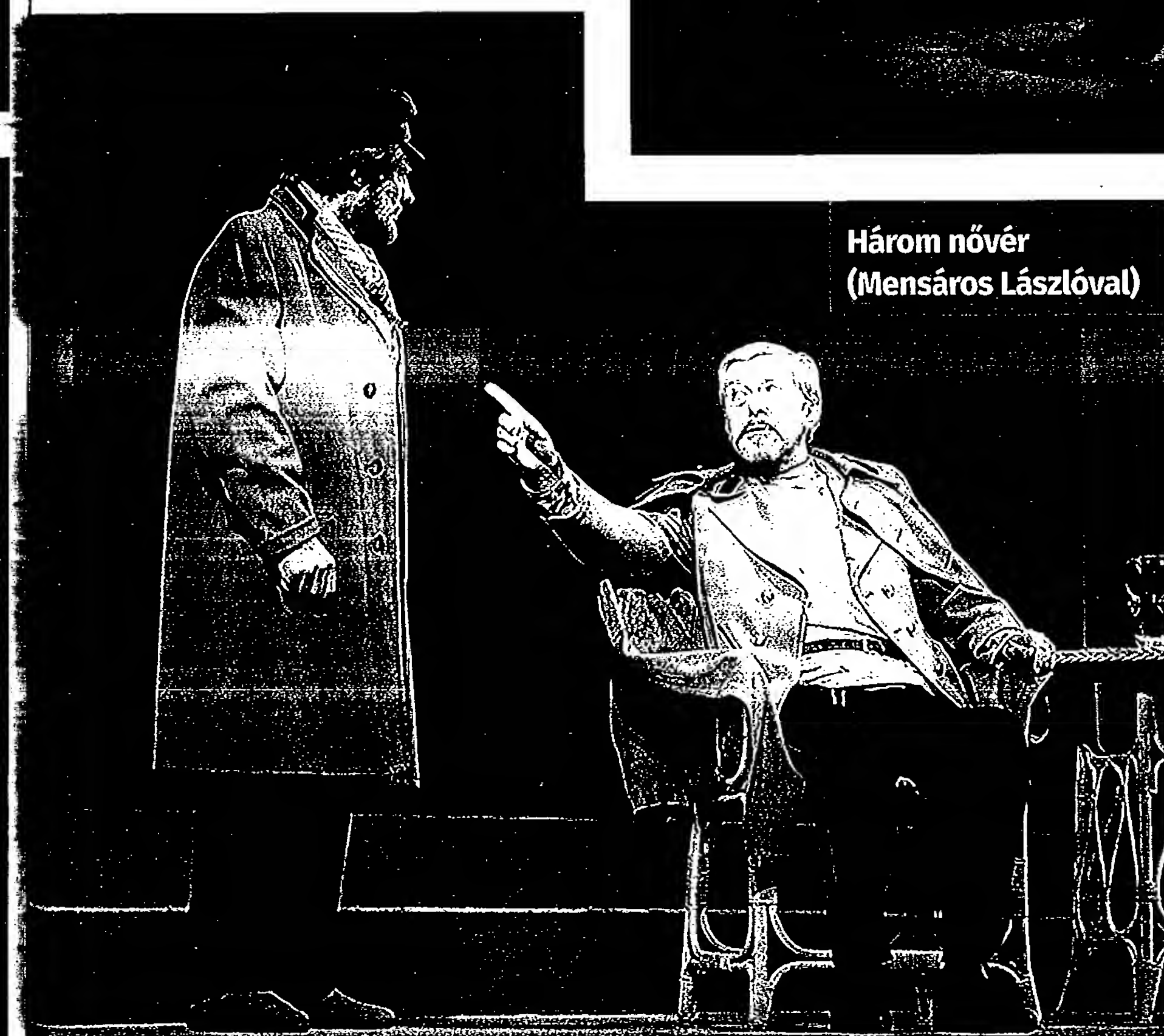
És ha már itt tartunk, akkor a rend kedvéért még megjegyzem: azt is tudom, hogy van, akinek apám világnézete csípi a szemét. Például nekem is csípte – hogy ne menjünk messzire. De én, ahogy úgy negyven felé kezdtem felnőni,

Játék a kastélyban
(Bodrogi Gyulával)

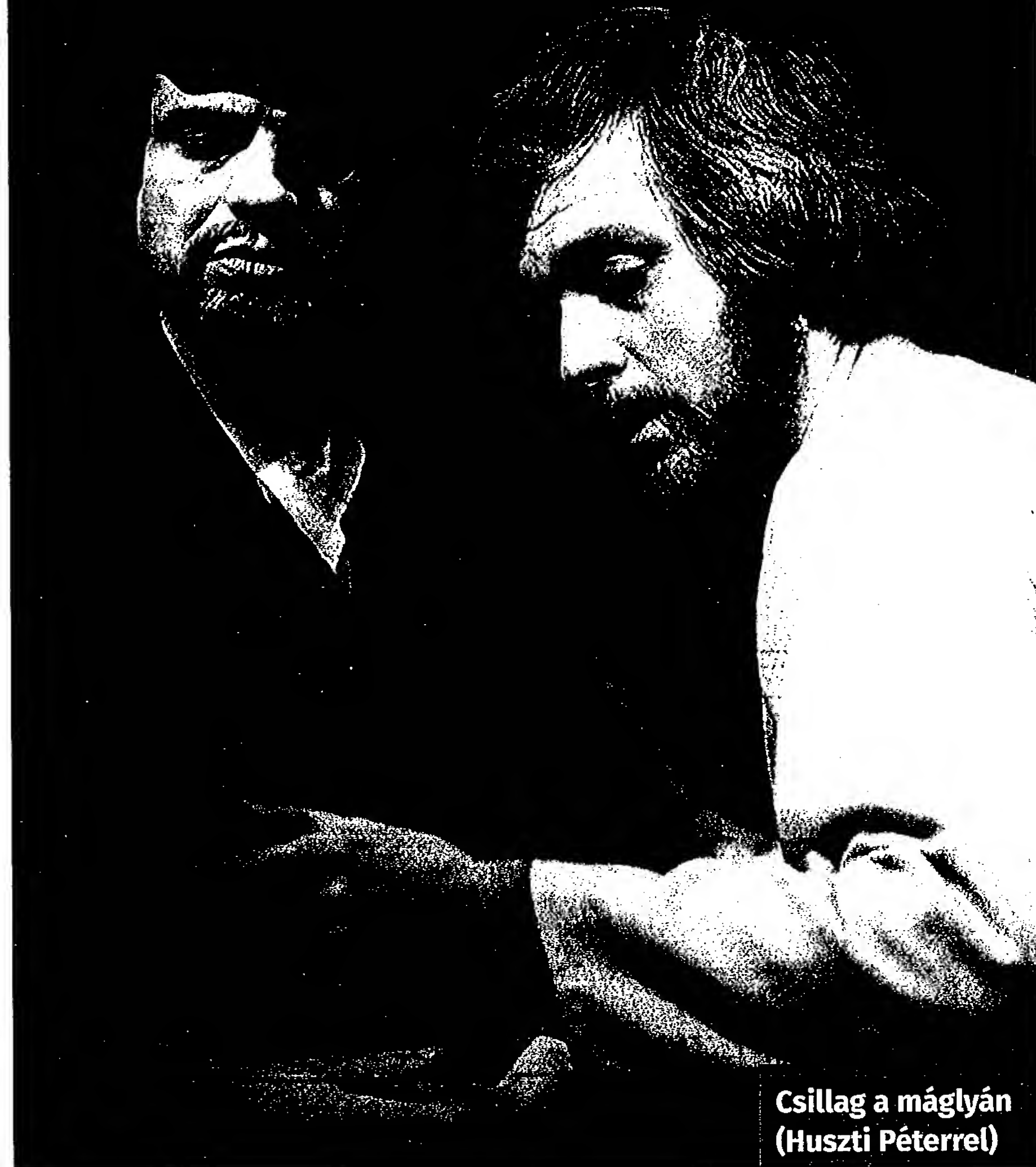

Rómeó és Júlia
(Törőcsik Marival)

Három nővér
(Mensáros Lászlóval)

Csillag a máglyán
(Husztai Péterrel)

rájöttem: mégsem várhatom, hogy egy végtelenül emberséges, ám mégiscsak felsőbb erők parancsolataihoz igazodó görögkatolikus kanonok hívő fia hozzám hasonlóan – aki viszont egy művészetében korlátokat nem ismerő színész fia vagyok – kételkedni kezdjen bizonyos parancsolatokban. Józanul átgondolva ez nem is olyan bonyolult.

Elég az eléghez: a faterom esetében végül az lett, aminek lennie kellett. Megkapta, amiért megdolgozott, és tényleg jó, hogy volt ez a kis pauza, mielőtt bekerült a klubba. Mert bár fura módon most először nem szivárgott ki semmi a döntés okairól, bármi szivárog is majd ki, én abban hiszek: egyszerűen az történt, hogy megint eljött a pillanat, amikor már nem lehetett megkezdni a fateromat. Ennél pedig mi lehet klasszabb?

/ Sztankay Ádám

Jutalomjáték

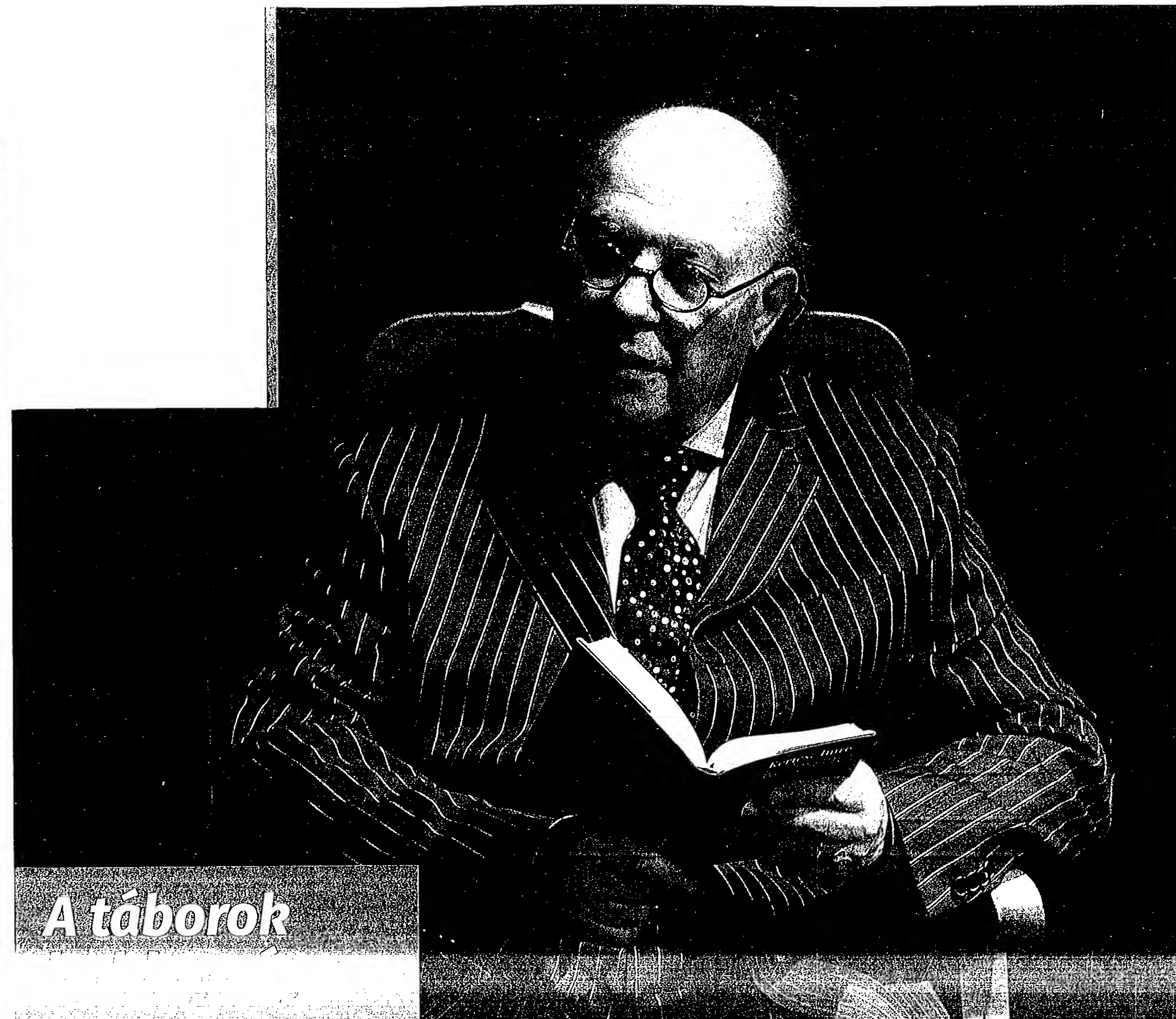
Jelenetfotó a Film című játékfilmből, amelyet Surányi András rendezett, és 2000-ben mutattak be. Jutalomjáték volt ez a két főszereplőnek, Darvas Ivánnak és Temessy Hédinek, ők ugyanis korábban sohasem forgattak együtt. Egyedül a 168 Órának adtak páros interjút, az életükről és a „leszerepelt huszadik századról” beszéltek nekünk. Így nevezte Darvas Iván azt a századot, amelyik szerinte leginkább gyűlölni tanította meg az embereket.

A Játékszínben találkoztunk, ott próbált épp Darvas. A szűk színészöltözőbe a szellemi szabadság tágasságát hozta magával ez a két ember. Évfolyamtársak voltak a színművészetin, de mindkettőjüket kirúgták. Egyiküknek sem volt anyanyelve a magyar, Temessy édesanyja francia volt, Darvasé orosz, gyanús idegennek tekintették őket a Rákosi-rendszerben. Felidézték sorsuk metszéspontjait, szinte csak hallgatnom kellett őket. Óvatosan segítettek nekem, az akkor még kezdő újságírónak.

A páros interjú sok évvel a kultúrkampf előtt készült, amikor a művészi nagyság még megkérdőjelezhetetlen volt, és nem akarták pénzéhes senkik átírni a kulturális értékeket. Vajon Darvas és Temessy mit szólnának, ha látnák a mai Magyarországot?

Akkoriban még létezett nálunk a sajtószabadság, a 168 Óra pedig az egyik legnyitottabb szerkesztőség volt. Bárki bejöhetett, ha írni akart, és lehetőséget kapott. Csak a tehetsége számított. Én is beállítottam ide, ahol Karácsony Ágnes volt a kulturális rovat vezetője. Úgy éreztem magamat Mester Ákos, Bölcs István és a többi nagy név között, mint a csetlő-botló újonc focista, akit befogadtak a válogatottba. A sajtótörténet élő legendái vettek körül. A kulturális rovatban alapelvárás volt, hogy mindenről kell írni: társadalomról, közéletről, gazdaságról is. Kemény kiképzés volt, de ma is ebből élek a pályámon.

Ágitól tanultam meg, hogy egy jelző is lehet fontos, és a szöveg ritmusát is meg kell hallani. A cikk is kompozíció. Azt is megtanultam, hogy újságot írni csak közösségben érdemes, és minden mondat hitelességünk nyomait őrzi meg. / **Sándor Zsuzsanna**

A táborok

Kezdetben nem fogadta be senki: sem a lágerhalál, sem a pökhendi kiadók, sem az irodalmi kánon, gúnyolódtak vele, kitagadták a senkik. Ám a Sorstalanság főszereplőjének, a fiatal Kövesnek a története, Kertész Imre írói stílusa olyan volt, mint a szép növésű galagonyasövény, tömör és tüskés – írta róla a Nobel-díjat neki ítélő Svéd Akadémia –, így túlélte mindent. Ahogy a könyvében maga is ígérte.

De vajon ott volt-e a végén, amit keresett, és kérdezte-e bárki őszintén arról, amiről beszélni akart?

„Nincs oly képtelenség, amit ne élnénk át természetesen, s utamon, máris tudom, ott leselkedik rám, mint valami kikerülhetetlen csapda, a boldogság. Hisz még ott, a kémények mellett is volt a kínok szünetében valami, ami a boldogsághoz hasonlított. Mindenki csak a viszontagságokról, a »borzalmakról« kérdez: holott az én számomra tán ez az élmény marad a legemlékezetesebb. Igen, erről kéne, a koncentrációs táborok boldogságáról beszélnem nekik legközelebb, ha majd kérdik. Ha ugyan kérdik. S hacsak magam is el nem felejem.” / **P. A.**

Hozleiter Fanny keringője

Az egyik legnépszerűbb blog a Mosolyka. Pedig örökvidám szerzője ötéves kora óta él kerekesszékekben. Izomsorvadása van. Orvosai a betegség diagnosztizálásakor tizennyolc évet jósoltak neki. Hozleiter Fannynál hét éve jártunk. Azóta férjhez ment, nemrég ünnepelte harmincadik születésnapját.

Lassan fölölti esti fényeit a külváros is. Csigamód erőlködik az enyhe kaptatón egy elektromos kerekesszék. De belülről majd szétveti az erő. Hozleiter Fannyt régi ismerősként üdvözlük kedvenc kávézójában. Mosolya felderíti Pestszentlőrinc napvégi fáradt arcait.

– Már alig bírja az akkumulátor. Kétévente cserélik, csak pár hét van addig hátra – magyaráz Fanny, és nevet.

Úgy „viseli” a széket, mintha csak szemüveget hordana. El is feledkezik róla olykor. Télen a havas utakkal birkózva gyakran képzelet, hogy kerékminták helyett apró túsarkak nyomait hagyta a hóban.

Másfél éves volt, kacsázva tipegett, húzta a lábát. Szülei tudták, hogy baj van. Aztán közölték is velük az orvosok a diagnózist: Fanny

izomsorvadásban szenved, amely fokozatosan leépíti előbb a test, majd a légzőszervek izmait.

Nem törődtek bele a szülők. Akupunktúra, gyógytorna, masszázs, homeopátia és hagyományos orvoslás – hosszú a családi reménylista.

Hiába. Fanny ötesztendő volt, amikor rogyadozva, falnak támaszkodva próbált megtenni néhány métert a nappali és a konyha között. Édesanyját akarta meglepni ezzel. De az erőtlen gyerek lábait feladták. A kislány összerogyott, az eséstől elszakadt a bokájában egy szalag. Innen már nem volt visszaút. Kerekesszékebe került, többé nem is tudott járni. Hamarosan már az állást is gép segítette: végleg elernyedtek a láb-, majd a karizmai is. Tinédzserkorára már hajtani sem tudta magát, akkor kapta az elektromos széket.

– Gyerekkoromban megkönnyebbülést éreztem. Állandó fájdalmat okozott már a járás, egyszerűbbnek tűnt minden a székben. Felnőtként jöttem rá: amit hagytunk elmenni, már nem hozható vissza. Talán ha előtte is így gondolom, még pár évet lábon tölthettem volna.

Fanny iskolásként örökmozgó gyerekek közt nőtt fel. Fogócskázáskor néha társai tolták, máskor szándékosan lassabban futottak a többiek, hogy

elkaphassa őket. Az együttérzést azóta is előcsalogatja a környezetében élőkől. Az utcán is magától értetődő a segítség, ha elakad a kerekesszék. Egy-egy szórakozóhelyen mégis beszóltak neki: mit keres itt, ha nem tud táncolni? Nem értette. Miért ne tudna, hiszen azért jött ő is...

Sosem engedi meg magának az önsajnálatot. Szobája falát képek borítják, barátokról, családról. Mondja is: édesapja és a barátai tartják életben.

Tizenkét éves volt, amikor az édesanyja meghalt. Ő volt a „mestere”; életszeretetre nevelte. S miután az édesanya elveszítette saját küzdelmét a rákkal, Fanny úgy érezte, neki sem sikerülhet a gyógyulás. Felhagyott a kezelésekkal, tornázni sem volt már kedve. Majd mégis győzött az örökölt tanítás: az életigélés.

Sokáig azt hitte, ismeri az izom-

sorvadás következményeit: kerekesszék, jobb és rosszabb időszakokkal. Kiszolgáltatottság. Olykor tehetetlen és fájdalmas mozdulatlanságban töltött éjszakák, ha nincs már ereje hívni a másik szobából apját, hogy segítsen megfordulni.

Tizenöt évesen rádöbbsent, hogy a fizikai nehézségek csak mellékkörülmények a betegségében. Az egyik fiókban véletlenül rátalált az állapotáról szóló orvosi jelentésre. Addig nem látta, szülei nem akarták, hogy lássa. „Fanny túl van élete felén, légzőizmai gyengülése az életébe kerül.” Így tudta meg azt is, hogy tizennyolc évet jósoltak neki a doktorok.

Másnap iskolába ment. Matematikórán ült, tompán zúgtak fejében az orvos szavai. Hirtelen ráeszmélt, hogy csak

azért sem hagyja magát, és mindent kipróbál még. Átbulizott éjszakákat, alkoholt és tudatmódosítókat. Megtapasztalta a párkapcsolat örömeit és buktatóit is.

És táncolt a gimnáziumi szalagavatóján. Pedig attól az estétől nagyon tartott. Hogy a báli ruhák és ragyogó sminkek közé nem való a kerekesszék. Végül hatott másod-unokatestvérének unszólása. Lelkesedtek az osztálytársak és a tánctanár is. Fanny külön koreográfát kapott. Nem gurult. Keringőzött. Régi vágya volt ez.

Tizenhat évesen munkát vállalt. Ezt is ki akarta próbálni, csak valami mást, mint amit rokkantaknak ajánlanak. Seprűfonás és borítékolás helyett a fu-

borozta szeretteit. A százhatvan meghívott közül sokan nem tudták, Fanny búcsúzni készül. Még a „beavatottaknak” sem engedte a fekete gyászruhát. Életünnepet tartottak. Önfeledten, hogy a lány velük lehet.

Hat éve már, hogy számára minden egyes nap „ajándékébredéssel” indul. Új időszámítása lett, bónuszpillanatokkal. Immár „álmai munkahelyén” dolgozik: hátrányos helyzetű gyerekekkel foglalkozik egy XVIII. kerületi családsegítő központban. Első munkanapján a zavarukat nyegleséggel álcázó kamaszok mindent bevetettek, hogy kínossá tegyék a beszélgetést. Fanny azonban nyíltan és szabadon beszélt a legkényesebb kérdésekről, élete lázadó korszakáról is. És ezzel belopta magát a nehéz sorsú síhederek szívébe is.

Dolgozik, blogot ír, övé az egyik legnépszerűbb magánnapló az interneten. És rendszeresen tart előadásokat a kerekesszékesek életéről. Közben folyton ötletel.

Legutóbbi akciójakor kávésbögrék egyik oldalára mosolygó, a másikra szomorú fejet rajzolt „Te döntesz!” felirattal. Mindenki megválaszthatja, hogy a bögre melyik oldalát mutatja: mennyire engedi be a dühöt, a szomorúságot a napjába, vagy úzi ki a borít. Néhány hét alatt majdnem négyezer megrendelést kapott. Ha marad a bevételből, esetleg félretesz a kínai összejtkezésre is. De most inkább ahhoz szeretne pénzt előteremteni, hogy végrehajtástól és kilakoltatástól fenyegetett családja egy kicsit szabadabban éljen.

Fanny már tudja magáról, hogy ő sosem adja fel.

/ Herskovits Eszter

Nem tűzöm ki a fehér zászlót

Korda György: A kártyázás segít fejben tartani a dalokat

Olyan megosztott országban élünk, hogy ha kifejteném a véleményemet a nyilvánosság előtt bármilyen politikai kérdésben, azonnal elveszíteném a közönségem felét, holott én nem jobboldali vagy baloldali beállítottságú embereknek énekelek, hanem mindenkinek – mondta a 168 Órának Korda György, akinek évtizedeken át viszsztatérő álma volt, hogy egy nagy operaház színpadán áll. Az énekest, aki idén januárban ünnepelte nyolcvanadik születésnapját, a közönség nem engedi visszavonulni, így aztán fellépésekkel és kártyázással igyekszik karbantartani magát. Elmesélte, hogy hatévesen csak a vakszerencse mentette meg a biztos haláltól, hogy miért nem lett belőle Károlyi György, hogy miért éppen Balázs Klári mellett hagyott fel a bohém életével, és arról is beszélt, miként reagáltak a kábelgyár melósai, amikor 1958-ban segéd munkásnak jelentkezett az üzembe.

Azt sokan tudják, hogy Klein György néven anyakönyvezték 1939 januárjában. De mikor és miért lett önből Korda György?

Az édesapám javasolta, hogy változtassunk nevet 1958-ban, amikor sikertelenül felvételiztem a színművészeti főiskolára. Azt mondta, Gyurikám, szerintem a Klein névvel nem sok esélyed lesz a művészi pályán. Ehhez valami jobban csengő név kell. Elkezdtem gyakorolni a vezetékneveket, mindegyikkel bemutatkoztam az apukámnak, figyeltük, melyik hangzik a legjobban. Mondjuk, nekem a Károlyi György tetszett leginkább, de édesapám leintett, hogy „nagyon kilóg a lóláb”. Végül ő javasolta a Korda nevet, lokálpatrióta tiszteletből, mert a családjuk is arról a környékről származott, ahol a világhírű Korda fivérek születtek.

A „nagyon kilóg a lóláb”, gondolom, a zsidó származásra utal. Élete során nagyon keveset beszélt a vézskorszakról. Tudatosan?

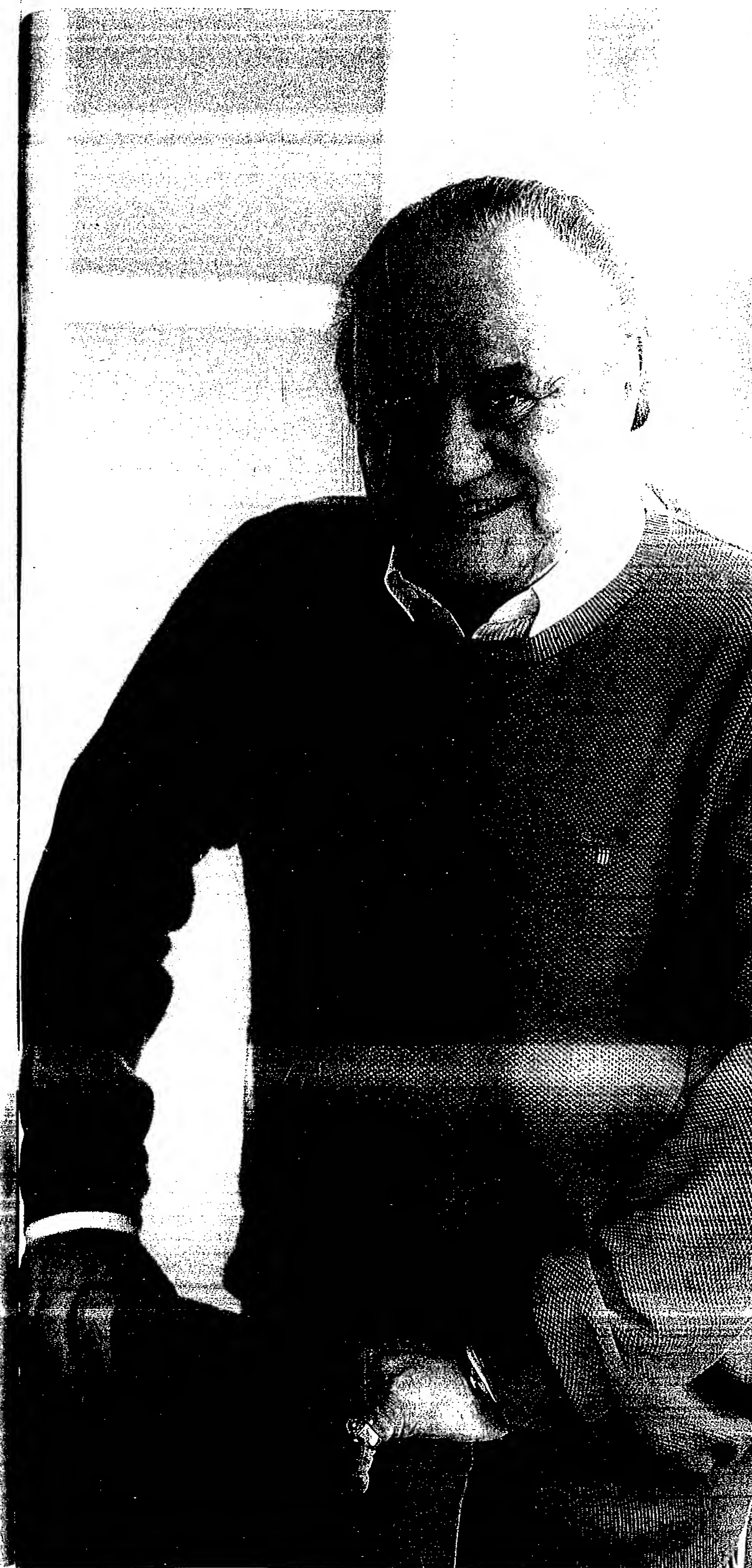
Nem vált belső élménnyé, hiszen kisgyerek voltam a holokauszt idején. Apám és a két nagynéném megjárta a koncentrációs tábor, én az édesanyámmal Pesten vészeltem át a legnehezebb időket. Egyetlen emléképem maradt meg 1945-ből, egy villanás, amikor az unokahúgommal kettesben kézen fogva mentünk az utcán, cipeltem magammal egy zsírosbödönt, amibe az anyukám elrejtett egy gyűrűt arra az esetre, ha bajba kerülnénk. Német katonák megállítottak minket, összetartottak egy csoportba, és elkezdtek kiválogatni az embereket. Épp sorra kerültünk volna az unokahúgommal, amikor az egyik katona azt kiáltotta: Halt, genug! Morgen! Vagyis aznapra befejezték a dolgot, és csak másnap folytatják. Később tudtam meg, hogy akiket akkor elvittek, mindenkit belelőttek a Dunába. Annak a német katonának a hangja még ma is a fülemben cseng. De semmi más nem maradt meg bennem abból az időből.

A rokonok sem idézték fel később a borzalmakat?

Szégyelltek, egyáltalán nem beszéltek róla. Édes-

apám is csak néha nyílt meg. Emlékszem az egyik történetére. Azt mesélte, hogy a lágerben olyan éhesek voltak, hogy a lovak meg a tehenek trágyájából próbáltak magokat kiszedni. Egyik alkalommal rájuk ordított két német őr, hogy takarodjanak az útról. Egyikük fel is húzta a fegyverét. Apámék próbáltak menekülni, abban a pillanatban azt hitték, hogy mindjárt lelövik őket. Végül megúszták, de az apám egyik társának ez alatt a néhány másodperc alatt megöszült a haja. Nekem is volt később hasonló élményem, amikor '88-ban elveszítettem az édesapámat. Épp rádiófelvétele volt, amikor bevitték a kórházba, és csak késve értem be, az éjszaka közepén. Beléptem a kórterembe, de akkor már le volt takarva egy lepellet. Csak a nagylábujja látszott ki, egy cetli lógott le róla, amire rá volt írva a neve. Ez annyira sokkolt, hogy pár másodperc alatt kinőtt a szakállam.

Épp sorra kerültünk volna az unokahúgommal, amikor az egyik katona azt kiáltotta: Halt, genug! Morgen! Vagyis aznapra befejezték a dolgot, és csak másnap folytatják. Később tudtam meg, hogy akiket akkor elvittek, mindenkit belelőttek a Dunába.

Fotó: MERÉSZ MÁRTON

Ha már az édesapját említette: sokáig nem támogatta a művészi ambíciót, mindenáron vegyésztechnikust akart önből faragni. De miért?

Azt gondolta, hogy az minden politikai rendszerben biztos szakma, és elképzelte azt is, milyen jól néz majd ki a fia egy fehér köpenyben, a mellényzsebéből kikandikáló töltőtollal. Nem akarta tudomásul venni, hogy abszolút humán beállítottságú ember vagyok, semmi gyakorlati érzékem sincs, a mai napig képtelen vagyok egy villanykapcsolót megszerelni. Végigjárták velem a vegyipari szakközépiskolát, egy évet meg is kellett ismételnem, mert három tárgyból – szerves és szervetlen kémiából meg matekból – megbuktam. Végül a szüleim is elfogadták, hogy soha nem lesz belőlem vegyésztechnikus. Beleenyugodtak abba is, hogy jelentkezem a színművészetire.

Eljutott a harmadik rostáig, ami azt jelzi, láttak önben fantáziát.

Várkonyi Zoltán vágott ki a végén – teljes joggal. Akkor nem értettem, hogy miért, ma már igen. Nemrég a 24.hu felkért, hogy én is mondjak el a sorozatukban egy Ady-verset, és elővettem a Megöltem egy pillangót című költeményt, amivel '58-ban a felvételin próbálkoztam. Rácsodálkoztam a szövegre, most jöttem rá, hogy hatvan évvel ezelőtt én egyáltalán nem értettem, miről is szól ez a vers. Pedig Verebes Pistának az édesapja, Verebes Károly készített fel a felvételire.

De akkor miért ezt a verset választotta?

Nem tudom. Olyan hangzatos a címe, talán azért.

És akkor a sikertelen felvételi után néhány hónapig segéd munkás volt a Budafoki úti Kábel- és Sodronyhőtelgyárban. Már ez a mondat is egy Jiri Menzel-filmbe illik, hát még az, amit arról mesélt, hogy munka helyett énekléssel szórakoztatta a melós kolégáit.

Pedig így volt. Amikor először fölemeltem egy sodronyhőteleket az üzemben, rám néztek a többiek, és azt mondták, inkább menjek ki az udvarra söprögetni. Söprögettem-söprögettem, közben énekeltem. Annyira tetszett nekik, hogy egy idő után a melósok azt mondták: „Gyurika, nem kell söprögetned, azt majd mi megcsináljuk. Inkább énekelj!” Beraktak egy talicskába, körbetoltak

a gyárban, én meg énekeltem nekik. Néhány hónapig voltam ott, aztán a szüleim belátták, hogy talán tényleg az énekléssel kellene foglalkoznom, és beírtak a korszak egyik legismertebb énektanárához, Vécsey Ernőhöz. Nála nem lehetett linkeskedni, száz forintot kért egy óráért, ami akkor nagyon nagy pénz volt, ráadásul akkor is ki kellett fizetni, ha valamiért nem tudott menni a tanítvány. Viszont még abban az évben, 1958-ban letettem az ORI-vizsgát, és onnantól rendszeresen jártam fellépni. Nagyon gyorsan ívelt felfelé a pályám, hamar jöttek a rádió- és a lemezfelvételek, a legjobb éjszakai mulatók kínáltak szerződést.

Viszont a hang adottságai alapján akár operaénekes is lehetett volna önből.

Tényleg volt rá lehetőségem. Mikó András, az operaház főrendezője 1966-ban felajánlotta, hogy ha abbahagyom a táncdaléneklést, akkor segít tanulni, és néhány éven belül felléphetnék az Operában.

Miért mondott nemet?

Hiányzott belőlem az akaraterő és a kitartás. Le kellett volna mondanom az aranyifjú életről, a cigiről, a piáról, az éjszakázásról. Én meg nem akartam. Élveztem az életet. A biztos sikert kellett volna kockára tennem egy bizonytalan operaénekesi karrierért.

Soha nem bánta meg ezt a döntését?

Az azért biztosan jelez valamit, hogy évtizedeken át voltak visszatérő álmaim arról, hogy egy nagy operaház színpadán állok és énekelek. Igaz, rémálmaim is voltak arról, hogy elfelejtem a szöveget meg a dallamot, és egy hang sem jön ki a torkomon. Ma már nem álmodom erről.

Egyszer úgy jellemezte magát, hogy mediterrán ember. Ez mit jelent?

Mindent imádok, ami déli. Ami a tengerhez meg a napfényhez kapcsolódik. Ami olasz. Az építészetben, a konyhában, a kultúrában. Az operák közül is leginkább Verdi, Puccini, Rossini, Leoncavallo, Mascagni műveit szeretem. Rajongója voltam egy olasz tenornak, Franco Corellinek. A divatban is az olasz elegancia nyugtáz le.

Az látszik, hogy sokat ad magára. Ez mindig így volt?

Amióta az eszemet tudom. A családban senki más nem volt ilyen piperkőc. Én már kamaszként nyakkendőt viseltem, tizenöt éves korom óta hordok gyűrűket. Tulajdonképpen sznob vagyok, mert nemcsak a magam szórakoztatására igyekszem divatos lenni, de az is fontos, hogy mások észrevegyék rajtam a minőségi holmikat. Vannak kedvenc márkáim, amelyekhez ragaszkodom.

Majdnem ezer dal fűződik a nevéhez. Hány nótát tudna ezek közül felkészülés nélkül elénekelni?

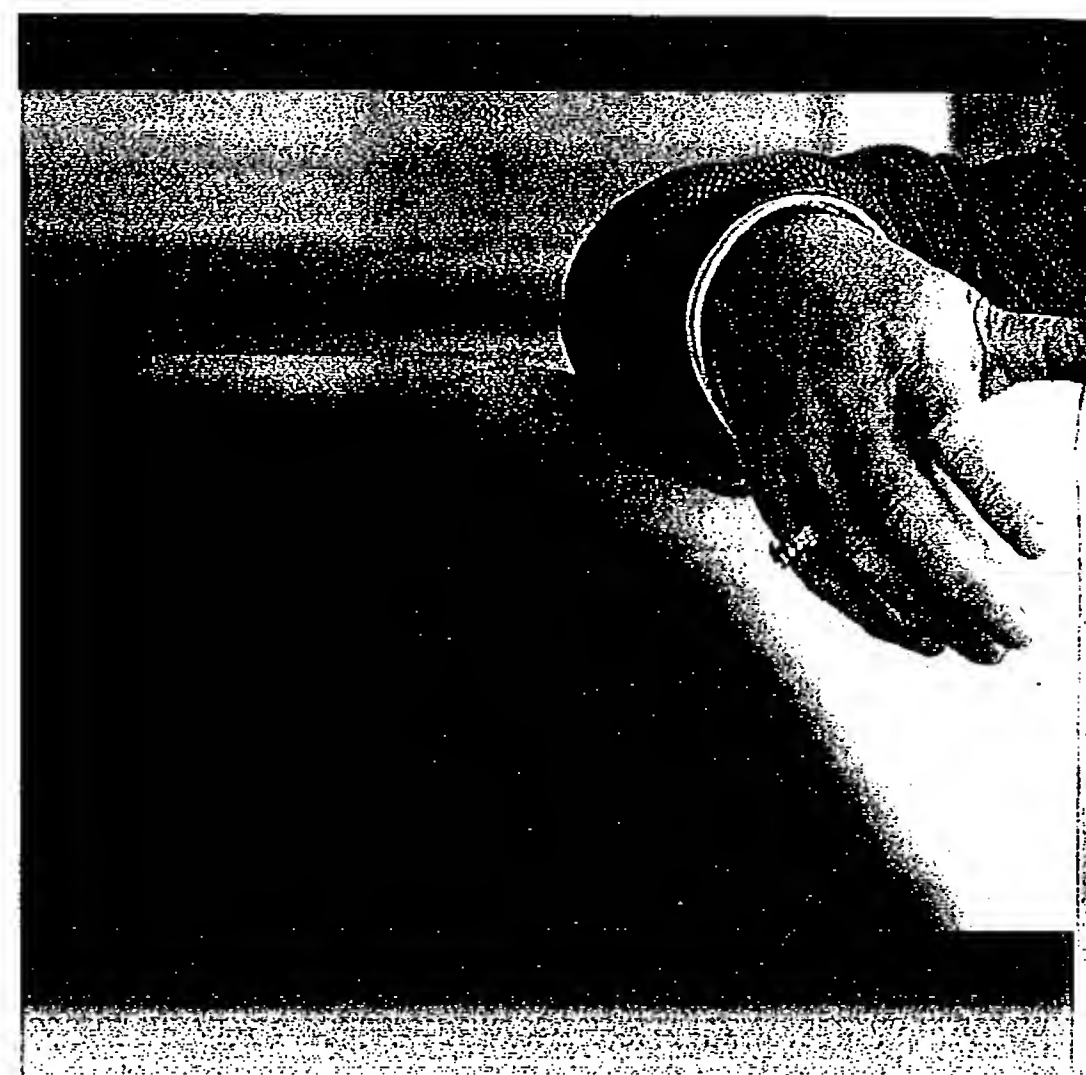
Nagyjából kétszázat. Ebben sokat segít a kártya. Mai napig hetente kétszer ülök le kártyázni állandó partnerekkel, egyszer ultizni, másszor pókerezni. Ez remekül karban tartja az agyat, a memóriát, így könnyebb észben tartani a dalokat is. Vannak olyan partik, amelyekre több évtized távolából is

pontosan emlékszem, tudom, hogy kinek milyen lapjai voltak.

Nilván rengetegen gratuláltak a nyolcvanadik születésnapján. Volt-e olyan felkészítés, ami-re nem számított?

Hogyne. Arra egyáltalán nem gondoltam, hogy Orbán Viktor ír majd nekem egy üdvözlőlevelet. Ráadásul nem egy hivatalos hangvétellű, hanem egy kifejezetten személyes köszöntőt kaptam a miniszterelnöktől. Soha nem találkoztunk, ezért is esett különösen jól a gesztusa.

Azért ez pikáns. Önt élete során csak egyszer érte politikai támadás, épp az első Orbán-kormány idején, mégpedig amiatt, hogy szocialista és liberális politikusok találkozóinak adott helyet a Korda-villában, de azt is felrőtták önnek, hogy fellépett MSZP-s kampányrendezvényeken.

A legtöbb kapcsolatom 40-50 éves. Tisztában vagyunk egymás politikai nézeteivel, sok mindenben nem értünk egyet, olykor vitatkozunk is, de ez soha nem befolyásolta a köztünk lévő érzelmi viszonyt.

Nevetséges vádak voltak, egyiket sem vettem a szívemre. A politikusok szabályosan kibérelték a budai hotelben a tanácstermet, én egyetlen találkozón sem vettem részt. A szocialisták kampányrendezvényeire pedig nem politizálni mentem, hanem énekelni. Meghívtak, felléptem. Ennyi.

Ez azt jelenti, hogy nem is érdekli a politika?

Dehogynem érdekel! Nagyon is. Mindig elmegyek szavazni, naprakészen követem az eseményeket, és a barátaimmal meg is osztom a véleményemet. A nyilvánossággal viszont soha, és erre tudatosan figyelek. Olyan megosztott országban élünk, hogy ha kiállnék a nyilvánosság elé bármilyen politikai kérdésben, például elmondanám, mit gondolok a migránskérdésről, azonnal elveszíteném a közönségem felét. De hát én nem jobboldali vagy baloldali beállítottságú embereknek énekelek, hanem mindenkinek. Egyetlen dologban szoktam nyilvánosan is állást foglalni: Magyarország szá-

mára létkérdés, hogy tagja maradjon az Európai Uniónak, és ezért minden politikai erő felelősséggel tartozik. Azt sajnos nem tudom, hogy megérem-e, de biztosan jön majd egyszer egy politikus, akinek sikerül felépítenie a hidat Magyarország két tábora között, és az ellenségeket vitapartnerekké szelídíti. Az egyébként nem zavar, ha egy művész nyíltan vállalja a politikai meggyőződését, ha nem akar folyton az aktuális hatalomhoz dörgölőzni. A kurzuslovagokat viszont, akik tehetség híján csak politikai lojalitásuk okán tudnak sikereket elérni, mélyen elítélem.

A barátságait mennyire kezdte ki az elmúlt harminc év politikai átokfutása?

Semennyire. Akárhogy éltem is fiatalon, a barátaimhoz és a feleségemhez mindig hűséges voltam. A legtöbb kapcsolatom 40-50 éves. Tisztában vagyunk egymás politikai nézeteivel, sok mindenben nem értünk egyet, olykor vitatkozunk is, de ez soha nem befolyásolta a köztünk lévő érzelmi viszonyt. Előfordult, hogy a Klárikával sem ugyanazt gondoltuk egy politikai vagy gazdasági döntésről. És akkor mi van? Megbeszéltük, és kész. Egyetlen barátomat sem veszítettem el a politika miatt.

Vajon mi az oka, hogy a bohém életvitelét éppen Balázs Klári mellett sikerült lezárnia?

Egzakt válaszom nincs erre. Nilván azzal függ össze, hogy ő az életem szerelme. Ezt a kapcsolatunk elején még nem tudtam, csak az volt világos, hogy ő másfajta érzelmeket vált ki belőlem, mint a korábbi szerelmeim. Vele éltem át, hogy milyen sokféle színe is van a szerelemnek. Hogy mit jelent az, amikor valaki mellettem van a bajban, éjszakákat virraszt a betegágyam mellett. Vagy például előfordult egyszer, hogy a színpadra érve vettem észre: kifűződött a cipőm. Klárika intett, hogy meg kéne kötni, mert el

fogok esni. Ott toporogtam, nem akartam lehajolni, hogy a közönség előtt görnyedve a színpadon fűzzem be a cipőmet. Erre Klárika leguggolt, és több ezer néző előtt megkötötte a fűzőmet. Az ilyesmit soha nem felejtí el az ember.

Nyolcvanévesen, hatvanéves előadói múlttal a háta mögött még milyen célokat lát maga előtt?

Hát egy biztos: nem fogom kitűzni a fehér zászlót. Havonta még mindig bevállalok öt-hat fellépést. Tisztában vagyok vele, nem tipikus, hogy valaki ebben a korban is színpadra álljon, de én még mindig szeretem. És még mindig érzem, hogy szeretnek. Amikor felmegyek a színpadra, fiatalodom vagy húsz évet. És ez még mind semmi, mert amikor viszont leülök kártyázni, egy negyvenessel érzem magam fiatalabbnak. / Cseri Péter

Képes versek

A Magyar Rádió volt New York-i tudósítója, Bolgár György 1988-ban lépett be abba a lakásba, ahol négy évig élt, Manhattan panorámája előtt. Ez idő alatt ugyanazon helyről készített képeket a város arcáról. S ha nem lett volna az a szeptember 11., a fényképek tán csak egy családi albumban pihennének. De megtörtént, ami történt, s a tudósító – húsz év után ismét – verseket írt. A képekhez és az emlékekhez. A 168 Óra Bolgár György New York, időszámítás előtt (Képes-képtelen versek) című kötetéből 2002-ben mutatott be részleteket.

Nem értem

Lehetne hajnal épp, ha jobbra van kelet, s frissen vetkezik a nap, a széllelbélt szoknyavadász, ki fürkés, most melyik lány pillantása kapható el, hogyha teljes gőzerővel – bár naperőről volna szó – szabadul a földtől, s hajít el kalapot, sálát, nadrágot, inget, cipőt, és még mi maradt? szerteszét szórva perc alatt mind csak hegy- és vízrajzi kacat, kalaphegy, ingvölgy, sálfoló lesz megint, mi nem látszott éjjel, s a nap – a meztelen hódító – fürdik a lány szemekben kéjjel. Lehet hajnal hát, ha előttem van észak s hátam mögött dél, a nap lenyugszik balra, kértem, legyen így, ha már jobbra kél, de fenn az a magasságos mintha unná az életem, minden szín barna búval rozsdás, végem mindjárt, esteledem.

Bolgár György

chenta Ara
MESTER AKOS

Boly István
BÖLCSEI

A MESTERSEG BÖLCSEI